AT HOME IN EUROPE

FLERTALS-BEFOLKNINGER I EUROPAS UDSATTE BOLIGOMRÅDER

AARHUS

OPEN SOCIETY FOUNDATIONS

©2014 Open Society Foundations

Denne publikation er tilgængelig som pdf på Open Society Foundations hjemmeside under en Creative Commons Licens, der gør det muligt at kopiere og distribuere publikationen i sin helhed, så længe den tilskrives Open Society Foundations og kun anvendes til ikke-kommercielle uddannelsesmæssige eller policy-relaterede formål. Fotografier må ikke anvendes adskilt fra publikationen.

ISBN: 9781940983318

Udgivet af
OPEN SOCIETY FOUNDATIONS
224 West 57th Street
New York NY 10019
United States

Yderligere oplysninger kan indhentes hos:
AT HOME IN EUROPE
OPEN SOCIETY INITIATIVE FOR EUROPE
Millbank Tower, 21-24 Millbank,
London, SW1P 4QP, UK

Websted:
www.opensocietyfoundations.org/projects/home-europe

Design af Ahlgrim Design Group
Layout af Q.E.D. Publishing
Trykt i Ungarn
Trykt på CyclusOffset-papir fremstillet af 100 % genbrugsfibre.

OPEN SOCIETY FOUNDATIONS ARBEJDER PÅ AT OPBYGGE LEVENDE OG TOLERANTE DEMOKRATIER, HVIS REGERINGER TAGER ANSVAR FOR SINE BORGERE. I SAMARBEJDE MED LOKALSAMFUND I MERE END 100 LANDE UNDERSTØTTER OPEN SOCIETY FOUNDATIONS RETFÆRDIGHED OG MENNESKERETTIGHEDER, YTRINGSFRIHED SAMT ADGANG TIL OFFENTLIG SYGESIKRING OG UDDANNELSE.

Tak

Denne rapport er udarbejdet som led i en serie rapporter med titlen "Europe's Working Class Communities". Serien fokuserer på seks byer i den Europæiske Union og på specifikke boligområder i disse byer: Aarhus (Trigeparken), Amsterdam (Tuindorp Buiksloot og Floradorp), Berlin (Marzahn-Hellesdorf), Lyon (8. arrondissement), Manchester (Higher Blackley) og Stockholm (det sydlige Botkyrka).

Undersøgelserne og rapporterne er designet og tilrettelagt af At Home in Europe, som er en del af the Open Society Initiative for Europe, Open Society Foundations i samarbejde med lokale og nationale eksperter.

Denne undersøgelse (Aarhus) er udført og forfattet af Per Mouritsen, professor (mso) i politisk teori og medborgerskabsstudier ved Aarhus Universitet og Anders Bo Bojesen, forskningsassistent ved Aarhus Universitet. Vi er meget taknemmlige for deres engagement og indsigt, som har gjort denne rapport mulig.

Forfatterne blev kyndigt bistået i alle projektets faser af et særligt rådgivningspanel og af en række personer. Vi ønsker at takke nedenstående for deres støtte og konstruktive feedback:

Keld Albrechtsen, Næstformand, Brabrand Boligforening

Per Jensen, Projektleder, Borgmesterens Afdeling, Aarhus Rådhus.

Kim Kjaergaard, Konsulent,BoSocData.

Anne Marie Larsen, Chefkonsulent, Borgmesterens Afdeling, Aarhus Rådhus.

Helle Lykke Jørgensen, Projektleder, Det Boligsociale Arbejde "Oasen", Trigeparken.

Christian Mariegaard, Bestyrelsesformand, Boligforeningen Ringgården, Beboer i Trigeparken.

Camilla Maria Nielsen, Konsulent, Aarhus Kommune, Teknik og Miljø, Støttet Byggeri.

Bodil Nielsen, Beboer i Trigeparken.

Anne Schmidt Stolberg, Boligsocial Udviklingskonsulent, HotSpotcentret, Aarhus Kommune.

Jonas Strandholdt Bach, Kommunikationsmedarbejder, Brabrand Boligforening, tidligere projektmedarbejder, Det Boligsociale Arbejde "Oasen", Trigeparken.

Vi vil også gerne takke alle dem, der deltog i undersøgelsen og især beboerne i Trigeparken, som stillede deres tid, viden og erfaring til rådighed i fokusgruppediskussionerne. Også en stor tak til dem, der villigt deltog i interessentinterview.

Fra april til maj 2014 fremlagde the Open Society Foundations rapportudkastet til kommentering og kritik. Vi er taknemmelige over de mange, som brugte deres tid og tilbød deres ekspertise - både repræsentanter for lokale organisationer, Aarhus Kommunes embedsmænd og relevante eksperter.

At Home in Europe påtager sig ansvaret for indholdet af rapporten og herunder fejl og urigtige oplysninger.

Open Society Initiative for Europe Team (At Home in Europe)

Nazia Hussain	*Leder*
Hélène Irving	*Programkoordinator*
Klaus Dik Nielsen	*Kommunikationsmedarbejder*
Andrea Gurubi Watterson	*Programmedarbejder*
Csilla Tóth	*Programassistent*
Tufyal Choudhury	*Senior Politisk Konsulent*

Forord

I de sidste 50 år har lande i Vest- og Nordeuropa undergået dramatiske demografiske, sociale og økonomiske forandringer. Der er sket en afindustrialisering og et skift hen imod en serviceøkonomi med voksende ulighed, udfordrede velfærdssystemer og øget etnisk og kulturel diversitet. De udfordringer, som disse ændringer skaber i forhold til at fastholde den sociale sammenhængskraft og sikre integration, kan opleves helt ned på lokalt niveau.

Siden 2007 har Open society Foundations (OFS) projekt "At Home in Europe" arbejdet på at styrke social inklusion og deltagelse, samt understøtte større lighed i 20 byer i 10 lande, i et samarbejde med lokale politiske beslutningstagere, praktikere og civilsamfundet. Projektet udsprang af OSF's mandat til at adressere og hjælpe udsatte grupper på et tidspunkt, hvor Europas regeringer var begyndt at acceptere, at de myriader af nye minoritetssamfund- især dem med muslimsk baggrund – som gennem de seneste år var blevet etableret i Europa, var kommet for at blive, og at disse også fremadrettet ville være en integreret del af det sociale, politiske og kulturelle landskab. I takt med at Europas muslimer og andre mindretal er blevet mere synlige og demografisk større, er der blevet iværksat forskellige politikker til at fremme integration, men de er i høj grad foranstaltet i en tid, med voksende angst for indvandring, en opfattelse af den national identitet bliver svækket, og en udbredt opfattelse af, at flertalsbefolkningen i de europæiske lande er blevet ignoreret og dermed umyndiggjort.

Selvom der er en retorik om, at integration er en tovejsproces, har politikken på integrationsområdet og til fremme af den sociale sammenhængskraft alt for ofte fejlet med hensyn til at inddrage erfaringer og synspunkter fra etablerede flertalsbefolkninger i lokalsamfundet og har i stedet fokuseret på, hvad indvandrere og deres efterkommere skal gøre for at blive integreret. For mange har denne manglende evne til at adressere de bekymringer, eller den uro, der er opstået som følge af ændringer i de økonomiske og sociale strukturer i deres boligområder, medført en følelse af at blive ignoreret, efterladt og dæmoniseret. I nogle tilfælde har dette afstedkommet vrede imod de mainstream politiske partier og de liberale værdier, de menes at repræsentere, og de populistiske partier især på højrefløjen, men også til venstre, har virket appellerende i stedet. Alt for ofte har dette ført til, at folk har mistet interessen for og engagement i politik af enhver art.

Projektet "Europe's White Working Class Communities" belyser erfaringer fra beboere i, hvad man kan kalde, "hvide nabolag" i seks byer i Europa (Aarhus, Amsterdam, Berlin, Lyon, Manchester og Stockholm). Hver rapport i serien fokuserer på et bestemt distrikt eller beboelseskvarter i byen. Derved præsenteres ny forskning om en del af befolkningen, hvis liv ofte er karikeret, og hvis stemmer og synspunkter sjældent høres i den offentlige debat. Dertil diskuterer rapporterne integration, sammenhængskraft og social integration i denne kontekst. Gennem en komparativ linse søger projektet at fremhæve paralleller og forskelle i politikker, praksisser og erfaringer på tværs af de forskellige europæiske byer.

Indhold

6 Resumé

9 Indledning

Forskningsspørgsmål og baggrund
Marginaliseringsbegreber
Personlig marginalisering og et områdes samlede marginalisering
Etnisk og rumlig segregering
Etnicitet og indvandring
Trigeparken som eksempel på noget mere generelt
Dataindsamling

16 Befolkning og demografi

Trigeparken

20 De politiske og administrative omgivelser

Aarhus kommune
Tiltag mod marginalisering
HotSpotCentret
Boligsociale helhedsplaner
Ghettolisten

28 Identitet og tilhørsforhold

Identifikation med Trigeparken
At bo i et multikulturelt lokalområde
Inklusion gennem lokalt boligsocialt arbejde
En gennemstrømningszone – den midlertidige boligløsning
Et områdes rygte – nogle interne skillelinjer
Ghetto-stigmaet
At håndtere stigmaet

43 Uddannelse

Pisa-problemer og skolereform
Udfordringer til den danske model
Aarhus kommunale skolevæsen og Bakkegårdsskolen
Fokusgruppen om skolen – forældretilfredshed
Udfordringer for skolen

55 Arbejdsmarked

Arbejdsmarkedspolitik i velfærdsstaten
Social sikring
Fra velfærd til workfare

De dårligst stillede: At leve på kanten
Arbejdsløshed i Trigeparken
At være bistandsmodtager i Trigeparken

67 **Bolig**

Almennyttige boliger i Danmark
Omfordeling via Landsbyggefonden
Problemerne i den almene boligsektor
Boligmarkedet i Aarhus
Trigeparken
Den onde cirkel
Gennemstrømning og økonomisk stabilitet
Boligmarkedets assymetriske karakter
Trigeparken som en typisk case

78 **Sundhed**

Sundhedsforhold i Trigeparken
Sundhedstiltag på det lokale niveau: Tabuer omkring sundhed
Udfordringer for den mobile sundhedstjeneste
Fokusgruppen om sundhed

84 **Politi, kriminalitet og tryghed**

Kriminalitet – den reelle og den antagede
Fokusgruppe om politi og kriminalitet
Årsager til den øgede tryghed

96 **Deltagelse og medborgerskab**

Aktivt medborgerskab som en ny policy-idé
En dansk tradition for deltagelse
Deltagelse i Trigeparken
Den vanskelige deltagelse og Tordensskjolds soldater

106 **Mediernes rolle**

Trigeparken i mainstream-medierne
Effekten af mainstream medier og rygter udenfor Trigeparken
Politiske og lokale løsninger
Hvordan kan man ændre diskursen om 'ghettoen'?

113 **Konklusion**

117 **Rapportens nøglebudskaber**

125 **Appendix 1. Litteratur**

134 **Appendix 2. Liste over interviewede interessenter**

Resumé

Denne rapport er en del af en større undersøgelse udført af *Open Society Foundations* i forbindelse med et bredere europæisk projekt, Europe's White Working Class Communities – Europas flertalsbefolkninger i udsatte boligområder, der fokuserer på de etnisk danske flertalsbefolkninger, der lever i socialt boligbyggeri, hvor en stor andel af borgerne er udsatte eller marginaliserede. Rapporten præsenterer resultater fra et casestudie fra boligområdet Trigeparken, som ligger i bydelen Trige i den nordlige del af Aarhus Kommune. Undersøgelsens empiri udgøres af 12 fokusgruppe-interview samt 21 interview med lokale interessenter, socialarbejdere, centrale beboere og en række repræsentanter for den kommunale forvaltning og andre myndigheder. Resultaterne fra dataindsamlingen er blevet sammenlignet med og suppleret med anden relevant, primært dansk litteratur indenfor feltet.

Undersøgelsen af flertalsbefolkningen i Trigeparken har sat fokus på en række forskellige emner som identitet og oplevet tilhørsforhold til lokalsamfundet, uddannelse, arbejdsmarked og beskæftigelse, bolig, sundhed, sociale forhold og den reelle mulighed for aktiv borgerdeltagelse. Det er de emner, som disse borgere også selv er stærkt optaget af. De centrale resultater fra denne analyse præsenteres i denne rapport.

Mange af beboerne i Trigeparken har en stærk tilknytning til deres lokalområde. De fleste har boet der i mange år, og nogle har boet der, siden boligblokkene blev opført sidst i 1970'erne. De fleste er meget glade for at bo der og værdsætter den etniske diversitet, de rolige omgivelser og det nære sammenhold i området. Men en stor gruppe beboere bor der kun i en kort periode og er derfor ikke i stand til at knytte bånd til områdets øvrige beboere, før de flytter til andre områder. Denne fraflytning er et problem for den sociale sammenhængskraft og interaktionen mellem beboerne i Trigeparken.

Desuden medfører den høje frekvens af ind- og udflytning af beboere i boligområdet økonomiske konsekvenser for boligforening Ringgårdens to afdelinger i Trigeparken. Nogle af fraflytningerne medfører store økonomiske tab. En af de to afdelinger er desuden i betydelig dårligere stand, hvilket er med til at forværre situationen, fordi det bliver endnu sværere at tiltrække stabile lejere. På den måde spiller sammensætningen af boligmarkedet en vigtig rolle i forhold til ophobningen af sociale problemer i den offentlige boligsektor. I de fleste tilfælde er det private boligmarked et mere attraktivt økonomisk alternativ, hvis man ser på de langsigtede fordele. Dertil kommer, at det private marked også forekommer attraktivt i forhold til de flestes mere subjektive præferencer, og fordi mange offentlige boliger har et noget blakket ry. Denne ubalance er ikke tilfældig, men et resultat af en systematisk, politisk forsømmelse af den offentlige boligsektor.

Beboerne i Trigeparken opfordres til at involvere sig i områdets foreninger og herunder i de lokale boligforeningsafdelingers beboerdemokrati. Der er dog et meget lille engagement i de lokale afdelinger, på nær når der diskuteres emner, som har store konsekvenser for alle beboere. De demokratisk valgte bestyrelser har været ret statiske, og især i den ene af afdelingerne har den samme gruppe medlemmer siddet uden større udskiftning i årevis. Denne uændrede sammensætning af afdelingens bestyrelse har også påvirket holdningen til forandringer i afdelingen. Bestyrelsen for den ene afdeling har for eksempel forhindret en sammenlægning af de to afdelinger, som det ellers blev foreslået af boligforeningen Ringgården. Denne statiske ledelsesform kan ses som et demokratisk problem. Dog er de fleste respondenter enten tilfredse med denne rutinemæssige drift, eller også er de slet ikke interesseret i at påvirke de lokale beslutninger.

Ud over beboerforeningens lokalafdelinegr er der også talrige klubber og organisationer, som er åbne for alle beboere i området. Nogle af disse har mange år på bagen, mens andre er kortlivede og mangler engagerede medlemmer. Der er udarbejdet en såkaldt Helhedsplan for Trigeparken, der har som mål at engagere beboerne mere og at støtte beboerinitiativer i en endnu højere grad end tidligere for at forbedre den sociale sammenhængskraft i Trige og Trigeparken. Helhedsplanen og støtten fra de involverede socialarbejdere er utvivlsomt vigtigt for deltagelsen og følelsen af fælleskab i Trigeparken, men nogle gange er topstyringen blevet problematiseret af beboerne. Den primære kritik går på planens top-down-struktur og på det faktum, at støtten ikke kan bruges på fysiske faciliteter eller udstyr, men kun på kampagner, begivenheder og socialt arbejde.

Den officielle liste over udsatte boligområder i Danmark – en liste der fortsat omtales som Ghettolisten, og som beregnes og offentliggøres af Ministeren for by, bolig og landdistriker, har været med til at forværre folks holdning til den offentlige boligsektor yderligere. Trigeparken har været på denne liste siden 2011. Dette har i høj grad påvirket beboernes egen opfattelse af deres boligområde, men sandsynligvis har det påvirket andres opfattelse af området i endnu højere grad. Trigeparkens beboere og boligsociale medarbejdere forsøger at bekæmpe det negative omdømme, men uden det store resultat, måske på grund af listens autoritet i offentligheden.

Beboerne i Trigeparken har et af Aarhus Kommunes laveste arbejdsmarkedsdeltagelsesniveauer. Dette er ikke kun et spørgsmål om arbejdsløshed, men snarere en konsekvens af et stort antal beboere på førtidspension og andre mere eller mindre permanente overførselsindkomster. Flere forskellige lokale og nationale initiativer forsøger at ændre på dette. En del af det sociale arbejde i Trigeparken er knyttet til denne udbredte frakobling fra arbejdsmarkedet, og indsatsen har faktisk medført, at flere beboere har fået, primært ufaglærte, jobs. Men det er fortsat af afgørende betydning for mange af Trigeparkens beboere at få indkomstsubstitution for at kompensere for den manglende tilknytning til arbejdsmarkedet. De sidste års

dagpengereformer har sammen med den generelle finanskrise presset arbejdsløse borgere yderligere.

De fleste beboere i Trigeparken føler sig trygge og sikre i deres boligområde, omend mange fokusgrupperespondenter kunne berette om kriminalitet oplevet på første hånd. Mange havde oplevet indbrud i kælderrum, bil eller lejlighed, eller de havde fået stjålet deres bil. En del beboere havde også oplevet husspektakler hos naboerne, og nogle havde naboer, som de følte sig utrygge ved. Det til trods ses den samme tendens, der ses på landsplan, med faldende kriminalitet blandt unge, også i Trigeparken. De interviewedes generelle oplevelse er da også, at kriminalitet hører fortiden til; at noget ændrede sig for få år siden. Dette bekræftes af socialarbejderne og politiet. En af de faktorer, som kan forklare den faldende kriminalitet og den øgede sikkerhed, er samarbejdet mellem relevante myndigheder og institutioner – skolen, politiet og de lokale socialarbejdere. Månedlige møder mellem disse aktører skaber basis for vidensdeling og samarbejde, som kan forhindre unge mennesker i at gå ud af et forkert spor. Skolen i sig selv anses også for at være en vigtig kilde til social sammenhængskraft i lokalsamfundet, idet den er et naturligt centrum i området, hvor børn og unge lærer, hvordan de skal opføre sig, og hvor spirende sociale problemer kan blive opdaget og foregrebet.

Skolen er givetvis den vigtigste institution i Trige og Trigeparken. De fleste respondenter havde en ganske positiv opfattelse af skolen med hensyn til faglighed, men også til skolens evne til at behandle den etniske og sociale diversitet i området som en styrke. Sammenlignet med skoler i områder med tilsvarende socioøkonomisk sammensætning har afgangselever fra skolen i Trige et tilsvarende karaktergennemsnit. Dog er der forældre, som mener, at skolen er mindre fagligt orienteret end andre nærliggende skoler. På den anden side gør skolen en stor indsats for at forbedre elevernes fraværsprocent, som ligger over gennemsnittet. Skolen tilbyder ekstra hjælp og støtte både fagligt (f.eks. med lektiehjælp efter skoletid) og socialt (ved afhentning af elever i hjemmet om morgenen, hvor de på skolen får en blød start på dagen med morgenmad og hyggesnak) til dem, som har behov. Eleverne tilbydes også alternative, ikke-faglige aktiviteter og træning f.eks. indenfor sport, som er bevidst professionelt og ambitiøst tilrettelagt.

1.

INDLEDNING

Denne rapport præsenterer resultater fra Open Society Foundations undersøgelse af Europas flertalsbefolkninger i udsatte boligområder – den engelske titel er Europe's White Working Class Communities (EWWCC) i Danmark. Undersøgelsen er baseret på en omfattende litteraturgennemgang og empiriske casestudier i lokalsamfundet i Trigeparken, som ligger i Aarhus Kommune. I casestudiet blev der lavet 12 fokusgruppeinterview med beboere i Trigeparken samt 21 dybdegående interview med eksperter og relevante aktører fra kommunen og boligforeningerne i Trigeparken.

1.1 | FORSKNINGSSPØRGSMÅL OG BAGGRUND

I tråd med det overordnede EWWCC forskningsdesign fokuserer denne rapport på et enkelt boligområde i Aarhus. Trigeparken blev valgt frem for flere andre potentielle casestudieområder i Århus. Valget af netop dette boligområde blev taget på baggrund af desk-research, dvs. gennemgang diverse rapporter, statistiske indikatorer og indledende drøftelser med socialarbejdere og andre aktører. Målet var at finde et område med en relativt stor andel af det, man i en engelsksproget kontekst ofte betegner "white working class". Det er et begreb, der ikke rigtigt fungerer på dansk, dels fordi man ikke her taler om "race" (men ofte om etnicitet, og om flertal og mindretal), og dels fordi "arbejderklasse" er en alt for unøjagtig betegnelse for de forskellige placeringer i den samfundsmæssige arbejdsdeling – i eller udenfor arbejdsmarkedet – som den etnisk danske flertalsbefolkning i et område som Trigeparken indtager. Et centralt spørgsmål i denne proces var endvidere, hvordan man definerer og operationaliserer begreber som udsat og især marginalisering, det gængse forskningsudtryk, i en dansk kontekst. Bestemt ikke alle beboere i Trigeparken er marginaliserede, men en del er, og dette påvirker hele området.

1.2 | MARGINALISERINGSBEGREBER

Udtrykket marginalisering beskriver en slags social proces eller interaktion, som fører til at mennesker, eller grupper af mennesker, bliver skubbet ud i kanten af samfundet, eller af et fællesskab. Det er et begreb, der er relativt, og som sådan er det nært forbundet med ulighed, fattigdom, diskrimination, udsathed og udstødelse. I praksis er marginalisering ofte forbundet med marginalisering på arbejdsmarkedet, fordi det at være udelukket fra beskæftigelse har tendens til få konsekvenser, der strækker sig langt ud over tabet af indkomst. Dette er også tilfældet i Danmark, selvom denne rapport viser, at det ikke ser ud til at være så slemt som forventet – og i forhold til den enkeltes evne til at være medborger. I en udbygget velfærdsstat som i Danmark er det ikke desto mindre vigtigt at være tilknyttet arbejdsmarkedet, og arbejdsløshed medfører et stort pres på den enkelte. Arbejdsløshed har været den vigtigste indikator for marginalisering i operationaliseringen i denne rapport.

1.3 | PERSONLIG MARGINALISERING OG ET OMRÅDES SAMLEDE MARGINALISERING

Det er vigtigt at understrege, at undersøgelsen ikke rettede sig mod individer, herunder individuelle respondenter, på basis af det ene eller andet mål for individuel marginalisering. Den fokuserede på et lokalsamfunds samlede eller overordnede – aggregerede – niveau for arbejdsløshed og lav indkomst, eller den generelle følelse af social stigmatisering. Marginalisering udtrykkes forskelligt på disse to niveauer. På gruppe- eller samfundsniveau er marginalisering sammenhængende med en høj koncentration af sociale problemer indenfor en bestemt lokalitet, som medfører at en gruppe føles sig generelt udstødt. En fokusgruppeundersøgelse kan ikke undersøge den individuelle sammenhæng mellem fattigdom og f.eks. hjemløshed, psykisk sygdom, misbrug, prostitution mv., hvilket ellers har været emner som den eksisterende, anvendte forskning i Danmark[1] har fokuseret på. Undersøgelsen har i stedet for fokuseret på effekter af, og holdninger til fattigdom og udstødelse betragtet overordnet for det samlede boligområde. Denne tilgang er i tråd med de udstukne guidelines fra EWWCC, der endvidere forstår flertalsbefolkninger som det, der undertiden kaldes 'etnisk danske' – det vil sige mennesker, der hverken er indvandrere eller efterkommere, og som heller ikke omfatter de nationale minoriteter i det danske rigsfællesskab, grønlændere og færinge, hvoraf den første gruppe er markant repræsenteret i Trigeparken.

Den marginalisering, som er undersøgt i denne rapport, er altså for et samlet boligområde. Kun få af respondenterne i fokusgrupperne ville da også være enige i, at de som individer er marginaliserede, selvom de vil kunne være enige i, at deres lokalområde samlet set betragtes som marginaliseret. Selvom mange respondenter enten var arbejdsløse eller på en anden form for overførselsindkomst, tilhørte de næppe de dårligst stillede grupper i Trigeparken.

1.4 | ETNISK OG RUMLIG SEGREGERING

Segregering, eller den høje koncentration af bestemte sociale fænomener i et givent område, hænger sammen med marginalisering. Koncentrationen af social udsathed er således meget tæt knyttet til den specifikke geografiske segregering af socialt boligbyggeri. Men en sådan segregering har også en vigtig etnisk dimension. I dårligt stillede boligområder udgør etniske mindretal oftest en stor andel, ja endog den største andel af beboerne. Dette faktum gjorde det vanskeligt at finde et boligområde,

1 M. Davidsen et al., *Susy Udsat 2012 – Sundhedsprofil for socialt udsatte i Danmark 2012 og udviklingen siden 2007*, Rådet for Socialt Udsatte, København 2012; M. Davidsen et al., *Dødelighed blandt socialt udsatte i Danmark 2007–2012 – Overdødelighed, middellevetid og dødsårsager*, Rådet for Socialt Udsatte, København, 2013; P. Brandt et al. (red.), *Udsat for forståelse – Antologi om socialt udsatte*, Rådet for Socialt Udsatte, København 2009.

hvor størstedelen af beboerne var etniske danskere, samtidig med at der var en høj grad af socialt udsathed.

I de fleste udsatte områder i Aarhus udgør andelen af beboere med ikke-vestlig baggrund mere end 30%, mens den samlede andel af ikke-vestlige indvandrere og deres efterkommere kun udgør 10,6%, hvis man kigger på det samlede Aarhus.[2] På nationalt plan ser billedet ud på samme måde, hvor omkring 35% af beboerne i socialt boligbyggeri har ikke-vestlig baggrund, mens dette kun gælder omkring 7%, hvis man kigger på den samlede befolkning.[3]

1.5 | ETNICITET OG INDVANDRING

Etnicitet er et næsten lige så centralt element i forståelsen af disse marginaliserede boligområder, som beskæftigelse er det. Ikke-vestlige mindretal har en meget højere risiko for at blive fattige,[4] ja endog forblive fattige[5] og blive koblet af arbejdsmarkedet.[6] Ikke-veslige indvandrere og deres efterkommere har også en meget lavere politisk deltagelse end det etniske danske flertal, hvilket delvist kan forklares med, at mange af dem ikke har statsborgerskab og derfor ikke kan stemme ved folketingsvalg.[7] Den antagelse, at etniske danskere generelt betragtet er mindre marginaliserede og mindre udsatte, har betydet, at denne gruppe sjældent har været det primære mål for forskere, som har undersøgt udsatte områder. Formålet med EWWCC-projektet er at skabe en bedre forståelse af det særlige ved den etniske flertalsbefolknings marginalisering, også i lyset af at den måske i nogen grad netop hænger sammen med de sidste årtiers kraftige indvandring. Flertalsbefolkningenss forhold til og opfattelse af etniske mindretal i udsatte boligområder er et vigtigt tema i dette forskningsprojekt.

1.6 | TRIGEPARKEN SOM EKSEMPEL PÅ NOGET MERE GENERELT

Trigeparken ligger ca. 11 km fra Arhus centrum omgivet af marker og åbne vidder. Trige var en landsby, da boligforeningen Ringgården besluttede at opføre først ni boligblokke på Trige Centervej (Afdeling 19) i 1974, og derefter seks blokke på Trige

2 Tal fra BoSocData, Aarhus Kommunes databank for boligsociale indikatorer, juni 2013.

3 A. Schultz og E. A. Højbjerre, *Beboere i de større almene boligområder*, Kraka, København 2013, p. 8.

4 Finansministeriet, *Indkomstudvikling og -fordeling i Danmark 1983-2007*, Finansministeriet, København 2010. http://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2010/03/20100301-danmark-det-mest-lige-land-i-oecd/~/media/Files/Nyheder/Pressemeddelelser/2010/03/Indkomstudvikling %200g %20fordeling %20i %20danmark %2083 %20til %2007/indkomstudvikling_og_fordeling_i_danmark_83_07.ashx (tilgået 11. september 2014).

5 J. S. Juul og G. Rosenlund, *Langvarig fattigdom er et stigende problem blandt indvandrere*, AE-Rådet, København 2010.

6 H. L. Andersen, *Forklarende analyse af ikke-vestlige indvandreres arbejdsmarkedstilknytning*, KORA, København 2012.

7 Y. Bhatti og K. M. Hansen, *Valgdeltagelsen og de sociale netværk – multivariat analyse baseret på registerdata af den kommunale valgdeltagelse 2009*, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, Arbejdspapir 2010.

Parkvej (Afdeling 20) i 1980. Trigeparken består af 471 boliger. Da den sidste afdeling af Trigeparken blev bygget i 1981, kan man nærmest sige, at den allerede var forældet.

Fordi Trigeparken på mange måder er ret typisk for tilsvarende socialt boligbyggeri i Danmark, kan resultaterne fra dette projekt måske bruges til at forstå marginaliseringen af flertalsbefolkningen i udsatte boligområder i en bredere sammenhæng. Trigeparken er et klassisk eksempel på socialt boligbyggeri, udformet efter den meget anvendte "Sydjyllandsplan",[8,9] og blev indviet på et tidspunkt, hvor byggeriet i den offentlige boligsektor toppede.[10] Med hensyn til placering, opførselstidspunkt og demografi ligner Trigeparken i høj grad mange tilsvarende områder i Danmark. Især er der stor overensstemmelse med andre jyske byer, som har 20-25.000 eller flere indbyggere. Denne type boligområde blev typisk opført i 1960-erne eller 1970-erne og blev placeret relativt afsondret, endda i ret stor afstand fra selve byen, hvor byggegrundene var billige og hvor planlæggerne forestillede sig, at de kommende beboere ville sætte pris på de grønne omgivelser. Disse boligområder er ofte endt med at være de steder i byen, hvor der er en uforholdsmæssig høj koncentration af arbejdsløshed, sociale problemer og mange indvandrere. Områderne var en reaktion på den stigende efterspørgsel på billige boliger, og der var ofte tale om montagebyggeri baseret på præfabrikerede dele af generel dårlig kvalitet.

1.7 | DATAINDSAMLING

Med et samlet beboertal i Trigeparken på omkring 1.050 beboere fordelt på 471 husstande er mulighederne for at udføre en meget stor undersøgelse, som EWWCC projektet ellers lægger op til, noget begrænsede. Målgruppen bestod af voksne beboere, der anså sig selv som etniske danskere. Med denne afgræsning er der tale om en gruppe på omkring 500 mennesker. For at få så mange af disse med i fokusgrupperne som muligt, besluttede forskerne sig for at opsøge dem på deres bopæl frem for blot at ringe eller skrive. De medbragte endvidere løbesedler med grundlæggende information om undersøgelsen, kontaktpersoner og løfte om et gavekort på 150 kroner som incitament til at deltage. Forskerne bankede på de døre, hvor navnene på dørskiltet lød dansk, eller hvor der fremgik både danske og udenlandske navne, eller hvor dele af navnet (f.eks. fornavnet) lød dansk. De gik rundt i dagtimerne i weekender og sent på efterdagen på hverdage. For hver husstand blev det noteret, om navnene lød dansk eller ej, om der var skabt kontakt med beboerne eller ej, og om beboerne i givet fald havde udtrykt ønske om at deltage eller ej. Navne og telefonnumre på de interesserede blev også noteret. Når det var muligt, blev også køn og omtrentlig alder på en af beboerne noteret. Ud af de ialt 471 husstande blev det

8 Det blev den kaldt, fordi de første bebyggelser blev opført i byer i Sønderjylland. Se E. Nygaard, *Tag over hovedet*, Arkitektens Forlag, København, 1984, kapitel 13.

9 C. Bech-Danielsen et al., *Renovering af efterkrigstidens almene bebyggelser*, SBI, 2011, pp. 16–17.

10 Socialministeriet, *Den almene boligsektors fremtid*, København, 2009, p. 70.

i første omgang vurderet, at 298 passede ind i målgruppen. Efter at forskerne havde talt med beboerne, blev antallet justeret til 279. Dette skyldtes primært, at det var grønlændere, som havde danske navne.

For at sikre et maksimalt deltagerantal og reducere bias blev alle husstande, hvor der boede etniske danskere, genbesøgt mindst én gang på en anden ugedag, hvis beboerne ikke blev truffet hjemme første gang, Indenfor disse to besøgsrunder blev der opnået kontakt til 174 husstande, hvor én eller flere af beboerne tilhørte målgruppen. Kontakten foregik ansigt til ansigt på nær en enkelt gang, hvor tilbuddet om deltagelse blev afvist gennem en lukket dør. Ud af disse 174 husstande accepterede 81 at deltage i projektet og opgav deres telefonnumre, så der efterfølgende kunne arrangeres et interview. For de husstande, som så ud til at passe ind i målgruppen, men hvor der ikke blev opnået kontakt, blev det forsøgt at finde deres telefonnumre. Der blev fundet numre på 64 af disse 94 husstande. Der blev ringet til alle 64 hustande, hvor der efter mindst tre opkald blev opnået kontakt til halvdelen, og ud af disse accepterede 8 at deltage. Hovedårsagen til at folk ikke ønskede at deltage var mangel på interesse, men der også var nogle, som henviste til sygdom i familien som begrundelse. Der var 24, der udtrykte interesse i at deltage, men som gerne selv ville tage kontakt uden at udlevere deres telefonnummer. Der kom ikke nogen respons i sidste ende fra disse beboere. Information om projektet blev også distribueret rundt omkring i afdelingerne og via diverse relevante hjemmesider, men dette afstedkom kun 1-2 deltagere. Dør-til-dør metoden sammen med telefonopkald resulterede samlet i, at 89 beboere fra 89 husstande udtrykte ønske om at deltage. Den opsøgende metode var, med andre ord, så absolut den mest effektive til at rekruttere fokusgrupperespondenter.

Det samlede antal fokusgrupperespondenter nåede op på 54. Nogle af dem, som faktisk havde opgivet deres telefonnummer, sprang senere fra, fordi de mistede interessen, blev syge eller fordi telefonsamtalen blev afbrudt (hovedsageligt fordi madlavning eller børn krævede deres opmærksomhed), mens nogle følte sig for gamle 'til den slags', selvom det modsatte blev bedyret. De fleste deltagere modtog breve, eller telefonopkald for at minde dem om fokusgruppemøderne, men alligevel var der en 1/3 som ikke mødte op som forventet. De 12 fokusgrupper havde mellem 2-8 deltagere. Af de 54 respondenter var 29, eller 53,7% kvinder, hvilket udgør lidt mere end gennemsnittet for Trigeparken, hvor der bor 48,8% kvinder. De to afdelinger var repræsenteret nogenlunde, så det svarer til deres andel af beboere. Den estimerede gennemsnitsalder var 44 år, hvilket svarede til aldersfordelingen af +18-segmentet i Trigeparken.

Sammenfattende kan man sige, at fokusgrupperespondenterne udgør 10% af målgruppen i Trigeparken. Frafaldsmønstre, manglende besvarelser og de interviewedes karakteristika tyder på, at de interviewede generelt betragtet hører til blandt gruppen, som er *mindst* udsatte. De arbejdsløse var lidt mindre repræsenteret i fokusgrupperne, og kun få respondenter var på førtidspension. Undersøgelsens

udformning virker også mere appellerende på folk, som er sociale eller engagerede i lokalsamfundet i forvejen. En relativt stor andel af målgruppen var umulig at få fat på selv efter (mindst) to besøg på deres bopæl eller 3 telefonopkald. Det betyder, at de mest isolerede og udsatte beboere i Trigeparken ikke var tilstrækkeligt repræsenteret i fokusgrupperne. Resultaterne i rapporten bør ses i lyset af denne bias.

2.

BEFOLKNING OG DEMOGRAFI

I den mest almindeligt anvendte operationalisering, hvor etniske flertalsdanskerne anses for at være borgere med mindst én forælder født og opvokset i Danmark, hører 89% af den danske befolkning til det etniske flertal. Dette antal er faldende på grund af indvandring og på grund af en højere (omend stærkt faldende) fødselsrate hos ikke-vestlige indvandrere.[11] For Aarhus ses det samme mønster, hvor der ud af en samlet befolkning på 320.000 indbyggere er 84,7%, der tilhører flertalsbefolkningen. Resten er indvandrere og deres efterkommere. Blandt de største grupper af indvandrere er libanesere, tyrkere, somaliere, irakerne, vietnamesere, iranere, polakker, tyskere, afghanere og rumænere. Dette er nogenlunde, som sammensætningen af indvandrere er på nationalt niveau. Tabel 1 nedenfor viser sammensætningen af indvandrere både på nationalt plan, for Aarhus by og for Trigeparken. Selvom de fleste indvandrergrupper, som er dominerende på nationalt niveau også udgør tilsvarende andele i Aarhus, er det værd at bemærke den noget større andel af især somaliske, libanesiske og vietnamesiske indvandrere. Der er mindre variation i den etniske sammensætning i Aarhus, sammenlignet med resten af Danmark. Mens halvdelen af indvandrerne og deres efterkommere i Aarhus kommer fra syv forskellige lande, udgør top-syv landene på landsplan kun 30% af indvandrerne. I Trigeparken er den største minoritet libaneserne, som udgør mere end hver femte indvandrer og efterkommer i Trigeparken. Gruppen af "andre lande" er selvfølgelig et mix, men inkluderer mange grønlændere. Sammenlignet med Aarhus og resten af Danmark bor der også relativt mange fra Sri Lanka, Rumænien, Færøerne og Island i Trigeparken.

TABEL 1: OPRINDELSESLAND I PROCENT FOR POPULATIONEN AF INDVANDRERE OG EFTERKOMMERE, 2013

Danmark		Aarhus		Trigeparken	
Tyrkiet	8.44	Libanon	9.74%	Libanon	21.12%
Polen	4.79%	Tyrkiet	8.79%	Andre lande	10.47%
Tyskland	4.37%	Somalia	8.45%	Somalia	9.35%
Irak	4.20%	Irak	7.21%	Sri Lanka	9.35%
Libanon	3.44%	Vietnam	5.14%	Rumænien	8.79%
Bosnien-Herzegovina	3.11%	Iran	4.88%	Irak	7.29%
Pakistan	3.08%	Polen	4.38%	Tyrkiet	5.98%
Somalia	2.47%	Tyskland	4.00%	Polen	5.23%
Iran	2.35%	Afghanistan	3.52%	Færøerne	3.93%
Norge	2.26%	Rumænien	2.93%	Vietnam	3.18%
Jugoslavien	2.24%	Norge	2.43%	Island	2.99%

Danmarks Statistik, tredje kvartal 2013 og BoSocData, juli 2013

11 Danmarks Statistik, *Indvandrere i Danmark 2012*, Danmarks Statistik, København 2012.

2.1 | TRIGEPARKEN

Sammenlignet med at der bor 320.000 indbyggere i hele Aarhus Kommune, er Trige og Trigeparken en relativt lille del af Aarhus. Men trods sin beskedne størrelse er Trigeparken blandt de omkring 15 områder i Aarhus, som specifikt monitoreres af de lokale og nationale myndigheder på grund af en vedvarende høj arbejdsløshedsrate, kriminalitet og andre sociale problemer.

Siden Trigeparken blev bygget, har mere end halvdelen af beboerne haft indvandrerbaggrund, og i bestemte perioder er der kommet store antal af nogle få forskellige nationale grupper. Men der har også været indvandring, der ikke har haft direkte sammenhæng med disse nationale mønstre, især fra Island, Grønland og Færøerne, hvor de sidste to grupper jo er danske statsborgere. Det etniske mix i Trigeparken har været relativt stabilt over årene, dog med et svagt fald i andelen af etnisk danske beboere. Figur 1 viser udviklingen i de to boligforeningers andel af etniske danskere igennem årene. Afdeling 19 har oplevet et fald i andelen af etniske danskere, således at mindre end halvdelen af beboerne har etnisk flertalsbaggrund. Andelen af etniske danskere i afdeling 20 har været relativt stabil gennem årene.

FIGUR 1: ANDELEN AF BEBOERE I TRIGEPARKEN UDEN INDVANDRERBAGGRUND (I PROCENT), 2001–2013

Kilde: BoSocData, juli 2013

Andelen af beboere med ikke-vestlig baggrund er på nuværende tidspunkt 35%, mens omkring 51% af beboerne har mindst en forælder, som er født og opvokset i Danmark, og som derfor tilhører, hvad der i denne rapport kaldes for den etniske flertalsbefolkning i Danmark. Befolkningen i Trigeparken er i gennemsnit yngre end i Aarhus samlet set. Figur 2 viser aldersfordelingen i Trigeparken og i Aarhus. Børn, unge og voksne mellem 35 og 49 år er overrepræsenterede i Trigeparken sammenlignet med Aarhus. Det skyldes i høj grad størrelsen på lejligheder og den generelle overrepræsentation af familier i offentligt boligbyggeri. Med hensyn til kønsfordelingen bor der 48.8% kvinder i Trigeparken sammenlignet med 50.8% i Aarhus.

FIGUR 2: ALDERSFORDELINGER I PROCENT: TRIGEPARKEN SAMMENLIGNET MED HELE AARHUS, 2013

Kilde: BoSocData, juli 2013

3.

DE POLITISKE OG ADMINISTRATIVE OMGIVELSER

3.1 | AARHUS KOMMUNE

Siden der blev etableret lokalt demokrati i Aarhus i 1919, har byrådet været ledet af en socialdemokratisk borgmester på nær i valgperioden fra 2002 til 2005, hvor borgmesteren kom fra partiet Venstre. Den nuværende borgmester, Jacob Bundsgaard, er også socialdemokrat. Han blev valgt til borgmesterposten i november 2013.

Ud over borgmesterens kontor er der fem magistratsafdelinger i Aarhus Kommune, som er ledet af fem rådmænd: Sociale forhold og Beskæftigelse, Teknik og Miljø, Sundhed og Omsorg, Kultur og Borgerservice samt Børn og Unge. De fem rådmænd er også medlemmer af byrådet.

Byrådet har 31 byrådsmedlemmer, som er valgt for en fireårig periode. Byrådets 31 medlemmer fordeler sig i øjeblikket på 18 fra SF og Socialdemokratiet, 9 fra Venstre og Konservative, 2 fra Radikale Venstre og 2 fra Dansk Folkeparti.

Ved Kommunalreformen i 2007 gennemgik de danske kommuner og regioner en gennemgribende re-organiseringsproces, hvilket udvidede kommunernes ansvarsområder. Aarhus blev på grund af sin størrelse mindre påvirket af omlægningerne end andre kommuner. Der var dog konsekvenser på sundhedsområdet, især ikke-sygehusrelaterede spørgsmål som alkohol og rehabilitering af stofmisbrugere, fysisk genoptræning, pleje af borgere med særlige behov, på offentlig transport og på uddannelsesområdet (støtte til studerende med særlige behov). I andre kommuner, førte omfattende forandringer til øget centralisering. Imidlertid er det kommunale budget blevet kraftigt påvirket af et fald i bloktilskud fra staten.[12] I 2012 betød dette en beskæring på ca. 140 milinoner[13] ud af et samlet budget på 29.000 milioner danske kroner.[14] Som reaktion på beskæringen af budgetterne og på grund af problemer med et for ineffektivt tværsektorielt samarbejde udarbejdede kommunalforvaltningen en strategi til at at optimere og forbedre organisationen.[15]

Ved den efterfølgende omstrukturering har kommunen forsøgt at engagere borgerne, embedsmænd, frivillige organisationer, og serviceudbydere mere aktivt. Gennem inddragelse af disse forskellige interessenter i møder og workshops har man forsøgt at udvikle en mere effektiv organisation, som samtidig er mere lydhør og tættere

12 Aarhus Kommune, *Budget 2013-2016: Hovedkonto 7*. 2013. Se http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/Borgmesterens-Afdeling/Budget-og-Regnskab/Budget-2013/Bemærkninger-til-B2013-2016/Borgmesterens-Afdeling/Budget-bemaerkninger-HK7-B2013.pdf (tilgået 11. september 2014).

13 Aarhus Kommune, *Økonomisk Redegørelse*, september 2012. Se http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/Borgmesterens-Afdeling/Budget-og-Regnskab/Oekonomiske-redegoerelser/Oekonomisk-Redegoerelse-September-2012.pdf (tilgået 11. september 2014).

14 Aarhus Kommune, *Budget 2014 – Hovedoversigt*, 2013. Se http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/Borgmesterens-Afdeling/Budget-og-Regnskab/Budget-2014/Budget-2014-vedtaget/Oekonomiske-oversigter/Hovedoversigt-Budget-2014.pdf (tilgået 11. september 2014).

15 Aarhus Kommune, *Analyse af strukturen i Aarhus Kommune – Resumé*, 2012.

forbundet med borgernes hverdag. Omstruktureringen er i sin afsluttende fase, hvilket betyder, at kommunalforvaltningen stadig oplever en vis organisatorisk uro.

3.2 | TILTAG MOD MARGINALISERING

Marginaliseringsspørgsmå bliver behandlet mange forskellige steder i den kommunale forvaltning, afhængigt af hvilket type spørgsmål, der er tale om. Dette sker ofte i et samarbejde på tværs af de 5 magistrater, men især i *Sociale forhold og Beskæftigelse* og i *Børn og Unge*. Problemer knyttet til arbejdsløshed, hjemløshed eller psykisk sygdom behandles ofte i underafdelinger og på mange forskellige, decentraliserede institutioner og væresteder,[16] mens unge- og familieanliggender først og fremmest behandles i *Børn og Ungeafdelingen*. Når det er sagt, er der ofte sager, som overlapper og en række uklare organisatoriske afgrænsninger karakteriserer stadig kommunaladministrationen.

Selv om eksterne midler (EU-midler, nationale midler eller private midler) til programmer rettet mod socialt marginaliserede borgere udgør en lidt større andel af budgettet end i sammenlignelige kommuner, er de samlede udgifter til sådanne formål alligevel faldet 20% siden 2010 fra 2.396 kroner per indbygger til 1.906 kroner per indbygger i 2013-budgettet. Det er et lidt større fald end gennemsnittet for sammenlignelige kommuner.[17] Derudover er udgiften i Aarhus Kommune per indbygger (det beløb kommunen bruger per indbygger i alderen 18-64 år) til socialt udsatte allerede blandt de laveste af alle sammenlignelige kommuner – i øvrigt på et tidspunkt, hvor f.eks antallet af hjemløse borgere i Aarhus er steget med 32% i perioden 2009 og 2013.[18] Dette kan afspejle en mere effektiv organisation eller andre omkostningsbesparende forbedringer, men forskellige foreninger, der arbejder på området mener, at det uundgåeligt medfører en ringere kvalitet, service og skærpede sociale problemer.[19]

3.3 | HOTSPOTCENTRET

Et af de projekter som Aarhus Kommune har lanceret i arbejdet mod forebyggelse af marginalisering er rettet specifikt mod marginaliserede boligområder og ikke mod

16 Aarhus Kommune, *Socialpsykiatri og udsatte voksne – Kommunale, frivillige og private tilbud samt bruger- og pårørendeforeninger og interesseorganisationer*, 2012. http://www.aarhus.dk/~/media/Subsites/CSUVirksomhedsplaner/Filer-til-download/Faelles-maalsaetninger/Udvikling-af-det-sociale-arbejde/Tilbud-og-ydelser-i-SUV.pdf.(tilgået 11. september 2014).

17 Rådet for Socialt Udsatte, *Nøgletalsanalyse 2013 – Aarhus Kommune*, 2013.

18 L. Benjaminsen og H. H. Lauritzen, *Hjemløshed i Danmark 2013 – National kortlægning*. SFI 2013, s. 56.

19 Aarhus Kommune, *Høringssvar ift. besparelser MSB (Katalog A + B) d. 14. januar 2011*, Socialforvaltningen; Aarhus Kommune, *Høringssvar vedrørende forslag til håndtering af forventet merforbrug på Socialområdet samt revision af sektorens budgetbemærkninger for 2011*, Socialforvaltningen.

enkelte individer. Det såkaldte Hotspotcenter blev etableret i 2010 under *Familier, Børn og Unge* i Magistratsafdelingen for Sociale Forhold og Beskæftigelse. Sådanne centre er også blevet etableret på kommunalt plan i andre større byer, herunder København. I begyndelsen fokuserede de – også centret i Aarhus – ret snævert på kriminalitetsforebyggelse og på at skabe tryghed inspireret af hollandske modeller indenfor social- og politiarbejde i lokalområder.[20] Hotspotcentrene har siden udviklet sig til et mere overordnet initiativ, som skal forbedre livskvaliteten i marginaliserede boligområder.

Hotspotcentret i Aarhus hører organisatorisk under Familier, Børn og Unge i Magistratsafdelingen for Sociale Forhold og Beskæftigelse, men centret arbejder på tværs af mange forskellige enheder i kommunen. Hotspotcentret har ikke adresse på Rådhuset, men i Bispehaven, som er et af de boligområder, hvor centret har sit primære arbejde. Hotspotcentret fokuserer på boligområder, hvor der er problemer og skal sikre et systematisk samarbejde med lokale interessenter og anvendelse af lokale viden, snarere end at være en instans, som kommer udefra og forsøger at implementere centralt igangsatte planer.[21]

Centret overvåger alle udsatte boligområder i Aarhus med henblik på at identificere problemer, før de udvikler sig. En anden del af centrets arbejde består i lokalt, socialt arbejde primært målrettet unge – ofte mandlige – beboere. Idéen er at danne frivillige netværk blandt lokale unge, som kan blive rollemodeller for de yngre generationer. Disse netværk skabes ved at kontakte enkeltpersoner, eller eksisterende organisationer i området, som har interesse i et samarbejde. Derefter forsøger man at understøtte en positiv udvikling ved at ansætte en til to rollemodeller og finansiere forskellige velegnede aktiviteter. Et af den slags netværk, som er etableret i Trigeparken gennem Hotspotcentret, er det såkaldte Unge4Unge-program.[22] I andre boligområder, som har alvorligere sociale problemer, igangsættes en bredere vifte af initiativer.

3.4 | BOLIGSOCIALE HELHEDSPLANER

Socialpolitikken for belastede områder hænger tæt sammen med de særlige "Boligsociale helhedsplaner" eller "Helhedsplaner", som er en slags holistiske udviklingsplaner, der udgør en samlet indsats for bestemte, belastede boligområder. Indsatsen har fokus på at gøre områderne til et godt sted at bo ved at fokusere på de ressourcer der er, i stedet for at betragte dem som tilfældige samlinger af boliger

20 M. R. Larsen et al., *Hotspotmodellen – fælles fodslag for tryggere boligområder*, CFBU 2010.

21 Aarhus Kommune, *HotSpotCentrets mission, vision og værdier*, udateret tekst. http://www.aarhus.dk/~/media/Subsites/HotSpotcentret/Filer/HotSpot/Vision-mission-vaerdier/HotSpotscentrets-mission-vision-vaerdier.pdf (tilgået 11. september 2014).

22 Aarhus Kommune, *Unge4Unge*, 23.8.2013, website tekst http://www.aarhus.dk/da/borger/familie-boern-og-unge/Fritid/Unge4Unge.aspx (tilgået 11. september 2014).

og sociale problemer. Engagementet og indsatsen fra områdets beboere er en vigtig faktor i disse planer, ligesom de socialarbejdere, der er ansat til at administrere, koordinere og motivere indsatsen i lokalsamfundet, er det. Finansieringen af disse planer kommer primært fra tre kilder: Landsbyggefonden, som er en selvejende institution, der er stiftet af de almene boligorganisationer med det formål at fremme det almene byggeris selvfinansiering, der støtter med 75%, kommunen og den eller de boligforeninger planen berører, som tilsammen finansierer de resterende 25%. Hver Helhedsplan sammensættes ud fra de specifikke behov i det berørte boligområde og i ansøgnings- og initieringsfasen opstilles der en række mål, som skal skal nås indenfor planperioden. Helhedsplaner, som den for Trigeparken, har kun fokus på det sociale miljø og ikke på de fysiske rammer i boligområdet. Men de supplerer ofte specifikke, løbende forbedringer, der pågår i boligområdet. Dette er også tilfældet i Trigeparken.

Den igangværende Helhedsplan for Trigeparken har været i gang siden begyndelsen af 2014 og er en fortsættelse af 2008-planen. Forud for etableringen af Helhedsplanen spillede de boligsociale medarbejdere, som blev ansat med hjælp fra boligforeningerne, dog også en lignende, men måske mindre specificeret rolle. Omkostningerne for 2008-planen ligger i omegnen af 9 millioner kroner eller 8.650 kr. pr indbygger i den samlede periode.[23] Helhedsplanen for 2014 har et lidt større budget. Størstedelen af støtten er øremærket til løn til de involverede boligsociale medarbejdere og planlægningssarbejdere. Det overordnede mål for 2008-planen var at gøre Trigeparken til et bedre sted at bo og styrke beboernes tilhørsforhold og mindske ind- og udflytningen. Dette involverede en styrkelse af den sociale sammenhængskraft mellem de etniske grupper i Trigeparken, men også på tværs af Trige by som helhed. Et af de konkrete mål var at mindske den andel af beboere, som var uden tilknytning til arbejdsmarkedet – både blandt indvandrerne og etniske danskere.[24] At der er en stor andel af indvandrere og arbejdsløse beboere, anses generelt for at være et tegn på udsathed blandt politikere. Helhedsplanen for 2014 fokuserer blandt andet på at styrke uddannelsen og tilknytningen til arbejdsmarkedet blandt områdets unge beboere og fortsætte den gode udvikling med at reducere kriminaliteten.[25]

3.5 | GHETTOLISTEN

"Ghettolisten" opstod som en politisk reaktion på den offentlige polemik og bekymring, der var i 00'erne over den stigende segregering af mindretal, og de medfølgende sociale problemer i bestemte områder. Listen, der oprindeligt også helt officielt blev kaldt "Ghettolisten", var en del af VKR-regeringens "Ghettostrategi", der havde til formål at hindre dannelsen af det, der i Danmark og andre

23 Boligforeningen Ringgården, *Helhedsplan for Trigeparken Afdeling 19 og 20*. 2008, p. 31.

24 Boligforeningen Ringgården, *Helhedsplan for Trigeparken Afdeling 19 og 20*, p. 8.

25 Boligforeningen Ringgården, *Boligsocial helhedsplan 2014-2018*, 2010. http://www.bf-Ringgården.dk/media/82832/Helhedsplan-Trigeparken-2014-2018.pdf.

nordvesteuropæiske lande blev kaldt parallelsamfund. Det var for eksempel offentlige boligbyggerier med mange ikke-vestlige indvandrere, høj kriminalitet og mange arbejdsløse. Da Ghettostrategien blev præsenteret i 2010 blev ghetto-prædikatet yderligere understreget af den daværende statsminister Lars Løkke Rasmussen og af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

Den første liste blev offentliggjort i 2010 og udpegede 29 offentlige boligområder som ghettoer. Siden da har Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter udgivet en opdateret liste hvert år i oktober.

Ifølge den ghettostrategi, som blev lanceret i 2010, skulle et boligområde opfylde følgende kriterier for at kommer på listen:[26]

- Det skal være et alment boligbyggeri
- Der skal bo mindst 1000 beboere.

Og mindst to af de følgende kriterier skal opfyldes:

- Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke vestlige lande overstiger 50%
- Andelen af 18-64 årige uden tilknytning til arbejdsmarked eller uddannelse overstiger 40% (gennemsnit for de seneste 4 år)
- Andelen af dømte efter straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer per 10.000 beboere på 18 år og derover overstiger 270 (gennemsnit for de seneste 4 år).

I oktober 2013 blev disse kriterier udbygget med kriterier for beboernes uddannelses- og indkomstniveau. Dette blev indført af den socialdemokratiske regering for at gøre listerne mere nuancerede. Man kan betvivle om dette reelt gjorde nogen forskel, idet den liste, der blev offentliggjort den 1. oktober 2013 på baggrund af de ny kriterier, svarede nogenlunde til den gamle.[27]

Selvom den socialdemokratiske boligminister Carsten Hansen gentagne gange har udtrykt sit ubehag ved selve betegnelsen "Ghettoliste" og hellere foretrak det mere neutrale "Udsatte boligområder", og selvom selve idéen om en sådan liste helt tydeligt ikke er opstået hos Socialdemokraterne, blev efterfølgende lister ved at bære navnet "Ghettolisten." Først i februar 2014, da 2014-listen blev offentliggjort, havde listen ændret navn til "Udsatte Boligområder" dog stadig med "ghettoområder" tilføjet i en forklarende parentes. Den fortsatte politiske tøven med hensyn til navnet afspejler

26 Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. *Liste over særligt udsatte boligområder pr. 1. oktober 2010.*, http://mbbl.dk/sites/mbbl.dk/files/dokumenter/publikationer/liste_over_saerligt_udsatte_boligomraader_pr_oktober_2010.pdfMan (tilgået 11. september 2014).

27 Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, *Liste over særligt udsatte boligområder pr. 1. oktober 2013,* http://www.mbbl.dk/sites/mbbl.dk/files/dokumenter/publikationer/liste_over_saerligt_udsatte_boligomraader_pr_1_okt_2013.pdf (tilgået 11. september 2014).

uden tvivl en mediedrevet logik, hvor Socialdemokraterne, selvom de ikke brød sig om listen og har forsøgt at udvide dens kriterier, var tilbageholdende med helt at opgive den og dermed sende et signal om politisk eftergivenhed.

Ghettoer blev af den tidligere regering set som "stenørkener",[28] områder med "en helt anden natur end resten af Danmark",[29] og "parallelsamfund med afvigende adfærds- og værdinormer" som udgør "en demokratisk trussel mod den sociale sammenhængskraft" hvor,[30] "danske normer omkring tillid, ligestilling, retssystem, respekt for offentlige myndigheder ikke er til stede".[31] Kort sagt konstrueredes en ghetto som et fænomen, der opstår, når arbejdsløse, kriminelle og ikke-vestlige indvandrere koncentres op et sted, hvorved der opstår et helt adskilt samfund, der er præget af mistilid, ulighed, kriminalitet, ikke-liberale værdier og manglende respekt for autoriteter. Konsekvenserne af ghetto-stemplet diskuteres også i kapitel 11.

Trigeparken har været på Ghettolisen siden 2011. Dette har – som det vil fremgå af denne rapport – fremprovokeret vrede blandt beboere og interessenter. Bortset fra at fungere som et administrativt redskab til registrere og offentliggøre antallet og udbredelsen af de områder, som anses for at være "dårlige kvarterer" eller "parallelsamfund", er formålet med listen da heller ikke entydigt klar. I den første præsentation af Ghettolisten tilbage i 2010 blev strategien beskrevet som en kamp mod "ghettoficering"– et begreb, som beskriver dannelsen af ghettoer, eller omdannelsen af almindelige boligområder til ghettoer. Blandt de socialarbejdere og embedsmænd, der blev interviewet til denne rapport, var der meget få, som syntes at ghettolisten var et godt administrativt værktøj, selvom de heller ikke alle var enige i den kritik, der kom til udtryk blandt beboerne i Trigeparken.

Aarhus Kommune har mange flere og langt mere fleksible, præcise og nuancerede redskaber og praksisser til at overvåge de forskellige sårbare boligområder i Aarhus. Det eneste, som nogle interessenter fremhæver som en bizar fordel ved ghettolisten, er, at den nogle gange har gjort det lettere at skaffe midler.

Ghettostrategien er overvejende en "low impact policy", som anvender relativt konventionelle foranstaltninger (samarbejde mellem stat og kommune, optimering af eksisterende lovgivning etc.) med meget lave statstilskud til implementeringen. Mindre end 50 millioner kroner kommer i perioden 2011-2014 fra statsstøtte. Det er mindre end 700 kr. pr indbygger i de involverede områder. Bortset fra den

28 Lars Løkke Rasmussen, 5. oktober 2010, Folketingets åbningstale. http://www.stm.dk/_p_13260.html (tilgået 11. september 2014).

29 Lars Løkke Rasmussen, pressekonference 12. oktober 2010, http://www.stm.dk/_p_13270.html (tilgået 11. September 2014) (herefter, Rasmussen, pressekonference).

30 Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, "The Danish social housing sector", 2013. http://mbbl.dk/sites/mbbl.dk/fi les/dokumenter/publikationer/the_danish_social_housing_sector.pdf (tilgået 11. september 2014). Herefter, Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, "The Danish social housing sector."

31 Rasmussen, pressekonference.

nævnte statsstøtte er den primære finansieringskilde boligforeningerne selv, som via Landsbyggefonden uddeler midler til helhedsplaner, renovering, nybyggeri og socialt arbejde mv. På den måde afhænger projekterne i ghettostrategien faktisk af finansiering fra boligforeningerne og ikke den anden vej rundt.

GOOD PRACTICE – TVÆRGÅENDE SAMARBEJDE I ET OVERSKUELIGT OMRÅDE

Trigeparken har den fordel at være en centralt beliggende del af et geografisk afgrænset lokalområde i Trige. Skolen ligger lige ved siden af og de boligsociale medarbejdere, der er tilknyttet Helhedsplanen, er til stede midt i området, og SFOen er lige ovre på den anden side af gaden. At have et lokalsamfund, som er samlet, er en stor fordel i det sociale arbejde. Ved at samle alle lokale aktører til månedlige møder, kan problemer ofte løses meget hurtigt. Både lærerne, pædagoger, boligsociale medarbejdere, repræsentanter for de sociale myndigheder og politiet er med til at holde øje og dele informationen på tværs af sektorerne. I Trigeparken har dette været nøglen til at løse mange af de ungdomsrelaterede problemer i området.

4.

IDENTITET OG TILHØRSFORHOLD

Nogle af de mest interessante resultater fra fokusgrupperne handler om identitet og tilhørsforhold blandt Trigeparkens etnisk-danske flertalsbefolkning og om de psykologiske dynamikker, som også kunne gælde for andre tilsvarende lokalsamfund. Den etniske forskellighed, den store beboergennemstrømning og stigmatiseringen af lokalområdet er alle centrale faktorer i disse forhold. Det sociale arbejde, som i kraft af Helhedsplanen udføres lokalt, ser også ud til at have væsentlig betydning for at skabe sociale bånd og interaktion på tværs af forskellige grupper i Trigeparken.

Identitet og identifikation er tæt koblet til følelsen af at høre til. Hvis man i høj grad identificerer sig med det lokalsamfund man bor i, er det meget sandsynligt, at ens følelse af at høre til ligeledes er stærk. At høre til hænger også ofte tæt sammen med om man er tæt knyttet til sine naboer, eller andre beboere i området. Traditionelt set har lokale, sociale bånd været afhængige af familierelationer, eller længevarende venskaber – endda venskaber igennem generationer.[32] Men i en nutidig urbaniseringskontekst med øget geografisk mobilitet og bedre mulighed for kontakt via mobil eller Skype, er identitet og tilhørsforhold blevet mindre afhængig af det sted man bor.[33] I stedet er identitet i højere grad et spørgsmål om, hvem dine venner er, hvilket job du har, hvor du tager hen på ferie, hvilken type mad du foretrækker, dine vaner og dine holdninger. Identitet og identifikation er relative størrelser, som opnås når et individ eller en gruppe kan adskilles fra andre individer eller grupper. Når du identificerer dig med noget, distancerer du dig automatisk fra noget andet.[34] Dette identitetsaspekt, som handler om menneskelige relationer, gør det vanskeligere at undersøge etniske flertalsbefolkninger, især hvis man kun fokuserer på etnicitet.

4.1 | IDENTIFIKATION MED TRIGEPARKEN

Flertalsbefolkningen i Trigeparken er ikke en homogen gruppe, hvis man kigger på andre aspekter end etnicitet. Nogle beboere er dybt forankrede i deres lokalområde, mens Trigeparken for andre blot er et sted, hvor de har tag over hovedet. Mange beboere har boet der i årtier, nogle endda siden Trigeparken blev bygget i midten af 1970'erne, mens andre kun har været der i få måneder og andre igen planlægger at flytte væk i nærmeste fremtid. Mange af beboerne forklarede, at de oprindeligt var flyttet til Trigeparken ved en tilfældighed, fordi de havde akut brug for en bolig, og at det var nemt at få en lejlighed i Trigeparken, fordi der var korte ventelister. Men mange af dem, som kom til Trigeparken på denne måde, har slået sig ned og er blevet glade for at bo der.

32 M. Young og Peter Willmott, *Family and Kinship in East London*. Routledge og Keagan Paul Ltd, London 1957.

33 S. Sassen, *The Global City: New York, London, Tokyo*, Princeton University Press, New Jersey, 2001; M. Castells, *The Informational City: information technology, economic restructuring, and the urban-regional process*. Blackwell Publishing, 1991; B. Wellmann, "The Community Question: The intimate networks of East Yorkers", in *American Journal of Sociology*, vol. 84. nr. 5, ss. 1201–1231.

34 M. Savage et al., *Globalization and Belonging*, London: Sage, 2004.

De fleste beboere, som blev interviewet, var faktisk rigtigt glade for at bo, hvor de bor, og de havde ofte stærke sociale bånd i både Trigeparken og i Trige. Boligområdets placering i udkanten af Aarhus og områdets lille størrelse var værdsatte aspekter for mange beboere. Ofte sammenlignede respondenterne Trigeparken med andre områder i Aarhus – især med midtbyen og belastede områder i Aarhus (f.eks. Gellerupparken og Bispehaven, de to andre boligområder i Aarhus, som er kategoriserede som særligt udsatte af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter). Ved denne sammenligning understregede beboerne i Trigeparken, at Trigeparken og Trige adskiller sig markant ved at være tæt på skov, mark og grønne områder. Og at området ydermere har en slags idyllisk landsbystemning og fungerer som et selvstændigt område med egen skole, dagligvarebutikker, bibliotek, kirke og pub. Flere respondenter fremhævede, at de værdsatte Trigeparkens etnisk blandede befolkning, og at de faktisk var ret stolte over områdets evne til at værdsætte den brede vifte af forskellige kulturer. At heterogeniteten var et særligt varemærke, som gjorde livet i Trigeparken mere eksotisk og spændende. Andre beboere fremhævede at Trigeparkens afgrænsning fra resten af Trige skabte en behagelig atmosfære af at være en by i byen.

På den negative side var der mange fokusgrupperespondenter, som henviste til de bølger af kriminalitet, der fra tid til anden rammer området. Nogle respondenter fortalte, hvordan deres kælderrum gentagne gange var blevet brudt op og vandaliseret, eller hvordan der var blevet brudt ind i biler, som var parkeret på områdets parkeringspladser. Sådanne hændelser fik beboerne til at føle sig mindre trygge. I en beboerundersøgelse fra 2009, hvor man undersøgte grundene til fraflytning, var en af hovedårsagerne uro, kriminalitet og manglende tryghed. På nationalt plan har uro og manglende sikkerhed vist sig at være både en direkte og en indirekte årsag – sidstnævnte fordi det påvirker områdets omdømme, hvilket gør det til et mindre attraktivt sted at bo.[35,36]

4.2 | AT BO I ET MULTIKULTURELT LOKALOMRÅDE

Næsten halvdelen af beboerne i Trigeparken har anden etnisk baggrund end dansk. Fokusgrupperespondenterne udtrykte, at de var bevidste om denne etniske heterogenitet, men den generelle opfattelse var, at antallet af etniske beboere i Trigeparken ikke var et problem, eller noget som bekymrede beboerne. Faktisk blev etnicitet sjældent nævnt af fokusgruppedeltagerne selv, med mindre moderatorerne spurgte specifikt til betydningen af etnicitet i forhold til forskellige emner så som kriminalitet, identitet, deltagelse og ghettostatus. I det hele taget blev den etniske

35 H. S. Andersen, "Residents' Understanding of Deprived Urban Neighbourhoods and its Significance for Plans to Move", *Paper for ENHR conference*, Workshop 29 on Poverty Neighbourhoods, Cambridge. 2004.

36 H. S. Andersen, "Why do residents want to leave deprived neighbourhoods? – The importance of residents' subjective evaluations of their neighbourhood and its reputation", *Journal of Housing and the Built Environment*, 2008 no. 23: ss. 79–101.

forskellighed ikke betragtet som noget særligt. Denne holdning underbygges også af beboerundersøgelsen fra 2009 nævnt ovenfor. Når man spurgte om, hvad der kunne gøre Trigeparken til et bedre sted at bo, blev en reduktion i antallet af indvandrere kun nævnt i 6% af tilfældene, mens 12 andre faktorer blev anset for at være af større betydning end den etniske sammensætning – f.eks. fandt man det vigtigere at forbedre de fysiske rammer og reducere kriminaliteten.[37] Faktisk havde mange af respondenterne en meget positiv holdning til den kulturelle diversitet i Trigeparken:

> *Og sammensætningen, der er så mange forskellige nationaliteter herude. I Gellerup der er det meget koncentreret, arabere og somaliere. Herude er der alt muligt, og jeg synes virkelig her er plads. Det er i hvertfald det, jeg oplever. Jeg er rigtigt glad for at bo her.* (Kvinde, 24 år)

I dette citat bliver den multikulturelle sammensætning af boligområdet altså værdsat og sat i kontrast til andre boligområder i Aarhus, hvor der bor mange indvandrere og efterkommere, men hvor der er en mindre divers sammensætning. I en anden fokusgruppe udtrykte en af respondenterne begejstring over muligheden for at kunne udvide sin viden om andre kulturer:

> *Men jeg kan faktisk rigtig godt lide det her brogede område, og at der er mulighed for at lære noget. Jeg kan enormt godt lide at lære noget fra andre kulturer, sådan helt nede lavpraktisk. Hvad er deres familiemønster, hvad er deres...nu er jeg enormt interesseret i mad og madlavning.* (Kvinde, ca. 55 år)

Denne fascination af ikke-danske kulturer blev kun udtrykt af nogle af beboerne, men overordnet betragtet, virkede beboerne tilfredse med at bo i et flerkulturelt område. Det var dog sjældent at etnisk danske beboere for alvor interagerede med beboere med anden etnisk baggrund. De forskellige etniske grupper blev opfattet af mange som ret lukkede og uden den store lyst til at være sammen med andre etniske grupper. Dette blev af mange beboere oplevet som en hindring for at få en følelse af fællesskab i Trigeparken. En oplagt årsag til dette er sprogbarrieren:

> *Det der opleves som en forhindring i forhold til mange af nationaliteterne, det er netop den der sprogbarriere. Fordi når man ikke har noget fælles sprog, så er det da først svært.* (...) *Det er begrænset hvor meget man kan kommunikere non-verbalt.* (...) *Så prøver man med lidt fagter og ved at pege. Men den her med at man ikke kan have en dialog med dem, det synes jeg er ærgeligt. For jeg kunne rigtigt godt tænke mig at have noget mere dialog med dem.* (Kvinde, ca. 40 år)

I kontrast til nogle af de ældre beboere, som oplevede at de var hæmmede i deres forhold til indvandrergrupperne, havde nogle af de unge mænd tydeligvis ingen problemer med at komme i kontakt på tværs af etnisk baggrund. Da der blev

37 Boligforeningen Ringgården 2009, s. 50.

arrangeret fokusgrupper med unge mænd, blev opfattelsen af hvad flertalsetnicitet egentlig betyder, sat på prøve. En af respondenterne, som havde indvandrerforældre, nægtede at se sig selv som en del af minoritetsbefolkningen. I stedet anså han sig selv for at være "almindelig" dansker, set i lyset af sine livsstilsvalg, værdier og påklædning. Som kontrast var der en af respondenterne, som var født og opvokset i Danmark hos danske forældre, der godt nok anså sig selv for at være dansker, men som understregede, at andre ofte anså ham for at være en slags hybrid, fordi han var opvokset blandt indvandrere og derved havde tilegnet sig "indvandreragtig" gestik, brugte arabiske udtryk og lavede grammatiske fejl, som er fremtrædende hos etniske mindretal. Begge tilfælde skal forstås som effekter af at have vokset op i et etnisk heterogent kvarter. Gruppen af unge mænd var alle gået i den lokale folkeskole og havde kendt hinanden i mange år. På den måde var identiteten ikke så meget hængt op på etnisk tilhørsforhold som på personlige venskaber, valg og narrativer.

Med hensyn til deltagelsen i lokale foreninger og aktiviteter var der en klar opdeling i forhold til etnisk baggrund, i hvert fald blandt de ældre beboere. I beboerforeningernes bestyrelser sidder der kun etniske danskere til trods for, at næsten halvdelen af beboerne i Trigeparken har anden etnisk baggrund. Kun en enkelt gang er det sket, at en beboer med anden etnisk baggrund er indtrådt i en af afdelingernes bestyrelser. Det er noget, bestyrelserne i begge afdelinger har forsøgt at gøre noget ved, på forskellig vis, men hidtil uden stor succes. Respondenterne forklarede, at det kunne være svært for nogle indvandrere at forstå, hvad en demokratisk valgt bestyrelse i en beboerforening egentlig er, og hvad det betyder, at bestyrelsen tager beslutninger på beboernes vegne. Dertil kunne der være flygtninge og indvandrere, som var bekymrede for den formelle registrering og megen papirarbejde, der knytter sig til beboerdemokratiet. Desuden oplevede respondenterne, at nogle af indvandrergrupperne primært var involverede i deres egne etniske organisationer. Selvom mange anså dette for at være et problem for den sociale sammenhængskraft i Trigeparken, accepterede og forstod de fleste respondenter godt, hvis de etniske mindretal helst ville være sammen med andre med samme baggrund som de selv.

En af de etniske grupper skilte sig ud fra de andre. Det var gruppen af grønlændere, som er vokset betydeligt indenfor de sidste år. Det som respondenterne oplevede som det overvejende problem var et stort alkoholmisbrug blandt grønlænderne. Nogle af fokusgrupperespondenterne havde haft dårlige oplevelser med grønlændere, især på grund af larm og opførsel, som virkede skræmmende:

> *Altså nu de der kære grønlændere oven på os, det kan godt være et problem. For jeg har jo to unger, og de har haft perioder hvor de ikke turde gå selv hjem fra skole og sådan noget. Og så er det sgu et problem. Der var lige en overgang, hvor de skiftedes til at holde værtshus oven på vores lejlighed og så oven på den overfor. Men så pludselig så gik de så vidt, at så begyndte de at stikke hinanden ned med kniv og sådan noget, og så kom politiet jo. Det er et halvt års tid siden.* (Kvinde, ca. 40 år)

Problemerne med grønlænderne havde en betydelig negativ effekt på fokusgruppedeltagernes opfattelse af deres lokalområde, men de fleste respondenter erkendte at "det er et lokalsamfund delt i to grupper: de gode familier og familierne, som har problemer" (kvinde, ca. 45 år), og at "vi ikke skal glemme, at der er mange velfungerende familier også blandt minoritetsgrupperne" (kvinde, 51 år). I forhold til alkohol sagde en af fokusgruppedeltagerne: "Ved I hvad? Der er folk som drikker og skejer ud alle steder i Danmark. Det er blot et spørgsmål om, hvilken slags alkohol, de har råd til at drikke." (kvinde, 57 år).

4.3 | INKLUSION GENNEM LOKALT BOLIGSOCIALT ARBEJDE

Inde i midten af Trigeparken ligger "Oasen", hvor boligforeningens lokale afdelinger og andre foreninger arrangerer forskellige aktiviteter, og hvor de boligsociale medarbejdere har til huse. En hel del beboere understregede betydningen af de lokale medarbejderes engagement i forbindelse med Helhedsplanen, og de henviste ofte til "Oasen", som en central institution der blev knyttet til følelsen af at høre til i Trigeparken. To fokusgrupperespondenter udtrykte det på følgende måde:

> *Kvinde, 49 år: Nej der bliver gjort noget for det,* (...) *der bliver gjort nogle indsatser for at undgå kriminalitet og for at styrke beboerne. Oasen har masser af arrangementer: kvindeklub, mandeklub og udflugter, mange tiltag som selvfølgelig er støttet af kommunen, men det gør, at det bliver et godt sted at bo. Også fordi når vi nu er så multikulturelle her ude, så møder man mennesker på kryds og tværs. Jeg synes faktisk det er en berigende faktor, at man lever et sted hvor der er så mange forskellige kulturer og at der så bliver gjort noget nede i Oasen for at man kan mødes på tværs af kulturer.*
>
> *Kvinde, 23 år: De prøver at skabe en form for sammenhold.* (...) *jeg ved ikke hvordan det er andre steder, men man kunne forestille sig, at hvis man ikke har de her ting, så bliver tingene måske grupperet lidt for meget.* (...) *I stedet for er der lidt mere fællesskab her.*
>
> *Kvinde, 49 år: Mange steder kan man godt blive nervøs hvis der står sådan en flok unge mennesker som er en anden etnisk baggrund og snakker sammen og hvad er de nu ude på, men det tænker jeg slet ikke på når jeg går her.*
>
> *Kvinde, 23 år: Det er sjovt det gør jeg heller ikke, men det kan jeg godt finde på når jeg stiger af nede på Klostertorvet* (...) *eller ude i Viby, så kan man godt tænke* (...) *hvad fanden har de nu gang i?*
>
> *Kvinde, 49 år: Jeg tror faktisk Trigeparken lige netop har skabt et eller andet unikt* (...), *fordi vi... fordi der er lavet et tiltag omkring Oasen og de der aktiviteter.* (...) *Så møder man måske en somalisk kvinde og så siger man goddag og så blev jeg*

inviteret ind på kaffe en dag. Jeg synes egentlig man bliver rig af at bo her på mange måder, fordi det er så etnisk blandet. Men det kræver også at der netop er sådan et samlingssted, for ellers tror jeg man hurtigt ville gruppere sig. Der skal ligesom være et eller andet tiltag som Oasen, ellers ville det ikke kunne lade sig gøre.

Et par stykker af beboerne var ret skeptiske mht til både Helhedsplanen som sådan og det sociale arbejde, som udføres i forbindelse med den. Det blev kritiseret, at nogle af beboerne ikke helt vidste hvad Helhedsplanen gik ud på, og hvad de boligsociale medarbejdere egentlig lavede. Et andet kritikpunkt var planens omkostninger. Selvom ingen af de to beboerforeninger havde konkrete udgifter i forbindelse med helhedsplanen, var der nogle af respondenterne, som følte, at pengene kunne være brugt bedre på anden vis. Dog erkendte næsten alle, at nogle af de initiativer, som var igangsat i forbindelse med planen havde haft positiv betydning for det sociale sammenhold i lokalområdet. De aktiviteter, som først og fremmest blev fremhævet, var den multikulturelle børnefestival, Skt. Hans-festen og børnearrangementerne med ture til fx zoologisk have. Disse aktiviteter var populære hos mange beboere, og de fleste mente, at de bidrog til nye møder mellem beboere på tværs af segmenter og kulturer i Trigeparken. I forbindelse med børnenes kulturfestival er både skolen, biblioteket og Helhedsplanen med til at planlægge og afholde arrangementet, hvilket betyder at beboere fra alle områder i Trige opfordres til at deltage. Initiativer som disse spiller en betydelig rolle for at skabe og bevare beboernes følelse af atvære knyttet til lokalområdet, og de er også med til at skabe en følelse af lokalsamfund i selve Trige by.

Dog er det kun nogle af aktiviteterne og foreningerne i Trigeparken, som er blevet en succes. Ofte har de aktiviteter, der er blevet etableret indenfor rammerne af Helhedsplanen, været meget kortlivede, fordi kun meget få beboere har vist interesse for dem. En hel del fokusgrupperespondenter nævnte også, at selvom de syntes at mange af aktiviteterne var spændende, havde de svært ved at deltage i dem, fordi de fleste aktiviteter foregår i dagtimerne, hvor de er på arbejde.

Nogle beboere var tydeligvis begejstrede for Helhedsplanen, mens andre var meget skeptiske. Men de fleste af fokusgruppedeltagerne havde faktisk ikke nogen klar forståelse af, hvad Helhedsplanen var, eller hvordan og hvorfor den var blevet igangsat. Dette er forståeligt, da planens underliggende principper og organisation er ret komplekse og involverer myndigheder både på lokalt, kommunalt og nationalt niveau. Behovet for og effekten af en Helhedsplan er med andre ord ikke særlig klar. Nogle af initiativerne er vigtige for beboernes følelse af tilhørsforhold, mens andre af planens aspekter ikke ser ud til at påvirke beboerne eller deres identifikation med deres boligområde.

GOOD PRACTICE – BØRNEKULTURFESTIVALLEN

Både fokusgrupperespondenter og aktører fremhævede den årlige Børnekulturfestival som en hjørnesten i den proces, der skal øge den sociale sammenhængskraft i både Trigeparken og resten af Trige. Festivalen var et af projekterne i Helhedsplanen og den begyndte tilbage i 2009. Hvert år har festivalen et nyt tema, og hvert år er det lykkedes at engagere de lokale institutioner, foreninger, familier og især børnene i en række workshops og projektdage, som kulminerer i en én-dags festival, hvor der også er deltagelse udefra. Dette er en af de mest populære begivenheder i Trige.

Formålet med festivallen er at styrke den kulturelle kapital i området og introducere børnene til forskellige kulturelle udtryksformer. Omdrejningspunktet er naturligvis børnene, og festivalen er helt afhængig af Trigeparkens boligsociale medarbejderes tætte samarbejde med de lokale børnehaver, dagplejere og skole. Den er et eksempel på, hvordan en bred vifte af aktører kan arbejde sammen i et fælles projekt, der understøtter samhørigheden og samspillet mellem børn og familier fra meget forskellige baggrunde.

4.4 | EN GENNEMSTRØMNINGSZONE – DEN MIDLERTIDIGE BOLIGLØSNING

Selvom de fleste beboere i fokusgrupperne var tilfredse og forankrede i Trigeparken, skal det understreges, at en relativt stor andel af beboerne kun bor der kortvarigt og er mindre involveret i lokalsamfundet. Nogle bor der kun få måneder, indtil deres situation ændres, og de kan flytte til andre områder i Aarhus. Denne stadige udskiftning er et vilkår for beboerne i Trigeparken, men det påvirker identitet og tilhørsfølelse og er en udfordring for sammenhængskraften i området. På grund af den hurtige udskiftning af beboere syntes de fleste respondenter, at det kunne være vanskeligt at etablere længevarende relationer i Trigeparken – ens nabo kunne jo flytte i morgen. Denne gennemstrømning svækker mulighederne for at skabe og bevare sociale bånd:

> *I den tid, jeg har boet syv år i min lejlighed deroppe, og i den tid er halvdelen af opgangen blevet skiftet tre eller fire gange. Altså, hvor lejligheder har været tømt og nye ind, tømt og nye ind. Det gør jo også at man ikke når at få det her forhold til sine naboer, som man har.* (Mand, ca. 34 år)

Citatet ovenfor illustrerer den negative virkning den store beboerudskiftning har på muligheden for at knytte bånd mellem beboerne i Trigeparken. Der skal være en grad af fællesskabsfølelse i en boligblok, før man kan blive gode naboer, især når der er få muligheder for daglig kontakt. En af de sjældne situationer, der kan føre

til kontakt mellem beboerne, er den subtile kommunikation, som forekommer på parkeringspladsen:

> *Og jeg har det sådan at når jeg kører ind på Trige Parkvej heroppe, når jeg drejer ind på Trige Parkvej, jamen så er jeg hjemme. Jeg parkerer jo på min faste parkeringsplads. Den har vi alle sammen, vores faste parkeringsplads. Jeg holder der, færdig. Han holder der.* (...) *Der bliver ikke talt om det. Sådan er det bare.* (...)
>
> *Men fornylig blev jeg spurgt [af en nabo/med-beboer] om [en anden beboer]: "Hvad, har han ikke fået ny bil?" Hun havde observeret gennem et halvt år en anden bestemt bil på hans parkeringsplads. Og han holder det samme sted. Og forenden... han bakker altid ind det samme sted. Sådan nogle ting, ikke?* (...) *Og man kigger ud på parkeringspladsen: Nå, nu kommer naboen hjem. Og jeg kan da se, at i dag der er han lidt forsinket. Han plejer altid at være her kvart over, og nu er den tyve over. Gad vide hvad der er sket. Man holder lidt øje med hinanden. Især dem man bor i opgang med, opgang ved siden af, dem man snakker med og mødes i vaskekælderen og sådan nogle ting. Og det er hyggeligt. Det er hyggeligt at komme hjem, og så møder du sgu lige [en anden beboer]: "Nåh, hej. Jeg kan se du er blevet klippet." Og så føler man, at man er kommet hjem.* (Mand, ca. 34 år)

Dette viser, hvor vigtig tidsfaktoren er. Man knytter ikke bånd natten over; venskaber hviler på tillid og forudsigelighed. Det skaber en form for forbundethed at vide, hvornår naboen kommer hjem fra arbejde, at vide hvilken bil han kører i, og hvor han parkerer. Hvis man deler den slags viden om naboen med en anden nabo, skabes der en følelse af at høre til i lokalområdet.

Til trods for den hurtige udskiftning i området havde nogle af beboerne knyttet stærke bånd til stedet og til deres naboer. Dette understøttes af beboerundersøgelsen fra 2009, som viste at 22% af beboerne havde boet der i mere end 20 år og 15% havde boet der mellem 11 og 20 år.[38] Omend årrækken man havde boet der, var en vigtig faktor, spillede deltagelse i de lokale aktiviteter og foreninger også en afgørende rolle i forhold til at knytte sociale band. En gennemgående holdning hos de beboere, som havde knyttet stærke bånd var, at det var ens eget ansvar at etablere venskaber og netværk, der hvor man bor:

> *Hvis man flytter herud, og vælger at man gider ikke snakke med nogen, og det interesserer mig egentlig ikke, og jeg har ikke lyst til at involvere mig i de aktiviteter der er, jamen så melder du dig automatisk ud.* (Mand, ca, 34 år)

Aktiv deltagelse i det sociale liv havde afgørende betydning for beboernes følelse af at høre til. Beboere, som boede der kortvarigt, kunne eller ville ikke knytte sociale bånd til stedet, og denne gruppe var næsten ikke repræsenteret i fokusgrupperne. Herved

38 Boligforeningen Ringgården, 2009, p. 9.

opstod en bias ved dannelsen af fokusgrupperne og en manglende viden om beboere med løs tilknytning til Trigeparken. Respondenterne hævdede dog, at der var to meget forskellige grupper, som havde løs tilknytning til stedet. Den ene gruppe er dem, som kun bor i Trigeparken kortvarigt med forventning om hurtigt at flytte videre. De har næsten udelukkende kontakt med familie og venner, som bor udenfor Trigeparken, og de har ikke noget ønske om at lære deres naboer i Trigeparken at kende. Den anden gruppe er beboere med alvorlige personlige problemer såsom alkoholisme, stofmisbrug eller psykisk sygdom, og som vil være tilbøjelige til at leve isoleret og have begrænset kontakt med andre beboere.

4.5 | ET OMRÅDES RYGTE – NOGLE INTERNE SKILLELINJER

Fordi Trigeparken har et temmeligt negativt ry andre steder i Aarhus, bliver beboerne ofte udsat fra en skeptisk indstilling fra familie og venner, som ikke bor i Trigeparken. Der var endda nogle respondenter, som fortalte, at de havde familie, som ikke ville besøge dem, fordi de var bange for at blive udsat for tyveri eller hærværk. Beboerne oplevede ofte at blive mødt med spørgsmål som: "Nå, så du bor i en ghetto?" med henvisning til Trigeparkens placering på "Ghettolisten" (mediernes rolle i Trigeparkens dårlige ry uddybes i kapitel 11). Effekten på beboernes identitetsfølelse og tilhørsforhold var markant: Mange følte at de blev set ned på af folk udenfor Trigeparken, og enkelte mente sågar at Trige var en slags losseplads for kommunen:

> *Mand (ca. 34 år): Trigeparken er et dump, undskyld jeg siger det, men det er et dump for, det lyder grimt, men sociale tabere i Århus, og enlige mødre.* (...)
>
> *Kvinde 1 (ca. 55 år): Oppe på Parkvej især.*
>
> *Mand: Og så har vi ikke nævnt de der narkomaner, der bliver dumpet herude af kommunen.*
>
> *Kvinde 2 (ca. 40 år): Narkomaner og alkoholikere. Eller misbrugere i det hele taget.*

Sådanne stærke følelser blev kun udtrykt hos få, men følelsen af, at bo et sted af mindre værdi var almindelig blandt beboerne. En anden respondent forklarede, hvordan hun oplevede, at Trige var uden betydning for beslutningstagerne inde i Aarhus:

> *Det der betonnedrydningsfirma, der skulle bankes op herude på marken her foran blokkene. Det er jo nemt lige at smide det herud til Trige, fordi der er jo ikke så mange herude, der kan gøre vrøvl, som hvis nu det blev placeret inde i Viby eller et eller andet.* (Kvinde, ca. 40 år)

Selvom begge disse udsagn fokuserede på forholdet mellem Trige og Trigeparken på den ene side, og "nogle andre" på den anden side, er der også tydelige skillelinjer *i* Trige. Et gennemgående tema i fokusgruppediskussionerne var modsætningen mellem beboere i Trigeparken og beboere i andre områder af Trige, hovedsagelig i kvarterer med privatejede enfamilieboliger:

> *Altså folk fra nogle af de gamle villakvarterer, de vil gøre det til at vi har en plet på os på en eller anden måde. De føler sig, for at sige det rent ude, at de er lidt højere på strå, end vi er heroppe.* (Kvinde, ca. 40 år)

Denne opdeling har eksisteret i årtier, muligvis siden opførelsen af Trigeparken,[39] og spørgsmålet om social sammenhængskraft og lokalsamfund i Trige er blevet diskuteret siden da. Bortset fra nogle respondenters store begejstring for etnisk diversitet (indenfor blokkene), var de positive former for identifikation med lokalområdet ofte forbundet med Trige og ikke med Trigeparken snævert betragtet. I modsætning hertil var de fleste negative identifikationer knyttet specifikt til Trigeparken og ikke til Trige – undertiden endda i et kontrasterende forhold. Negative associationer som kriminalitet, socialt udsatte beboere, og negativt omdømme blev knyttet til Trigeparken, mens positive forestillinger om et velfungerende landsbysamfund hovedsageligt blev forbundet med Trige by. Nogle respondenter tilskrev disse logikker til ejer/lejer-dikotomien og til det faktum, at almene boliger generelt er forbundet med en vis stigmatisering pga. en overrepræsentation af ledige, lavindkomstfamilier, indvandrere og folk med et lavt uddannelsesniveau. Men de fleste respondenter anså denne opdeling for noget, der havde været sådan altid. Opdelingen mellem Trige og Trigeparken blev tydelig i 2010, da man planlagde at bygge en institution for unge kriminelle i Trige. Idéen blev opgivet igen, da mange beboere i Trige protesterede imod projektet. Det vigtigste argument var, at Trige allerede kæmper med sociale problemer i Trigeparken.[40]

4.6 | GHETTO-STIGMAET

Trigeparken er som allerede flere gange nævnt på den Ghettoliste, der i 2014 omdøbtes til "Udsatte boligområder." Det diskuteres stadig, om Ghettolisten har tjent et nyttigt formål eller ej ved at skabe politisk og administrativ opmærksomhed på disse områder, men optagelsen på denne liste er tydeligvis blevet en væsentlig kilde til den generelle stigmatisering, der kendetegner Trigeparken som boligområde. Næsten alle fokusgruppedeltagerne fortalte, at de på et eller andet tidspunkt havde følt sig forurettet over at blive forbundet med sociale problemer, kriminalitet og etnisk opdeling, fordi andre mennesker associerer disse karakteristika med Trigeparkens

39 A. Kofoed og K. Weidmann, *På tværs: Trige – et lokalområde*, Magistratens 4. afd., Fritids- og Kulturforvaltningen, Aarhus, november 1985.

40 JP Århus, s. 18, "En enTrige", 5. maj 2010.

placering på Ghettolisten. Selvom mange respondenter anerkendte, at Trigeparken har nogle af Ghettolistens karakteristika, var der enkelte, som slet ikke kendte til Ghettolisten endsige vidste, at Trigeparken står på listen. En af respondenterne udbrød pludselig:

> *Må jeg have lov at sige noget? Jeg har boet her et år, og det så først nu at det går op for mig at jeg bor i en ghetto. Det vidste jeg faktisk ikke. Alle de fremmedarbejdere jeg har mødt, mens jeg har boet her, det har været grønlændere, og de er skide flinke. De hilser pænt, og er altid søde og rare. Så jeg var slet ikke klar over, at jeg boede sådan et sted.* (Mand, ca. 60 år)

Det som er mest interessant her, er hvordan mandens egen opfattelse af det sted, hvor han bor, ændres, da han konfronteres med at Trigeparken har official status som ghetto. Han internaliserer stigmatiseringen. Som borger i et almindeligt boligområde, opdager han lige pludselig, at han har boet i en ghetto hele tiden.

De fleste respondenter var dog godt klar over Trigeparkens ghettostatus. Når de blev spurgt om, hvad det gør ved ens egen opfattelse af det sted, hvor man bor og hører til, reagerede en anden gruppe respondenter således:

> *Kvinde 1 (ca. 55 år): Jeg synes det er hamrende kedeligt.*
>
> *Mand (ca. 34 år): Det er trist..*
>
> *Kvinde 1: Det er en skam.*
>
> *Kvinde 2 (ca. 40 år): Jeg er lige så glad for at bo her nu som før vi fik ghettostemplet.*
>
> *Mand: Ja, lige præcis.*
>
> *Kvinde 1: Vi kan bare ikke få den slettet.*
>
> *Kvinde 3 (ca. 70 år): Det var bare uheldigt at få det stempel, synes jeg. Det er ligesom om, andre ser ned på Trige.*
>
> *Mand: Det er som om, det mister værdi.*

På den ene side var der mange af de adspurgte, der havde samme reaktion som kvinde nr. 2. På den anden side var de fleste beboere til en vis grad påvirket af ghettoprædikatet. Det er ikke blot et ubehageligt prædikat, som beboerne konfronteres med i deres daglige kontakt med folk udenfor Trigeparken, det er også et negativt stempel i den betydning, at boligområderne bliver offentligt og autoritativt stemplet som dårligere af den danske stat. Listen bliver et advarselsskilt for hvem, der end måtte overveje at bevæge sig ind i området, eller til dem som påtænker at interagere med beboerne.

Strengt taget er det diskutabelt, om man kan beskrive Trigeparken som en ghetto, hvis man bruger de almindelige konnotationer for dette begreb. Trigeparken er nemlig ikke, som andre tilsvarende områder, etnisk segregeret, men snarere et multikulturelt kvarter med mange relationer til omverdenen. Ghettolisten er uden tvivl slet ikke den eneste faktor, som er med til at vedligeholde Trigeparkens noget blakkede ry, men den er i høj grad med til at forværre de negative forestillinger, som det offentlige boligbyggeri i øvrigt kæmper med.

Faktisk satte respondenterne ikke så meget spørgsmålstegn ved det at anvende termen ghetto om forskellige områder som sådan, men ved at også Trigeparken blev kaldt for en ghetto. Der kunne godt være andre ghettoer, men hans område var ikke en af dem. En af de boligsociale medarbejdere i området mente, at denne type argumentation kan skyldes, at beboerne blot ønsker at bo i et helt almindeligt boligområde, som ikke er stemplet. Han henviste til en lignende diskussion om stigmatisering af beboerne i den nærliggende Gellerupparken, hvor en af beboerne havde bemærket, at det ville være rart, hvis hans eget boligområde var mere ligesom Harlev (et andet boligområde uden for Aarhus, som har et mere neutralt ry) – altså et sted, hvor man bare kunne bo, som alle andre gør.

4.7 | AT HÅNDTERE STIGMAET

Beboerne håndterer stigmatiseringen på mange forskellige måder. En almindelig strategi var at bruge ironi eller latter for at distancere sig til områdets ghettostatus. Både beboerne og de lokale socialarbejdere fandt det latterligt at definere Trigeparken som ghetto, og de brugte ofte termen til at joke med hinanden. En anden tilgang var at forklare, hvordan livet i *virkeligheden* er i Trigeparken og på den måde tilbagevise de negative konsekvenser af listen – ved for eksempel at påpege de idylliske og rolige forhold i Trige og Trigeparken og ved at understrege, at kriminaliteten var gået markant ned, at området var sikkert og faktisk ikke særlig nedslidt.

En tredje måde at klare ghettostatussen på var mere subtil og bestod i distancering og hvad man kunne kalde dis-identifikation. Beboerne valgte her at sammenligne Trigeparken med andre berygtede kvarterer og forklarede i samme åndedrag, at Trigeparken ikke var nær så slem, som de to andre århusianske kvarterer på Ghettolisten:

> *Mand (32 år): Jeg synes heller aldrig, man ser panserne herude. Jeg kan huske, da jeg boede i Bispehaven (...) Jeg så dem hver dag, jeg hørte udrykning hver dag. Der var ild i vores containere mindst en gang i ugen.*
>
> *Kvinde (48 år): Har vi overhovedet haft ild i vores containere herude?*

Princippet i at "udfordre" forestillingen om, at Trigeparken er et særligt dårligt boligområde, er at skabe en distance til det, som du ikke kan lide at blive identificeret med. Dette fungerer ikke blot ved, at man sammenligner to forskellige boligområder, men også ved at sammenligne de to forskellige afdelinger – Afdeling 19 og Afdeling 20 – *indenfor* Trigeparken. Denne praksis kom allerede frem, når forskerne ringede på hos folk for at rekruttere dem til fokusgruppedeltagere, hvor der var en beboer, som ikke ville deltage, fordi, som han forklarede, han boede på Trige Centervej og ikke på Trige Parkvej, selvom begge adresser er en del af Trigeparken. Denne distancering mellem afdelingerne karakteriserede mange beboeres forhold til Trigeparken. Den første og ældste afdeling (Afdeling 19) er den, som fungerer bedst, i hvert fald hvis man kigger med økonomiske briller, idet der er færre ind- og udflytninger, afdelingens økonomi er bedre, og bygningerne er i bedre stand. (Disse aspekter er uddybet i kapitel 7 om Boligforhold).

Opdelingen mellem de to afdelinger er et væsentligt omdrejningspunkt i beboernes identitetsdannelse. De to afdelinger ligger lige ved siden af hinanden, men har to forskellige adresser, adskilt økonomi og ser endda forskellige ud i dag, fordi afdeling 19 har været igennem en nylig renovation. Afdeling 20 bliver gennemgående opfattet som den "fattige" afdeling, mens Afdeling 19 er den "rige". Denne opdeling og det dårlige forhold mellem afdelingerne er blevet så naturlig en ting, at nogle beboere mener, at der ikke rigtigt kan gøres noget ved det. Den Helhedsplan, som løb frem til udgangen af 2013, adresserede denne problemstilling ved at foreslå en sammenlægning af de to afdelinger. Den "rige" Afdeling 19 har dog modsat sig dette, hvilket en af beboerne forklarer på denne måde:

> *Altså, man kan sige, man kan godt forstå dem nede fra Centervej, at de ikke vil have noget med os at gøre, fordi hvis vi skulle slå afdelingerne sammen, eller der er et eller andet herude, så er det dem der skal slæbe med vores underskud heroppe. Det er måske et af problemerne efterhånden. Ja, huslejen er nogenlunde den samme, men til gengæld er Parkvej (afdeling nr. 20) urenoveret. Så hvis der står nogen og vil flytte herud, hvor vil de så helst flytte hen? På Centervej eller Parkvej? Så det er ligesom Parkvej er kommet ind i en lidt ond spiral. Vi kan ikke rigtigt få stabile indflyttere, fordi hvorfor skulle de flytte ind heroppe, hvis de kan komme ind dernede og få en ny-renoveret lejlighed?* (Mand, 29 år)

Hovedårsagen her er, at der er stor forskel på afdelingernes økonomi og bygningskvalitet. Andre respondenter mener, at Afdeling 20's ustabile øknomi er selvforskyldt og skyldes afdelingens bestyrelse. Oplevelsen af, at Afdeling 20 selv er skyld i dens ustabile situation bruges også som forklaring på, hvorfor de to afdelinger ikke skal sammenlægges. I et andet interview blev afstanden mellem de to afdelinger illustreret ved, at to respondenter stødte sammen på humoristisk vis:

> *Mand 1 (ca. 50 år): Det har vi bedt om i mange år snart. Det er fordi de er for rige. Så tror de, at de taber alle pengene, hvis de gør det.*

Mand 2 (ca. 65 år): Nej det har ikke en skid med det at gøre. Det er simpelthen et spørgsmål om økonomi. Vi kan ikke slå de to afdelinger sammen, for det første har de et godt stort...

Mand 1: Man kan sagtens løse det der.

Mand 2: Nej det kan du ikke. Glem det, det kan man ikke.

Mand 1: hvordan kan to firmaer lægge sig sammen...de er da ikke lige rige.

Mand 2: Nej, men de er nogenlunde på samme niveau.

Mand 1: Nej, det er altid de rige der køber de fattige. (latter)

Mand 2: Så river vi det ned, så vi har lidt mere plads. Nej, det kan ikke lade sig gøre i dag.

Denne udveksling illustrerer, hvordan dikotomien rig og fattig har en afgørende betydning for beboernes identitet. Det er et meget skævt forhold, hvor den ene har magt til at redde den anden fra selvforskyldt elendighed. Forholdet mellem de to afdelinger er ofte genstand for vittigheder og bliver generelt talt om på en forholdsvis munter måde. Men ikke desto mindre afspejler diskussionerne en afstand mellem afdelingerne, som har eksisteret i mange år, og som altid har haft pengespørgsmål som en afgørende kløft. Ud over de finansielle problemer har Trigeparkens problemer med kriminalitet, hærværk, indbrud og misbrug også ofte været koblet til den fattige afdeling på Trige Parkvej, mere end de har været knyttet til Trigeparken som sådan. Blandt beboerne er Afdeling 20 ofte blevet betragtet som den mest udsatte og den mindst attraktive af de to. På den anden side bliver forskellen på de to afdelinger også ofte tonet ned, især hvis Trigeparken bliver sammenlignet med resten af Trige eller med boligområder andre steder i Aarhus.

Forholdet mellem afdelingerne kan ses som en kamp om en værdifuld identitet, hvor den velfungerende og økonomisk stabile er interesseret i at skabe en vis afstand til den anden afdeling for at undgå at blive associeret med det negative. Den anden ting, som er værd at bemærke, er en tendens til konsensus. Beboerne i Afdeling 20 – den fattige afdeling – vil ofte acceptere og være med til at forstærke opfattelsen af, at deres afdeling er den dårligst stillede. Beboerne forholder sig sjældent til det, som oprindeligt forårsagede forskellen mellem to afdelinger – f.eks finansieringtypen, lånebetingelserne og byggetidspunktet. De taler om, hvordan det altid har været sådan, eller om hvordan den ene af afdelingerne engang traf de forkerte økonomiske beslutninger, mens den anden ikke gjorde det, og på den måde introduceres der et element af moralsk ansvar. Til en vis grad bliver den uoverensstemmelse, der er mellem de to afdelinger gjort til noget naturligt; den bliver taget for givet. Denne opdeling og dens berettigelse er et vigtigt element i beboernes identitet, og den bliver ikke mindre af forsøget på at undslippe det mere generelle territorielle stigma, der knytter sig til Trigeparken som helhed.

5.

UDDANNELSE

I det danske skolesystem er der 9 års undervisningspligt for alle børn fra syvårsalderen. Som en integreret del af folkeskolen er der en offentlig finansieret børnehaveklasse – 0. klasse, som er et forberedende år. Nogle børn vælger et frivilligt 10. skoleår, ofte på en anden skole i et andet skoledistrikt, eller på en af de populære efterskoler, som har et anderledes fagligt og didaktisk indhold, og hvor der er delvis forældrebetaling. Uddannelserne efter folkeskolen består dels af et alment treårigt gymnasium, der afsluttes med studentereksamen, dels af en lang række erhvervsfaglige handels- og tekniske skoleuddannelser af 2-5 års varighed. Den typiske skolegang i Danmark er derfor 13-14 år – afhængigt af om man tæller den valgfrie 10. klasse med. Aarhus har omkring 50 folkeskoler, gymnasier og erhvervsfaglige handels- og tekniske skoler. Herunder hører også gruppen af skoler til børn med særlige behov, hvortil Bakkegårdsskolen i Trigeparken tilhører. Der er 16 privatskoler i Aarhus, som er statsstøttede (med ca. 90%), men ingen i Trige.

Et stort og stigende antal elever vælger det almene gymnasium frem for erhvervsskoler og tekniske skoler, som ellers traditionelt er stærke i Danmark. Dette skyldes både, at en generel "akademisering" af det danske samfund har gjort disse skoler mindre prestigefyldte, og at de indbyggede praktikpladser er blevet sværere at få. Dertil kommer, at frafaldet fra erhvervsskolerne er stort, fordi eleverne er mindre motiverede og fagligt parate, hvilket betyder høje frafaldsprocenter på næsten 50%.[41,42] Mens efterkommere, især drengene, er overrepræsenterede i disse statistikker, gælder det, at også etnisk danske børn i visse områder og skoler – igen drenge i højere grad end piger – vil være meget mere udsat for at måtte forlade uddannelsessystemet tidligt og uden formelle faglige kvalifikationer, men også ofte uden de minimale læse- og skrivefærdigheder, der kunne få dem tilbage på skolebænken på et senere tidspunkt, og i øvrigt også beskytte dem mod risikoen for kronisk arbejdsløshed, afhængighed af overførselsindkomster og måske endog tidlig invalidering.[43]

5.1 | PISA-PROBLEMER OG SKOLEREFORM

Siden år 2000 er disse spørgsmål blevet forbundet med den offentlige debat om danske børns dårlige performance i internationale målinger af faglige færdigheder, både på det naturfaglige område og i forhold til læsefærdigheder, hvor danske børn lå henholdsvis på niveau med og under OECD's gennemsnit i den såkaldte PISA-undersøgelse (OECD's Program for International Student Assessment) fra 2000,

41 L. Andersen, *Uddannelse i Danmark: Nye Tal viser stort frafald på erhvervsuddannelserne*, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, august 2011, http://ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_nye-tal-viser-stort-frafald-paa-erhvervsuddannelserne.pdf (tilgået 11. september 2014).

42 K. K. Rysgaard, *Unge dropper uddannelsen*, Ugebrevet A4, no. 35, 2011.

43 S. Lex and P. Mouritsen, "Approaches to Cultural Diversity in the Danish Education System: The case of public schools", Report for the European Approach to Multicultural Citizenship: Legal, Political and Educational Challenges (EMILIE) Project. Athens: ELIAMEP, 2007. http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/en/2008/10/migration_related_educational_challenges_denmark.pdf (tilgået 11. september 2014).

hvor disse færdigheder blev undersøgt i 65 forskellige lande. Resultaterne indenfor nogle af de naturfaglige fag er siden da (i 2012 undersøgelsen) blevet forbedret, læsefærdighederne ligger på samme niveau, mens niveauet i matematik er blevet endnu dårligere.[44] Disse resultater har været særligt foruroligende set i lyset af det meget dyre skolesystem i Danmark, som til trods for velfærdsstaten har haft begrænset succes med at reducere den sociale slagside i uddannelsessystemets mobilitet.

Elever fra dårligt stillede familier ser også ud til at klare sig dårligere, hvis de går i skole i socialt belastede/områder, mens klassestørrelsen ikke statistisk viser en effekt.[45] Indførelsen af nationale test i 2005-6 medførte en større overvågning af eleverne og en vis forbedring af det faglige niveau hos indvandrerbørn i de mindste og mellemste klassetrin. Men de sidste resultater viser også foruroligende tegn på, at børn fra dårligt stillede hjem blandt den etniske flertalsbefolkning klarer sig endnu dårligere[46] – også i Aarhus-skolerne.

Det er disse faktorer, som ligger til grund for den nye skolereform, der blev igangsat af centrum-venstreregeringen i 2013, hvor antallet af undervisningstimer og den samlede tid tilbragt på skolen øges, der indføres obligatoriske lektiecaféer, og læreruddannelsen skal forbedres. Reformen afspejler også den vedvarende offentlige bekymring for dårlig disciplin og støj i klasseværelset, såvel som mere ideologisk prægede diskussioner for og imod forskellige pædagogiske filosofier. Undervisningen i den danske folkeskole og i gymnasiet er karakteriseret ved en høj grad af autonomi på både institutions- og lærerniveau, stor frihed med hensyn til pensum, begrænset brug af karaktergivning og prøver og undervisningsmetoder som er orienteret mod projekt- og gruppearbejde, der kræver og også forsøger at udvikle, elevernes selvstændighed og samarbejdsevne.

Nogle kommentatorer mener, at denne undervisningsfilosofi – med dens ret åbne og uklare standarder, men krav om stor ansvarlighed hos eleverne – er en fordel for børn af middelklassen, mens den er en ulempe for børn (især drenge) fra ikke-akademiske hjem.[47] Nyere forskning understreger, at det er vigtigt med en bedre organisering og styring i klassen, og at mere lærerautoritet er befordrende for læringsmiljøet i danske skoler.[48] Andre kommentatorer, blandt andet pædagoger og lærere, fortsætter med at

44 N. Egelund, *PISA 2012-undersøgelsen: En sammenfatning,* København: KORA, 2013. http://www.uvm.dk/~/UVM-DK/Content/News/Udd/Folke/2013/Dec/~/media/UVM/Filer/Udd/Folke/PDF13/131203 %20PISA %20PIXI %20Sammenfatning.ashx (tilgået 11. september 2014).

45 N. Egelund, C. P. Nielsen and B. S. Rangvid, *PISA Etnisk 2009: Etniske og danske unges resultater i PISA 2009*, København: AKF, 2011. http://edu.au.dk/fileadmin/www.dpu.dk/viden/Pisa_etnisk_2009.pdf (tilgået 11. september 2014).

46 V. T. Christensen, N. Egelund og C. P. Nielsen, *PISA København 2010: Kompetencer hos elever i 9. klasse i København*, AKF, 2011. http://edu.au.dk/fileadmin/www.dpu.dk/centerforgrundskoleforskning/internationaleundersoegelser/andreundersoegelser/pisa/5068_PISA_kbh_2010.pdf (tilgået 11. september 2014). Rapporten omhandler situationen i København, hvor det er marginalt værre end i Aarhus.

47 L. Olsen, *Den sociale smeltedigel*, København: Sohn, 2009.

48 S. C. Winter og V. Lehmann Nielsen (red.), *Lærere, undervisning og elevpræstationer i folkeskolen,* København: SFI, 2013. http://www.sfi.dk/Files/Filer/SFI/Pdf/Rapporter/2013/1309-folkeskoleanalyse.pdf (tilgået 2. oktober 2014).

understrege værdien af en "dansk model", der fremmer selvværd, sociale færdigheder og "uddannelse for livet", hvilket er en forudsætning for erhvervelse af formelle færdigheder.[49]

5.2 | UDFORDRINGER TIL DEN DANSKE MODEL

Det danske skolesystem er meget decentraliseret og lokalsamfunds-orienteret. Skolepolitiske beslutninger om f.eks. klassestørrelse, timetal, efter-skolefaciliteter, og tilgang til mindretalsundervisning træffes af kommunalbestyrelsen og skoleforvaltningen, der også laver økonomiske prioriteringer og træffer beslutninger om f.eks. renovering af bygninger, ansættelse af personale og tildeling af midler til klasser for børn med særlige behov. Når der sker en sådan fiskal decentralisering indenfor et overordnet system, der tildeler centrale midler, vil betydelige budgetmæssige uligheder mellem mere eller mindre velstillede kommuner opstå. Samtidig har alle skoler lokalt valgte skolebestyrelser med forældrerepræsentanter samt mere uformelle forældreråd for hver klasse, og skolerne opfordrer traditionelt forældrene til at tage aktiv del i livet på skolen.

Den lokale skolepolitik står over for en række mere strukturelle udfordringer udover de ovennævnte. En af disse udfordringer er de stigende omkostninger til specialundervisning for børn med indlæringsproblemer eller psykiske problemer, hvilket for nylig har ført til en generel politik med øget "inklusion". Nogle har hævdet, at det er en eufemisme for at skære ned på antallet af specialklasser for børn med særlige pædagogiske behov, og undervise dem i almindelige klasser, selv om forskning tyder på, at uanset indvirkningen på resten af klassen, er specialundervisning ikke i alle tilfælde til gavn for de børn, der bliver "taget ud".[50] Der er 5,6% børn, som modtager specialundervisning (enten i specialklasser eller i specialskoler). Som en del af den nye skolereform sigter regeringen mod at reducere antallet til 4% (dette svarer til at inkludere 10.000 børn, eller et ekstra barn i hver tredje klasseværelse), hvilket har medført udbredt bekymring i skolesektoren for om der er nok ressourcer til ekstra hjælå i klasserne og om hvorvidt lærerne kan klare den nye udfordring uden yderligere uddannelse.[51]

Et andet centralt problem er den opdeling, der sker af skolerne, idet skoler i udsatte forstæder med socialt boligbyggeri og få ejerboliger har flere børn med sociale problemer eller indlæringsvanskeligheder. I Danmark bliver denne tendens forstærket af forskellige faktorer: et opdelt boligmarked, "white flight" – hvor etnisk danske flytter

49 P. Mouritsen, *Det moderne medborgerskab*, København: Gyldendal, 2015, kapitel 16.

50 J. Andersen (red.) *Den rummelige skole: Et fælles ansvar*, København: Kroghs Forlag, 2006.

51 R. H. Schjerbeck, A. Isfeldt og J. Ø. Busk, *Strategi for Ressourcecenter for Inklusion og Specialundervisning*, København: Undervisningsministeriet, 2013. http://inklusionsudvikling.dk/Service/~/media/Inklusion/Filer/PDF/ReIS/ReISper cent20-per cent20Strategi_151312_WEB.ashx (tilgået 11. september, 2014).

væk fra områder med mange indvandrere – frit skolevalg, som gør det lettere at sende sine børn til bedre skoler i nabodistriktet (en mulighed som især middelklasseforældre gør brug af), og den store offentlig statsstøtte til privatskoler i Danmark.

5.3 | AARHUS KOMMUNALE SKOLEVÆSEN OG BAKKEGÅRDSSKOLEN

I Aarhus får skoleudviklingen på byens cirka 50 folkeskoler stor opmærksomhed fra myndighederne. Kommunen undersøger regelmæssigt forældrenes tilfredshed og skolernes resultater, og skolerne har pligt til at lave selvevalueringer ud fra en række indikatorer. Kommunen har endvidere målrettede politikker og initiativer på områder som anti-mobning, anti-diskrimination, medborgerskab og tolerance og tidlig screening for sprogforståelse og læsefærdigheder. Der er fokus på samarbejde mellem skole, socialrådgivere og politi,[52] og ordninger hvor lærere deler viden og inspiration på tværs af skoler for at fremme viden om inkluderende undervisning,[53] og for at mindske antallet af elever, som forlader folkeskolen uden at have funktionelle læsefærdigheder og få videre uddannelse. Byrådet vedtog i 2011 regeringens officielle og ambitiøse "95% strategi", som har til formål at øge andelen af folkeskoleelever, som fortsætter i uddannelsessystemet til 95%[54] målt efter en periode på 25 år. Der er stadig kun 87% i Aarhus (70% målt fem år efter endt 9. klasse), som fortsætter med en gymnasial eller anden uddannelse efter 9. klasse, hvilket ligger lidt under det nationale gennemsnit.[55] Forskere har udtrykt bekymring, ikke kun over den manglende realisme i de officielle mål, men også over manglen på alternative muligheder for de unge, som mangler motivation eller basale faglige færdigheder, eller som har indlæringsvanskeligheder, der vanskeliggør almindelig uddannelse.[56]

Der bliver brugt mange ressourcer på det såkaldte PPR-samarbejde (Den Pædagogiske Psykologiske Rådgivning), som monitorerer og hjælper skoler i forhold til børn med særlige indlæringsvanskeligheder eller adfærdsmæssige udfordringer. Forældre i fokusgrupperne var enige om, at det kan være ganske vanskeligt, tidskrævende og kræve insisteren, at få sit barn observeret og testet, og endnu sværere at nå frem til

52 Det såkaldte SSP-samarbejde, der findes i alle kommuner, har til formål at monitorere og forhindre tidlig kriminel adfærd.

53 S. Claesen, *Kompetenceprojektet Folkeskolens Fællesskaber,* upubliceret notat til Aarhus Byråd http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/MBU/PPR/FFA/FF/Beskrivelse-af-kompetenceprojektet-Folkeskolens-Faellesskaber.pdf. (tilgået 11. september, 2014).

54 Aarhus Kommune, *Sammen om uddannelse til alle unwge: Aarhus Kommunes Handlingsplan for 95% målsætningen*, Aarhus Byråd, 2011, http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/MBU/VI/95-pct-maalsaetningen/Arbejdsseminar/Handlingsplan-95-maal-kort.pdf (tilgået 11. september, 2014); N. Katznelson, S. Murning and M. Pless, *Vejen mod de 95%: En erfaringsopsamling fra Ungdomsuddannelse til alle projektet*, Kommunernes Landsforening, 2009, http://www.kl.dk/ImageVault/Images/id_39259/ImageVaultHandler.aspx(tilgået 11. september, 2014).

55 Statistik fra https://statistik.uni-c.dk/Profilmodel (tilgået 11. september, 2014).

56 K. Nielsen et al., *Slutraport: Fastholdelse og frafald i det danske erhvervsskolesystem*, Konkluderende rapport til Det Strategiske Forskningsråd Aarhus: Institut for Psykologi, Aarhus Universitet, 6. april, 2013.

en afgørelse, der i sidste ende vil pålægge kommunen ekstra omkostninger. Skoler, som ligger i udsatte områder med overvejende socialt boligbyggeri, har flere af disse børn, og de har derfor større udfordringer med at fastholde børnene i skolen, med kriminalitet, disciplin i klasseværelset, socialt udsatte børn, og lærertræthed. Bakkegårdsskolen i Trige har været en sådan skole – selv om nogle skoler i andre dårligt stillede områder i Aarhus faktisk ser ud til at stå over for større problemer. Bakkegårdsskolen er den eneste skole i Trige, mens de nærmeste skoler ligger i andre skoledistrikter i Aarhus' nordlige forstæder Hårup, Lisjerg og Elev, som alle er skoler med 0.-9. klassetrin.

Selvom Bakkegårdsskolen ligger lige ved siden af Trigeparken og er standardvalg for forældre i Trigeparken, betjener den også de mere velhavende områder i resten af Trige og i de nærliggende landsbyer og landdistrikter (især Spørring), som er en del af det samme skoledistrikt. Dette betyder, at dens rekrutteringsgrundlag er meget diverst både i forhold til boligtyper, by/landsby, indkomstniveau og etnicitet. Skolen har 448 elever (2011), hvoraf 60% kommer fra Trigeområdet, og den er derfor en forholdsvis lille skole. Ifølge skolens egen hjemmeside er der elever med 15 forskellige nationaliteter på skolen, og børn af etniske mindretal udgør 27%. Dette er ikke en stor andel sammenlignet med skoler fra belastede områder tættere på Aarhus – f.eks. Ellekærskolen, der har mere end 90% mindretals-børn, og som er skolen knyttet til Gellerupparken, der er det største område med socialt boligbyggeri i Aarhus. Bakkegårdsskolen er med sine to spor per årgang, dens tre 0. klasser, én specialklasse og egen SFO, skolebibliotek (som også er åbent for alle borgere i området) og gode sportsfaciliteter, en selvstændig enhed. Skolen er centrum for, og strukturer en stor del af, det daglige liv i Trigeparken – ikke mindst på grund af sin relative isolation 12 km fra byens centrum.

GOOD PRACTICE – ALTERNATIVE SKOLEAKTIVITETER

Bakkegårdsskolen tilbyder en række aktiviteter som supplement til de almindelige, mere boglige, aktiviteter. En af disse aktiviteter er et cykelhold, "Vinderholdet", som består af skoleelever i alderen 12-15 år. Ved at fokusere på holdbaseret fysisk træning sigter projektet på at få eleverne til at fokusere på personlige styrker og på at opbygge deres selvtillid ved at nå mål, som ikke er direkte forbundet med den almindelige skolegang. Disse elever vil forlade folkeskolen indenfor få år, så det er vigtig at skabe en grobund for, at de også kan opnå succes, hvis de går i gang med en videre uddannelse. Dette særlige projekt støttes af både Aarhus Kommune og lokale firmaer, som sponserer træningsudstyr.

Det står klart fra fokusgruppeinterview, at Bakkegårdsskolen generelt er en populær og værdsat skole, og at den er et naturligt knudepunkt i Trigeparken i forhold til integration både socialt og kulturelt. Forældre fremhævede, hvor praktisk det er at have skolen liggende indenfor gåafstand, at kende lærerne – nogle af dem endda lærere fra deres egen skoletid – at have let adgang til legekammerater i

nabolaget og til gode sportsfaciliteter. Fokusgruppens positive indtryk bekræftes af en forældretilfredshedsundersøgelse foretaget på skolen i 2011. Her var 76% af de adspurgte enten "meget tilfredse" eller "tilfredse" med skolen – et resultat, som fuldstændig afspejler det gennemsnitlige niveau på alle århusianske skoler, og som ikke har ændret sig siden en tidligere undersøgelse i 2009. Denne generelle tilfredshed blev afspejlet på tværs af en række indikatorer (lærer-forælder samarbejde, modtagelse af nye børn, børns sociale og faglige udvikling).[57]

5.4 | FOKUSGRUPPEN OM SKOLEN – FORÆLDRETILFREDSHED

Et aspekt, som var tydeligt i fokusgruppediskusionerne, var den store begejstring for den etniske mangfoldighed på skolen, såvel som den måde mangfoldigheden blev betragtet som en styrke og af værdi, både på og udenfor skolen, af både forældre, lærere og andet personale. Dette afspejler den samme positive holdning til diversitet, som blev beskrevet i kapitlet ovenfor. Dog var der, som på andre aarhusianske skoler, mindre tilfredshed blandt forældrene med skolens "forældreinddragelse omkring spørgsmål om plads til mangfoldighed". Respondenterne understregede vigtigheden af at have det rette mix – ikke alt for mange børn med anden etnisk baggrund,[58] men den rette balance, der gjorde deres børn (og forældrene) åbentsindede og i stand til at møde forskellige kulturer og måder at leve på. Nedenstående ordveksling med tre forældre understreger på fin vis pointer fra andre fokusgrupper i forhold til identitet og tilhørsforhold:

> *Moderator: Hvad tror I det betyder for oplevelsen af skolen, at der er en bred sammensætning af elever? At der kommer så mange fra forskellige...*
>
> *Kvinde 1 (ca. 42 år): Jeg tror det er fantastisk.*
>
> *Kvinde 2 (ca. 25 år) De lærer at give plads til hinanden, til andre.*
>
> *Moderator: Det er noget i mener, fordi der er nok nogle der mener: "Ah, det skal man sige".*
>
> *Kvinde 3 (ca. 50 år): Ej, altså jeg havde ikke tøvet med at flytte mine hvis det var sådan.*
>
> *Kvinde 1: Jeg mener det også fra hjertet. Vi flyttede hertil i '87, og det første jeg gjorde var at få en libanesisk veninde, som lærte mig at sige "Jeg elsker dig" på kurdisk, og det var den bedste oplevelse i hele mit liv. Jeg synes, det er fantastisk, at mine børn lidt selv kan vælge hvilken del af verden, de har lyst til at lære noget*

57 Aarhus Kommune, *Forældretilfredshed, Bakkegårdsskolen*, 2011, Aarhus Byråd 2011. http://ean2.aarhuskommune.dk/tilfredshed/1861.pdf (tilgået 11. september 2014).

58 Her fremhævede respondenterne Trige i forhold til skoler i Gellerupparken og Bispehaven, hvor der er flere indvandrere end etnisk danske børn.

om, bare ved at gå hen og snakke med en elev på skolen. Det synes jeg. Jeg er enorm fan af at verden bliver mindre på den måde.

Moderator: Gør de så det? Leger børnene på tværs?

Kvinde 1: Ja, mine børn de ser ikke farverne.

(snakker i munden på hinanden)

Kvinde 3: I alle mine billeder, af alle mine børn, der kan man se nogle er gule, nogle er sorte, hun er hvid.

Kvinde 4 (ca. 45 år): Sådan er det også, når du ser klassebilleder.

Kvinde 1: Ingen af mine børns bedste venner er danske, etnisk danske.

Skolen var ifølge de samme respondenter også i stand til at bygge bro over de sociale skel mellem Trigeparken og resten af Trige, som stadigvæk, til en vis grad, adskiller forældrene. "Børnene tænker ikke over disse ting", som den ene forælder sagde.

Der var noget mindre tilfredshed med skolens bygninger og omgivelser. Skolen blev bygget i 1966-67 og fik nye tilbygninger i 1978. Kommentarer fra respondenterne afspejlede, at nogle af klasseværelserne og fysiklokalet trængte til renovation. Der var blevet gennemført en række småreparationer de senere år, men resondenterne mente, at pengene kunne have været brugt bedre på anden vis. I tråd med disse holdninger viser forældretilfredshedsundersøgelser en betydelig mindre grad af tilfredshed med de fysiske faciliteter på Bakkegårdsskolen end gennemsnittet for Aarhus.

Undervisningsministeriet indsamler, sammenligner og udgiver en statistik over danske folkeskoleelevers præstationer.[59] Bakkegårdsskolens karaktergennemsnit var i 2011 under landsgennemsnittet, men på niveau med gennemsnittet for skoler med de samme socioøkonomiske baggrundsindikatorer (især i dansk og matematik, mindre godt i naturvidenskab), og det viser nogle forbedringer i forhold til tidligere år.[60] Disse forskelle er ikke alle statistisk signifikante og bør tages med et gran salt. Skolens data skiller sig ikke ud i en sådan grad, at det skulle være en skole med særligt alvorlige akademiske problemer, men i nogle interview fremgik det, at skolen har et ry for at mangle akademisk ambition – i det mindste hvis man sammenligner med den nærliggende Lisbjerg Skole samt den meget rigere forstad Risskov.

59 Denne praksis har været omdiskuteret politisk. Den tidligere VKR-regering, der gik af i 2011, havde som ambition at rangordne skolerne, mens den nuværende socialdemokratisk ledede regering kun publicerer resultaterne, sammen med en indikation af hvordan skolen er placeret i forhold til gennemsnittet for skoler med samme socio-økonomiske baggrundsfaktorer.

60 Se statistikken på Undervisningsministeriet hjemmeside website http://www.e-report.dk/KaraktererSocRef/Default.aspx?instnr=751002 (tilgået 11. september 2014). Gennemsnittet i 2011 var på 6,2, sammenlignet med et gennemsnit på tilsvarende socio-økonomisk placerede skoler på 6,1 – og et overordnet gennemsnit for alle folkeskoler på 6,7. Gennemsnittet i fysik (hvor – muligvis ikke uden betydning – en relativt lile andel af lærerne havde særlige forudsætninger (linjefag)) var relativt lav, nemlig 4,1 – et helt point under der socio-økonomisk vægtede gennemsnit.

Til trods for at Bakkegårdsskolen har et lidt mindre godt ry for dens faglige niveau, er der få forældre i Trigeparken, der vælger privatskoler (som dog også ville indebære en betydelig ekstra transport), og kun få børn tages ud af skolen.[61] Selvom forældrene var overordnet tilfredse med skolen, syntes de ikke i samme grad, at skolen er i stand til at udfordre det enkelte barn tilstrækkeligt på det faglige niveau, men resultatet varierer ikke fra det generelle niveau på andre aarhusianske skoler.[62] Skolen er socialt engageret og har en rullende indskoling, hvor de mest skoleparate børn kommer i specielle "ugle-klasser", der går lidt hurtigere frem fagligt. Holdningen til denne særlige skolestart var meget forskellig blandt de interviewede.

Elevfraværet er lidt højere end andre på skoler – især blandt børn, som bor i Trigeparkens Afdeling 20.[63] Bakkegårdsskolen har de samme problemer som andre skoler med, at mange elever forlader skolesystemet allerede efter 9. eller 10. klasse.[64] Skolen har forsøgt at imødegå disse udfordringer på mange forskellige måder. Der er lavet en lektiecafé med lønnede lektiehjælpere. Der udføres flere systematiske evalueringer og gives fagligt feedback til eleverne. Og der ydes en aktiv indsats for at mindske fravær ved monitering og præventive besøg i hjemmet. Skolen mener at kunne se en positiv effekt af to specifikke initiativer – det "professionelle" cykelhold for elever fra 6.- 8. klasse.[65] Cykelholdet har fokus på at lære de lidt ældre drenge om selvdisciplin og om at lave langsigtede mål. Det er et initiativ, som har kørt succesfuldt i tre år. På samme vis har skolens SFO igangsat *løb for sjov*, som er et initiativ, hvor deltagerne udstyres med rigtigt løbeudstyr og har klare træningsmål. Løbeprogrammet har været meget populært blandt eleverne og har fået stor opbakning fra forældrene. Et andet vigtigt initiativ er et "genforeningsarrangement", hvor de unge, der ikke er gået videre i skolesystemet, mødes med lærere og skoleledere 6-7 måneder efter deres afgang fra 9. klasse.[66]

Skolen forsøger også på andre måder at reducere problemerne med socialt udsatte børn i Trigeparken på et så tidligt tidspunkt i deres skoleforløb som muligt. Derfor var forældrene i fokusgruppen også godt tilfredse med et initiativ, hvor særligt udpegede støttelærere (AKT-lærere)[67] afhenter de børn i hjemmet, som har særligt svært ved at komme i gang om morgenen og tilbyder dem morgenmad og en personlig hyggesnak i skolen før skolestart. En af AKT-lærerne, der deltog i fokusgruppen, beklagede dog,

61 Interview med skoleledereren på Bakkegårdsskolen, Preben Sørensen

62 23% var hverken tilfredse eller utilfredse, 13% var utilfredse, 2% var meget utilfredse, Forældretilfredshed 2011, s. 8.

63 Sammenlignet med det overordnede gennemsnit på 5,4% for skolerne i Aarhus var tallet 7,3% i Afdeling 19 og 9,4% i Afdeling 20.

64 Det har ikke været muligt at få data på antallet af børn, som forlader skolen uden at påbegynde anden uddannelse. De fleste af disse er flyttet fra Trigeparken, for f.eks at bosætte sig i Aarhus, hvilket BoSoc-statistikken også viser.

65 Danmark er en cykelnation, hvor atleter i f.eks *Tour de France* får stor mediedækning.

66 Aarhus Kommune, Kvalitetsrapport 2011 Bakkegårdsskolen, Aarhus Byråd, pp. 3–5, http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/MBU/VI/Statistik/Kvalitetsrapporter-2011/Skole/654-Baggrundsrapport-Bakkegaardsskolen.pdf (tilgået 11. september 2014).

67 AKT: Adfærd, Kontakt, Trivsel.

at der ikke var (endnu) mere tid og flere ressourcer til at sætte ind tidligere med forebyggende initiativer i stedet for bare at prøve at løse problemerne, efter det er gået galt.

GOOD PRACTICE – STØTTE TIL UDSATTE BØRN

Den lokale folkeskole i Trige, Bakkegårdsskolen, der ligger lige ved siden af Trigeparken, har etableret en særlig støtteordning til børn, som kommer fra familier med få ressourcer. Børn, som har svære vilkår derhjemme, eller som har en kaotisk hverdag, f.eks. fordi forældrene er syge, eller har en meget stram økonomi, kan med forældrenes samtykke tilbydes at blive afhentet i hjemmet om morgenen og få morgenmad og hyggesnak på skolen med en lærer før den almindelige skolestart. På den måde kan børn, der ellers ville have meget fravær, komme i skole og få en fredelig start på dagen til trods for den kaotiske hverdag, de måske har derhjemme. Når dette kan lade sig gøre, skyldes det naturligvis, at skolen kun ligger et stenkast fra Trigeparken. Det er uden tvivl en meget effektiv måde at komme i kontakt med de dårligst stillede børn og dermed styrke deres engagement og fremmødeniveau i skolen.

En af de erfarne lærere beskrev nogle af skolens udfordringer således:

> *Altså, vi skal rumme flere og flere børn med diagnoser, hvor man tidligere havde dem i specialklasser. Klasserne bliver større og større, og de skal stadig rumme alle de børn, og jeg synes det er vigtigt man kommer ud som lærer, og får noget uddannelse inden for det felt, så du har en mulighed for at hjælpe og støtte de børn der kommer i klassen. Og det mangler lidt. Men det er jo rent politisk at man gør at de skal sendes ud i klasserne.*
>
> *Det er jo egentlig min kæphest, at man som kommune lægger nogle ressourcer ud, så mit arbejde ikke kun bliver ambulancetjeneste og brandslukning, men også at vi kan lave noget forebyggende, som du kan starte helt nede fra børnehaveklassen, og give dem nogle redskaber til hvordan man arbejder med hinanden, op igennem årene.*[68]

Spøgsmålet om, hvad der sker med eleverne efter de forlader folkeskolen er en general bekymring, men den er dog særlig aktuel for områder som Trigeparken. Et mindre antal af eleverne har ikke de nødvendige færdigheder, herunder de sociale færdigheder og den psykiske stamina, der skal til for at gennemføre en uddannelse, herunder en erhvervsuddannelse, og mange af dem, der går i gang med en uddannelse ender med at droppe ud. Og for dem, der går i gang med en uddannelse, venter der flere vanskeligheder, fordi de f.eks. ikke kan finde praktik- eller læreplads. Det fremgik af både interview og fokusgrupper, at Trigeparkens unge i dag er noget mindre sårbare over for fremtiden end tidligere, hvor der var en større andel af de elever, som gik

68 Fokusgruppen om uddannelse.

ud af folkeskolen, og som var helt fremmede overfor at gennemføre en uddannelse. I fokusgrupper med unge (drenge) fik vi at vide, at det nu var mere accepteret og normalt at have en "seriøs identitet", at være en, der ville lave lektier og klare sig godt efter skolen, end det havde været tidligere, hvor småkriminalitet og ballade var mere udbredt. Det er sandsynligt, at den ændrede skolekultur med flere faglige evalueringer og mere feedback sammen med andre initiativer er en del af forklaringen på denne positive ændring. Mens en gennemgribende reform på erhvervsskoleområdet er et centralt håb for skoler som Bakkegårdsskolen, bør skolernes eget arbejde for at fremme en positiv præstationskultur med gensidig respekt og støtte til de mest udsatte børn stadig være højt prioriteret.

En socialarbejder udtrykte håb om, at regeringens folkeskolereform med dens obligatoriske lektiecaféer, samarbejde mellem lærere og SFO-pædagoger om at hjælpe fagligt udfordrede børn og dens længere skoledage med mere tid til både fag og sport, ville kunne være et fremskridt for de ældre børn i Trige, naturligvis afhængigt af hvordan den ville blive implementeret, og hvilke ressourcer der ville følge med. Under udarbejdelsen af denne rapport er skolereformen stadig ikke blevet implementeret, men den kritiseres især i skolekredse, da den forbindes med nedskæringer og skærpede krav uden tilførsel af ressourcer. Kritikken går også på, at der kommer til at mangle faciliteter til lærerne, når de skal blive på skolen om eftermiddagen for at forberede næste dags undervisning og være tilgængelige i forhold til møder og konsultationer.

5.5 | UDFORDRINGER FOR SKOLEN

Selvom det generelle billede af Bakkegårdsskolen – med sin integrerende funktion og en fin forældre- og elevtilfredshed – er forholdsvis positivt, var der en række udfordringer, som blev fremhævet af både fokusgrupperne og af skolens lærere og ledelse. Den største bekymring knytter sig til inklusionsdagsordenen og den gradvise nedskæring på pladser til børn med særlige behov. Andelen af børn, som får specialundervisning i særlige klasser er allerede faldet med 0,9% til 3,8% på Bakkegårdsskolen, hvilket stadigvæk er forholdsvis højt sammenlignet med resten af Aarhus, hvor gennemsnittet kun er 2,8%. Til gengæld er niveauet i Aarhus meget lavere end det nationale niveau på 5,4%.[69]

Selvom forældrene værdsatte idéen om inklusion ud fra det perspektiv, at børn med særlige behov ikke føler sig udenfor, og at børn generelt lærer at være sammen med børn, der er lidt anderledes, udtrykte de dog også den samme stærke frustration, som læreren citeret ovenfor. De mente ikke, at hverken lærere eller elever har fået redskaber

69 Statistik fra Uddannelsesministeriets officielle hjemmeside http://uvm.dk/Service/Statistik/Statistik-om-folkeskolen-og-frie-skoler/Statistik-om-elever-i-folkeskolen-og-frie-skoler/~/media/UVM/Filer/Stat/PDF13/130320 %20Specialundervisning %20og %20segregeringsgrad %20i %20grundskolen.ashx (tilgået 11. september 2014).

til at håndtere den tvungne integration af børn med meget svære vanskeligheder. Nogle respondenter bemærkede, at man dertil kan tilføje, hvor svært det er at få effektiv og tidlig hjælp fra f.eks. PPR og de lokale børnepsykiatriske institutioner.

En anden bekymring var klassestørrelse og den begrænsede brug af ekstra lærere i klassen. Selvom klassestørrelsen på Bakkegårdsskolen ikke er højere end Aarhus-gennemsnittet, når klassestørrelsen også her nogle gange op på de maksimale 28 elever. Dette var tilfældet i 2011, hvor to 9. klasser blev slået sammen til én klasse med 28 elever. Der var en oplevelse i fokusgruppen af, at meget mere end 20 elever i et klasseværelse var for meget for én lærer, især hvis der er vanskelige børn i klassen, hvilket ofte var tilfældet. Der var håb, men meget lidt tro på, at den nye skolereform i det mindste ville matche inklusionsagendaen med mere systematisk brug af ekstra lærere.[70]

En sidste grund til bekymring, som dog ikke kom stærkt til udtryk i fokusgruppen, er den relativt lavere jobtilfredshed fundet blandt lærere på Bakkegårdsskolen sammenlignet med andre skoler i Aarhus, samt det at fraværet (sygefravær mv.) blandt de ansatte er lidt højere end gennemsnittet.

70 Forsøg på dette område, foranlediget af Ministeriet, er faktisk på dagsordenen i Aarhus http://www.aarhus.dk/da/om-kommunen/nyheder/2012/Oktober/Elever-faar-tolaererordning-for-seks-millioner.aspx (tilgået 11. september 2014).

6.

ARBEJDSMARKED

Ligesom i andre europæiske lande har den nuværende økonomiske krise haft en betydelig effekt på det danske arbejdsmarked. Faldet i efterspørgslen på arbejdskraft har været hårdest i socialt udsatte områder, hvor arbejdsløsheden allerede er høj, og hvor befolkningens arbejdsmarkedsstyrke – dvs. faglige og uddannelsesmæssige kompetencer og dermed evne til at fasthold arbejdsmarkedstilknytning – er relativt lavere. Regeringens aktiveringspolitik, såvel som nye stramninger på retten til overførselsindkomst – herunder dagpenge – har lagt et øget pres på de arbejdsløse. Dette er gået hårdest ud over de svageste – de unge, folk uden (megen) uddannelse, langtidsledige, lavtlønnede og mennesker med indvandrerbaggrund.

6.1 | ARBEJDSMARKEDSPOLITIK I VELFÆRDSSTATEN

Arbejdsmarkedet spiller en vigtig rolle i en avanceret velfærdsstat, både fordi skat på arbejde finansierer en betydelig del af velfærdsydelserne, og fordi retten til overførselsindkomster i nogen grad er afhængig af modtagerens aktive tilknytning til arbejdsmarkedet. Danmark har bevæget sig i retning af et velfærdsregime, som i højere og højere grad kræver at borgerne er aktive, eller gør sig tilgængelige på arbejdsmarkedet for at være berettigede til indkomststøtte. Faktisk kan det grundlæggende princip om sådanne krav spores hele vejen tilbage til forfatningen af 1849, hvor de, som var ude af stand til at arbejde eller klare sig selv, kun havde ret til økonomisk støtte, hvis de underlagde sig visse betingelser defineret af staten. Dette element af forpligtelse er blevet skærpet siden midten af 1990'erne.

Et andet træk ved det danske arbejdsmarked er "flexicurity",[71] som refererer til det omfattende system af beskæftigelsesregulering og praksisser, som sigter mod at styrke arbejdskraftmobiliteten gennem øget social sikkerhed til arbejdstagerne, fleksibel ansættelse og afskedigelse for arbejdsgiverne, og en aktiveringspolitik, som tvinger de arbejdsløse til hele tiden at følge gratis opkvalificeringskurser for at kunne få et nyt job.[72] Ved at gøre det muligt for arbejdstagere at skifte hurtigt mellem jobs uden den store bekymring for at lide store indkomsttab, reduceres den personlige økonomiske risiko, og der opnås højere effektivitet og produktivitet.[73] Let adgang til opkvalificerende kurser styrker befolkningens humankapital og tilknytning til arbejdsmarkedet, sikrer højere lønninger, øger jobmobilitet og reducerer fravær blandt arbejdstagere.[74]

71 Beskæftigelsesministeriet, *Flexicurity – Udfordringer for den danske model*, København 2005.

72 Beskæftigelsesministeriet, *Flexicurity*, 2005.

73 T. Bredgaard et al., *Dansk Arbejdsmarkedspolitik*, Gylling: Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2011.

74 J. E. Søgaard, *Sammenhængen mellem uddannelse og erhvervsdeltagelse* – Arbejdspapir nr.24/2011; J. S. Juul et al., *Uddannelse skal styrkes gennem hele livet – Fordeling og Levevilkår 2012*, AE-Rådet, 2012; N. Kristensen og L. Skipper, *Effektanalyser af voksenefteruddannelse – Analyse af individeffekter samt cost-benefit-analyse*, AKF, 2009.

6.2 | SOCIAL SIKRING

Retten til indkomststøtte er stærkt afhængig af ens tilknytning til arbejdsmarkedet. Bortset fra handicaprelaterede velfærdsydelser, pensioner og få andre undtagelser kan man kun modtage den basale og laveste sociale ydelse (kontanthjælp), hvis man er ude af stand til at forsørge sig selv, ikke har formue, og hvis man står til rådighed for arbejdsmarkedet. Yderligere tillæg er betinget af modtagerens alder og sammensætningen af husstanden, hvilket tilføjer et element af behovsbaseret omfordeling.

Den 1. januar 2014 trådte en kontanthjælpsreform i kraft, men ikke til fordel for de berørte. Det erklærede mål er at opgradere befolkningens færdigheder og at øge udbuddet af arbejdskraft. For kontanthjælpsmodtagere, der er under 30 år, og som ikke har en erhvervs- eller videregående uddannelse, er kontanthjælpen reduceret med cirka 50%, som et negativt incitament til at komme tilbage til skolen. Reformen introducerer også en reciprok forsørgelsespligt for ikke blot gifte, men også samlevende par.[75] I praksis betyder det, at retten til og størrelsen af kontanthjælpen afhænger af ens partners indkomst. Dette skridt ændrer ikke blot dynamikken i et parforhold ved at reducere den enkeltes uafhængighed indenfor husstanden. Det tvinger også par og familier til at splitte op og flytte til dårligere boliger for at få enderne til at mødes i en økonomisk presset hverdag. Implementeringen i praksis har også vist sig vanskelig, da det er svært at fastslå sammensætningen af en husstand. Er det et par, eller er de bare venner? Hvad adskiller et venskab sig fra et forhold?

Omkring 79% af de arbejdsløse er dækket af den frivillige arbejdsløshedsforsikring (dagpenge),[76] som er delvis (primært) finansieret af staten og delvis via faste bidrag. Dagpengestørrelsen afhænger i nogen grad af lønniveauet forud for afskedigelsen og har en højere dækningsgrad end bistandshjælpen. Siden begyndelsen af 1990'erne er adgangen til de to typer af indkomstoverførsler blevet mere og mere restriktiv. Aktiveringen af arbejdsløse er blevet stadig mere central for begge kategorier af modtagere, efter indførelsen af Loven om aktiv socialpolitik i 1998.

6.3 | FRA VELFÆRD TIL WORKFARE

Siden arbejdsmarkedsreformerne fra 1990'erne er "sikkerhedsaspektet" i flexicurity-systemet blevet gradvist mindre, mens fokus på arbejdstagernes forpligtelser er blevet større. Siden 1994 er aktiveringspolitiken blevet skrappere og skrappere med

75 Beskæftigelsesminiteriet, *Aftale om en reform af kontanthjælpssystemet – flere i uddannelse og job*, 2013. http://bm.dk/~/media/BEM/Files/Dokumenter/Pressemeddelelser/2013/Kontanthjaelp_april/Aftaletekst_kontanthjaelpsreform %20 pdf.ashx (tilgået 11. september 2014).

76 P. K. Madsen, "Activation Policy in Denmark", Paper for presentation at conference on activation policy. Korea Labor Institute Seoul, 4. november, 2009. http://vbn.aau.dk/ws/files/18792428/Madsen_Danish_Activation_Policy_Seoul_091009_v2.pdf (tilgået 11. september 2014).

en skærpet indsats i forhold til jobtræning, aktiv jobsøgning og med økonomiske sanktioner, hvis man ikke lever op til kravene. For eksempel var blev den maksimale andel af støtten, som man måtte fjerne fra en ikke-samarbejdsvillig borger først øget fra 20 til 30%, hvorefter man helt fjernede grænsen i 2009. Dette blev kombineret med mere administrative skøn (i modsætning til stive regler), hvilket giver øget ansvar til sagsbehandlerne om at vurdere virkninger af, og behov for sanktionering, således at nedskæringer i overførselsindkomsterne kun foretages, hvis det er sandsynligt, at det vil føre til, at borgeren kommer ud på arbejdsmarkedet og ikke blot fører til yderligere marginalisering. Desuden har det siden 1998 været muligt at sanktionere kontanthjælpsmodtagere, som oven i at være arbejdsløse lider af mental eller psykisk sygdom, er hjemløse eller misbrugere.[77]

Aktivering, målrettet uddannelse og rehabilitetsforanstaltninger for borgere, der har (haft) forskellige sociale, psykologiske eller andre sundhedsmæssige problemer, kan have betydelig positiv effekt. Faktisk har en stor del af de indbyggere i Trigeparken, som nu er i arbejde, været modtagere af sådanne særlige ordninger. Mange har modtaget løntilskud, været i korte eller længerevarende flexjobs, eller haft beskyttede jobs, og mange af de arbejdsløse er i gang med forskellige kurser eller uddannelse. Alle disse tiltag – for mange og for komplicerede til at omtale her – kan være med til at forbedre sårbare borgeres sociale deltagelse. De er med til at få dem ud af deres hjem og i kontakt med andre, og i nogle tilfælde øges muligheden for beskæftigelse på lang sigt og dermed deres sociale og økonomiske situation. Under en højkonjunktur, kan også de, som har brug for et skub – eller et tilbud, de ikke kan afslå – komme væk fra indkomststøtte og derved blive lønmodtagere og skatteydere og dermed få den særlige status, som er så tæt forbundet til det at arbejde i et land som Danmark.

På den anden side kan en sådan flexicurity-økonomi være særlig hård ved de mest udsatte, når der er krisetid, især når socialsikringselementet (ydelsesperioden) reduceres. Mens en person nok kan have relativt let ved at finde et job, når økonomien går godt (fordi arbejdsgivere i et flexicurity-system ikke er bange for at ansætte), er det også nemmere at afslutte ansættelsen, og som en konsekvens heraf er borgere med svagere arbejdsmarkedsstyrke relativt afhængige af at kunne oppebære indkomsterstattende støtte i længere perioder, fordi det kan være nok så vanskeligt at få det næste job, hvis krisen er sat ind. De kan være mindre egnede – på grund af indlæringsvanskeligheder, lav selvtillid, eller dårlig skolegang – til efteruddannelse og dermed være mindre fleksible. Alligevel er selve systemets etos baseret på en internalisering af den sociale forventning om, at alle må yde en indsats – at arbejdsløshed i nogen grad er ens eget ansvar. Under en recession, hvor aktiveringspolitikken er målrettet næsten alle borgere, herunder også de meget sårbare, kan en aktiv arbejdsmarkedspolitik komme til at virke yderst stressende. Hver enkelt individ bliver konstant overvåget og bedt om at gøre en indsats, men

77 D. Caswell et al., *Når kassen smækkes i – Analyser af økonomiske sanktioner over for kontanthjælpsmodtager*, AKF 2011, ss. 86-90.

en sådan indsats – f.eks. at følge et jobansøgningskursus – kan virke fuldstændigt forgæves. En af de lokale socialarbejdere, som var ansat til at øge beboernes arbejdsmarkedstilknytning, var bekymret for aktiveringspolitikens udførelse i praksis – både hvad angår incitamentstruktur og tunge bureaukrati:

> *Den største hurdle vi har, det er jo nok kommunen; sagsbehandlere, jobcentre. De er presset ovenfra. Regeringen siger jo, vi skal have folk i arbejde, det skal være nu, helst i går ikke... Så sender de folk i bevidstløse praktikker og kurser med CV-skrivning og ansøgninger. Jeg har haft folk som har været på kursus 5 gange i at skrive CV. Altså hvor svært er det lige, men det er så fordi, så aktiverer de dem. Så er staten tilfreds, så får kommunen pengene fra staten, fordi de har sendt de folk i aktivering, så får de deres tilskud fra staten. Men det hjælper ikke folk ud på arbejdsmarkedet. Det er meningsløst. Og når man så finder ud af "jeg kan ikke rigtig komme nogen vegne", så sender man dem ud til en anden eller anden privat aktør, som har et netværk de kan bruge, hvor de sætter folk i 3 måneders praktik. Igen: samme system; når de så har været i praktik, så har de været der i 3 måneder. Så får firmaet tilskuddet fra kommunen fordi de har aktiveret dem, og så starter borgeren egentlig bare forfra.* (...)
>
> *Nu var jeg ude med en i dag, ude ved sådan en anden aktør.* (...) *Hun havde fået et brev fra kommunen, hvor der stod hun skulle møde den og den dag til en samtale med en anden aktør.* (...) *Det første vi så blev mødt af var et skema på 10-12 A sider, som hun så skulle sætte sig ned og udfylde i hånden med alle mulige nyttesløse informationer, som står inde på jobnet. Så skulle der holdes info-møde om hendes rettigheder og pligter, og det har hun jo fået at vide 30 gange. Og sådan kørte det så, hvor jeg så til sidst måtte spørge, hvad fører det her ud i? Hvad er det vi taler om? Sker der noget nu? Jamen, nu skulle de lige have tid til at kigge på tingene.* (...) *Helst skulle de jo finde arbejde, men man ville nok starte med noget praktik og så måske noget løntilskud.* (...) *Forstil dig en borger der har hørt den sang 1000 gange. Prøv at forestille dig motivationen til at gå ud og... Den er bare dødbringende.* (...) *Folk skal ud og opleve at de rent faktisk laver et stykke arbejde og og så få nogle penge i lommen på den baggrund.* (Mandlig socialarbejder)

Denne beskrivelse af et aktiveringssystem, hvor der gøres en betydelig indsats, men hvor der samtidig mangler fokus på at matche folk i forhold til det rigtige job, blev bekræftet af historier i de fokusgrupper, som diskuterede arbejdsløshed. Men måske er disse problemer svære at undgå, fordi en velfærdsstat i balance har brug for høj arbejdsmarkedsdeltagelse, idet arbejdsløshed både medfører øgede udgifter til arbejdsløshedsunderstøttelse og et tab i indkomstskat.[78] Det er derfor en konstant udfordring at sikre effektive incitamenter til at få folk til at arbejde. Den gode

78 T. M. Andersen, "The Scandinavian model – prospects and challenges" i *International Tax and Public Finance*, Volume 15, Number 1, s. 45–66, 2008.

dækning og en rimelig grad af indkomsterstatning i overførselsindkomster har det, arbejdsmarkedsforskere kalder en "dekommodificerende effekt"[79] – næsten alle er sikret en eller anden form for indkomst – med eller uden arbejde.

Fordi indkomsterstatningsgraden i den lavere ende af løsskalaen fortsat er relativt høj I Danmark,[80] er der tilfælde hvor den rent økonomiske fordel for den enkelte ved at arbejde er ret lille. Her er en del af løsningen en aktiv arbejdsmarkedspolitik, som skubber arbejdsløse i arbejde – uanset arbejdets art. Især for dagpengemodtagere er det meningen, at den skrappe aktiveringspolitik skal gøre det mindre attraktivt at være arbejdsløs, men mere attraktivt at arbejde. Og forskere er enige om, at denne tilskyndelsesvirkning forklarer, hvordan en høj grad af social sikring og omfordeling kan kombineres med høj deltagelse på arbejdsmarkedet.[81]

I aktiveringspolitikken er der nogle belastende, ja undertiden nærmest ydmygende elementer, der kan opleves som et spild af tid – for ikke at sige udtryk for en form for disciplinering, således at det faktisk er meningen at de skal opleves som ubehagelige.[82] For eksempel skulle arbejdsløse indtil for nylig deltage i det samme basale jobsøgningskursus adskillige gange og aflevere en detaljeret beskrivelse af deres jobsøgningsaktiviteter hver uge for at undgå økonomiske sanktioner. Ud over den personlig frustration, som tabet af status, identitet og sociale relationer forbundet med arbejdsløshed medfører, har disse administrative tiltag alle tilskyndelsesvirkninger, som menes at øge "forsyningen" af arbejdskraft.[83]

Arbejsløshed kan give alvorlige stresssymptomer, især på grund af den økonomiske usikkerhed.[84] Denne usikkerhed er steget med den drastiske afkortelse af dagpengeperioden fra 4 år til 2 år, som blev indført i begyndelsen af 2013. Efter to år kan man som arbejdsløs ikke længere modtage dagpenge, men kun kontanthjælp, og kun i de tilfælde, hvor man ikke selv har formue. De uheldige, som bliver arbejdsløse under en recession, hvor der er få jobs at få, kan stå overfor at måtte sælge både hus og bil. Det synes barsk at øge udbuddet af arbejdskraft ved at reducere perioden med arbejdsløshedsunderstøttelse i en krisetid, men formålet med at øge udbuddet af arbejdskraft er imidlertid også et forsøg på at dæmpe lønudviklingen og dermed styrke produktiviteten og konkurrenceevnen i den danske økonomi. Dette formål udtrykkes sjældent helt explicit af politikerne!

---

79 Begrebet demokodificering henviser til den situation I en velfærdsstat, hvor arbejdskraften mister en del af sin "vare-mæssige" (commodity) karakter, dvs. hvor en arbejder eller ansat bliver mindre afhængig af at *skulle* sælge sin arbejdskraft til en hvilken som helst arbejdsgiver for at kunne overleve.

80 LO, *Dagpengesystemet – En analyse af dagpengesystemets dækning*, januar 2006. http://www.lo.dk/upload/LO/Documents/D/dagpengedaek_analyse_3284.pdf (tilgået 11. september 2014).

81 T. M. Andersen, "The Scandinavian model"; M. Svarer, "Gode råd i arbejdsmarkedspolitikken", *Jubilæumsskrift – De Økonomiske Råd 1962–2012*, p. 79.

82 T.M. Andersen, "The Scandinavian model".

83 J. G. Andersen, "Grænser for incitamenter på beskæftigelsesområdet" i *Samfundsøkonomen* nr. 5, november 2010. Djøfs forlag.

84 Ugebrevet A4, "Halvdelen af de ledige er stressede – Stop for dagpenge gør ledige syge", 2012.

6.4 | DE DÅRLIGST STILLEDE: AT LEVE PÅ KANTEN

Disse aspekter ved det danske arbejdsmarked har dybtrækkende konsekvenser for konfigurationen af velfærdsstaten. Selve formålet med velfærdsstaten er at beskytte dens borgere mod tab af indkomst ved uforudsete livsbegivenheder og omstændigheder, hvoraf arbejdsløshed er en af de vigtigste. Indkomststøtten er stadigvæk relativt høj – i det mindste for de mindst velstillede – ligesom mange vigtige services (først og fremmest børnepasning) er enten gratis eller indkomstafhængig, hvorved det bliver meget billigere for lavindkomstgrupper og især for enlige forsørgere (som der er mange af i Trigeparken). Alligevel er arbejdsløshed en afgørende begivenhed for de fleste borgere. Man kan sige det sådan, at marginalisering i forhold til arbejdsmarkedet i brede træk overlapper med socio-økonomisk marginalisering og velfærdstab, især når arbejdsløsheden er så langvarig at et indvidid falder ud af dagpengesystemet, og i særlig grad hvor arbejdsløsheden får følgeskab af fysisk eller psykisk sygdom, handicap eller misbrug.

For et mindretal af danske borgere har en kronisk manglende tilknytning til arbejdsmarkedet kombineret med alvorlige sociale og helbredsrelaterede problemer ført til en permanent marginaliseret position, ikke kun i forhold til indkomst, men også i forhold til den overordnede trivsel og evne til at deltage i hverdagens sociale aktiviteter. For denne gruppe – som er overrepræsenteret i Trigeparken i forhold til den samlede befolkning – har aktiveringspolitiken meget lille effekt, enten fordi de fleste af aktiveringsprogrammerne er irrelevante, eller fordi de økonomiske sanktioner, eller "trusler" har meget lille effekt. Faktisk forværres marginaliseringen af de langtidsledige, som også lider af fysiske eller psykiske handicap, eller som har væsentligt nedsat arbejdsevne, eller som er belastet af stofmisbrug eller alkoholisme, ved den omfattende brug af incitamenter og sanktioner.[85]

6.5 | ARBEJDSLØSHED I TRIGEPARKEN

Trigeparken er et af de områder i Aarhus, som har den laveste arbejdsmarkedsdeltagelse, idet 46,3% af beboerne i alderen 18-64 står udenfor arbejdsmarkedet. Da den økonomiske krise, der startede i 2008, især har påvirket dem med en svag position på arbejdsmarkedet (dem med ufaglærte jobs eller meget lidt uddannelse og i den laveste indkomstgruppe) er effekten af krisen meget tydelig, når man kigger på ledighedstallene i Trigeparken.

85 J. G. Andersen, "Grænser for incitamenter på beskæftigelsesområdet"; Caswell et al., *Når kassen smækkes i*.

FIGUR 3: ANDEL I PROCENT AF BEBOERE I ALDEREN 18 OG 64 UDEN BESKÆFTIGELSE (ARBEJDSLØSE, FØRTIDSPENSIONISTER, SYGEMELDTE, ETC.), 2006–2013

Kilde: BoSocData, juli 2013. 2013 indgår kun for perioden fra januar til og med juni.

Tabel 3 viser ændringen i antallet af arbejdsløse indbyggere i Trigeparken og i hele Aarhus siden 2006. Den viser, at mens det overordnede antal af Aarhus-borgere, der fik arbejdsløshedsunderstøttelse, kun steg marginalt, har beboerne i Trigeparken mærket et kraftigt fald i efterspørgslen på arbejdskraft i samme periode. Især i afdeling 20, hvor antallet af arbejdsløse voksne nåede op på 51,6% i 2012.

Dog har arbejdsløshed og løs tilknytning til arbejdsmarkedet altid kendetegnet Trigeparken. I et case-studie fra 1985 blev det registreret, at 47,5% af beboerne over 18 år var udenfor arbejdsmarkedet, og heraf var en stor del arbejdsløse på grund af manglende arbejdsevne.[86] Ligesom dengang er der i dag en ret stor gruppe beboere, som modtager pension eller anden mere eller mindre permanent overførselsindkomst pga. fysisk eller psykisk sygdom. Den høje andel beboere, som ikke er tilknyttet arbejdsmarkedet, skyldes i nogen grad en strukturel, høj koncentration af arbejdsløse i den offentlige boligsektor, herunder også Trigeparken. Selvom der ikke var recession, ville der stadig være en stor andel beboere i Trigeparken, som var udenfor arbejdsmarkedet (se kapitel 7, som omhandler denne form for segregering). Et særligt træk ved afkoblingen fra arbejdsmarkedet i Trigeparken er den høje andel af beboere på førtidspension og på kontanthjælp. Figur 4 sammenligner fordelingen af forskellige overførselsindkomststyper blandt modtagere af lønkompensation i henholdsvis Trigeparken og i Aarhus som helhed. Andelen, som modtager kontanthjælp er meget højere i Trigeparken end i Aarhus samlet set, mens andelen af arbejdsløse på dagpenge er meget lavere i Trigeparken, hvilket igen indikerer, at der er relativt væsentligt svagere og mere usikre bånd til arbejdsmarkedet i Trigeparken.

86 Kofoed og Weidmann, *På tværs: Trige – et lokalområde*, pp. 6, 115.

FIGUR 4: UDBREDELSE AF FORSKELLIGE TYPER AF INDKOMSTOVERFØRSLER I TRIGEPARKEN OG I HELE AARHUS, 2013

Kilde: BoSocData juli 2013

Trigeparken har fået en stigende andel beboere på førtidspension under den økonomiske krise. Figur 5 viser, hvordan antallet af beboere i Trigeparken på førtidspension er steget i forhold til andre typer af overførselsindkomster. I Aarhus har andelen af indbyggere på førtidspension været relativt stabilt siden 2009. I 2012 udgjorde invalidepension lige omkring 47% af alle overførselsindkomster i Trigeparken, mens den kun udgjorde 38% i Aarhus i 2012 og 2013.

FIGUR 5: ANDEL AF FØRTIDSPENSIONISTER BLANDT ALLE MODTAGERE AF INDKOMSTOVERFØRSLER, 2006–2013

Kilde: BoSocData juli 2013

Som en reaktion på denne arbejdsløshedsproblematik har Aarhus Kommune og Det Boligsociale Fællessekretariat i Aarhus indledt en decentral beskæftigelsesordning i Trigeparken. Der er ansat en konsulent i Trigeparken, som skal hjælpe de beboerne, som gerne vil i arbejde. Dette initiativ har haft en vis succes med at få beboerne i deltids- eller fuldtidsbeskæftigelse – først og fremmest i ufaglærte stillinger, men det er op ad bakke. Først og fremmest kan det lokale arbejdsmarked i Trige kun tilbyde et

begrænset antal job, så de fleste beboere er nødt til at søge arbejde udenfor området – i hele Aarhusområdet eller i Randers. Dette har i nogle tilfælde været vanskeligt, fordi den offentlige transport ikke har været tilstrækkelig fleksibel.

6.6 | AT VÆRE BISTANDSMODTAGER I TRIGEPARKEN

Data fra fokusgruppen om arbejdsløshed var ret begrænsede. Det var tydeligvist svært at tale om arbejdsløshed med nogle grupper af beboere, fordi der både er tabuer og stigma knyttet til arbejdsløshed. Diskussionerne kunne godt begynde med at fokusere på arbejdsløshed, men de gled næsten altid hurtigt ind på andre emner. Nedenstående eksempel fra en af fokusgrupperne illustrerer, hvorfor arbejdsløshed og tilknytning til arbejdsmarkedet er svære emner at diskutere og det viser hvordan stigmatisering af arbejdsløse kan komme til udtryk i hverdagssituationer. Mens citatet er usædvanlig i sit helt åbne udtryk for sympatier og frustrationer, er det værdi-univers, det repræsenterer næppe atypisk:

> *Mand 1 (ca. 34 år): Der er ni, som i mine øjne godt kunne have passet et job, i min opgang. Og der er kun to af os, der har job. Og det synes jeg også kan være hårdt. Jeg skal ikke ynke eller noget som helst, men jeg står op kl. 6 om morgen, kører på arbejde, kommer hjem kl. 6-7 stykker om aftenen nogle gange.* (...)
>
> *Regeringen, og staten og kommunen har sagt, at jer der arbejder I skal være et godt eksempel for de andre så de kan se, jamen de kan godt betale sig. Jeg har en ny bil, for eksempel, jeg har råd til den. Men det er lidt træls at gå på arbejde, og så ved man at der er en i blokken der ligger bare og feder den. Og så tager jeg ud og knokler og tjener penge. Jeg har så nogle goder, men ... det er svært at forklare, men det kan godt irritere mig lidt.* (...)
>
> *Der er så mange herude, ikke også. Jeg må indrømme, at de fleste af dem jeg taler med herude er også folk der har job. Det er meget få, jeg taler med, som ikke har arbejde. Fordi jeg kan ikke sammenligne mig med dem. Man spejler sig jo i hinanden. Jeg kan ligesom spejle mig i dem, der har et job. Der har man noget til fælles.*
>
> *Mand 2 (42 år): Det er svært at holde en samtale med en, der ikke har et arbejde.*
>
> *Mand 1: Ja, så har man ligesom den, ikke også? Så har man ligesom det ... nåh, har du set News hele dagen, jamen tillykke med det.*

Efter dette udsagn sagde en af beboerne til de andre, at hun personligt følte sig meget krænket over, hvad der blev sagt. Hun var permanent uden for arbejdsmarkedet og levede af overførselsindkomst, men hun fastholdt, at også hun bidrog til fællesskabet på trods af sin situation. Derefter trak en af deltagerne sit udsagn tilbage og var enig i, at der var mange måder, at være aktiv på, og at hun sandsynligvis bidrog mere til det

lokale arbejde, end han selv var i stand til. Reaktionen fra denne arbejdsløse kvinde afspejler sandsynligvis tankerne hos mange andre arbejdsløse fokusgruppedeltagere og hjælper til at forklare, hvorfor arbejdsløshed er et vanskeligt emne at undersøge i fokusgrupper. Den fremhæver den potentielt stigmatiserende virkning af den dominerende "noget-for-noget" arbejdsmoral, der hersker selv på et sted, hvor arbejdsløshed er mere normen end undtagelsen.

Det er vigtigt at bemærke, hvordan arbejdsløse beboere opfattes, og hvilke narrativer, der bliver brugt til at beskrive både de arbejdende og de arbejdsløse beboere i ovenstående citat. De arbejdsløse betragtes automatisk som dovne og uvillige til at bidrage. De lever af andre folks indkomster, selvom det er indirekte. Og de laver ikke andet end at sidde derhjemme og se fjernsyn. På den anden side er den arbejdende mand tæt på den stereotypiske skildring af den hårdtarbejdende, mandlige forsørger, der forsørger familien og samfundet. Der er også et stærkt element af dis-identifikation hos manden, som har arbejde. Han vil helst ikke snakke for meget med de arbejdsløse, og beskriver sig selv som ude af stand til at forholde sig til de arbejdsløse og til, hvordan de lever som arbejdsløse. Hertil kommer, at han identificerer sig med og accepterer, at myndigheder og institutioner tilskynder folk til at arbejde og til at være gode eksempler for de arbejdsløse ved at vise, hvor dejligt det er at have et job.

Det ovenfor beskrevne stemmer nogenlunde overens med den generelle holdning, som er dominerende i Danmark i forhold arbejdsløse og folk på overførselsindkomst. I forhold til mange andre lande har danmarks befolkning en meget stærk arbejdsmoral; et skøn baseret på data fra ISSP 2005 tyder på, at omkring 75% af danskerne ville arbejde, selvom det ikke var nødvendigt økonomisk.[87] Bagsiden af denne stærke arbejdsmoral er, at mennesker, der ikke arbejder, meget nemt bliver betragtet som afvigende, dovne, eller endda som en trussel mod velfærdssystemet.

Dette mønster afspejles også i mainstream mediers fremstilling af de arbejdsløse. For eksempel var mediedebatten om størrelsen på kontanthjælpen domineret af to spektakulære sager sidst i 2012. Sagen om "Fattig-Carina" handlede om en enlig mor, der altid havde været arbejdsløs og blev præsenteret af en venstreorienteret poliker, Özlem Cekic, i de landsdækkende medier. Selvom Carina var arbejdsløs havde hun flere penge til rådighed end enlige mødre, som var i arbejde. Det andet eksempel, der kom på forsiden af aviserne, blev refereret til som "Dovne Robert" – en man der var kendt for systematisk at afslå eller sabotere jobtilbud. Begge sager blev dækket bredt og diskuteret som eksempler på, at velfærdschecken var for høj og aktiveringssystemet for slapt. Disse sager fik faktisk befolkningens holdning og den generelle diskurs til at skifte, således at opfattelsen af arbejdsløse og modtagere af velfærdsydelser – i hvert fald på kort sigt – blev meget mere negativ, og opbakningen til at skære i overførselsindkomsterne voksede.[88]

87 J. G. Andersen, "Grænser for incitamenter på beskæftigelsesområdet".

88 Ugebrevet A4, "Fattig-Carina fik danskerne op af stolen", 2012.

I en periode med høj arbejdsløshed og fortsat lav økonomisk aktivitet er de synspunkter, som fokusgrupperespondenterne fremførte om, at arbejdsløshed i vid udstrækning er de arbejdsløses egen skyld, naturligvis et tegn på en kraftig stigmatisering. At miste sit arbejde, eller det at være arbejdsløs, giver således udslag i tab af status og i mistro fra dem der arbejder. Selvom det at være arbejdsløs statistisk betragtet er normalt i Trigeparken, er beboerne i Trigeparken ligeså modtagelige overfor den fremherskende norm om arbejdsløshed som danskerne i almindelighed.

7.

BOLIG

Som i andre lignende velfærdsstater, især i Skandinavien,[89] påtager den danske stat sig en stor del af ansvaret for at sikre boliger til rimelige priser, dvs. at sikre, at der er boliger tilgængelige, selv for dem, der ikke er i stand til at skaffe sig en bolig gennem det private boligmarked. Dertil forsøger den offentlige boligsektor at tilbyde boliger, som er attraktive for den brede befolkning, ikke kun til dem, der er ude af stand til at komme ind på det private boligmarked.[90] I praksis er der betydelige strukturelle forskelle, som karakteriserer boligmarkederne. Disse forskelle spiller en vigtig rolle i den socioøkonomiske og etniske adskillelse, der er så central for nutidens marginalisering.

7.1 | ALMENNYTTIGE BOLIGER I DANMARK

Siden begyndelsen af det tyvende århundrede har det offentlige boligbyggeri været reguleret af staten og udgør i dag en helt særlig sektor indenfor det danske boligmarked. Boligerne er organiseret som afdelinger i boligforeninger. Hver afdeling har sit eget budget, hvor udgifter og indtægter skal matche. Huslejerne afspejler omkostningerne i afdelingen, men huslejen er til en vis grad også reguleret af tilskud fra den nationale boligfond, Landsbyggefonden. Det juridiske grundlag for boligforeninger er forankret i den danske foreningslovgivning. Således har hver afdeling i alle boligforeninger egen bestyrelse, der er valgt og består af nogle af afdelingens beboere. Lokale bestyrelser kan træffe vigtige beslutninger for en afdeling, og hver afdelings bestyrelse er også repræsenteret i boligselskabets bestyrelse med ét medlem. I alt omfatter den offentlige boligsektor omkring 550.000 lejemål, hvilket svarer til cirka en femtedel af alle danske husstande.

Offentlige boligprojekter finansieres dels af kommunen, af Landsbyggefonden og af beboerne. Mellem 7 og 14% af finansieringen kommer direkte fra kommunen, omkring 80% kommer fra særlige realkreditlån med rentestabilisering og 2% af anlægsomkostningerne dækkes af indskud fra fremtidige beboere, men dækkes i første omgang via finansiering fra Landsbyggefonden.[91] Landsbyggefonden er en selvejende institution oprettet ved lov. Fonden har til formål at fremme det almene byggeris selvfinansiering. Dette inkluderer renovation og konstruktion af nye boliger, men også udviklingen af de særlige helhedsplaner, der allerede er nævnt. Helhedsplanerne er ikke rettet mod de fysiske rammer, men har til formål at forbedre det sociale miljø i eksisterende boligområder gennem lokalt socialt arbejde, der fremmer engagement blandt beboerne og støtter dem med ideer til aktiviteter eller frivilligt arbejde. Det er almindeligt at lave sådanne helhedsplaner for kvarterer, som er marginaliserede, eller som har risiko for at blive det. Indholdet af helhedsplanerne, som skal implementeres

89 H. S. Andersen, *Housing policy in the Nordic countries*.

90 Velfærdsministeriet, *Den almene boligsektors finansiering – Anden rapport fra udvalget om den fremtidige styring af den almene boligsektor*, København 2009, p. 81.

91 Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. Den offentlige boligsektor.

af lokale boligsociale medarbejdere gennem koordinering og facilitering af specifikke projekter, opdeles i syv temaer: Børn, Unge og Familie; Uddannelse, Beskæftigelse og Erhverv; Beboernetværk, Inddragelse og Demokrati; Sundhed; Udsatte grupper; Kultur og Fritid; Image og Kommunikation.[92] I praksis tildeles der penge til helhedsplaner, når der for eksempel er alt for mange lejligheder, som står tomme, når der er høj kriminalitet i et område, hvor antallet af beboere med indvandrerbaggrund stiger, eller når der er stor ind- og udflytning i et boligområde.

7.2 | OMFORDELING VIA LANDSBYGGEFONDEN

Siden midt i 60'erne har Landsbyggefonden været centrum for administration af midler til den almene boligsektor, og den beskæftiger sig med forskellige aspekter knyttet til det almene boligbyggeri (renovering, nybyggeri, Helhedsplaner, huslejeregulering etc). Alle boligafdelinger er forpligtet til at bidrage til fonden, som så senere dirigerer penge i retning af nye boligprojekter, renoveringer eller Helhedsplaner. Den almene boligsektor er som sådan i vid udstrækning, og i stigende grad, selvforsynende og uafhængig af statstilskud. Siden Anden Verdenskrig har den offentlige boligsektor forsøgt at opfylde boligbehovet for den almindelige befolkning, både hvad angår kvalitet og kvantitet af boliger. Den oprindelige udfordring var at opføre tilstrækkeligt med boliger til at dække behovet for lejligheder i 1960'erne og 1970'erne, især i byerne.

Senere blev det et centralt mål at sikre forbedring og opgradering af eksisterende boliger. To vigtige effekter er værd at bemærke. For det første har den offentlige boligsektor udviklet en stærk, internt omfordelende dynamik, hvorved en del af lejen fra nogle afdelinger overføres via Landsbyggefonden til andre afdelinger, eller til opførelse af nye boliger. Landsbyggefonden er derfor en enorm omfordelingsfaktor, hvor "rige" afdelinger hjælper med at løse nogle af problemerne i de "fattige" afdelinger. Denne omfordeling sker primært fordi økonomisk velfungerende afdelinger, der har tilbagebetalt lånet til opførelsen af deres boliger, ikke får lavere husleje efter realkreditlånet er betalt. I stedet er overskydende indtægter fra husleje overført til forskellige fonde, til støtte af nye boligprojekter, eller til renovering af eksisterende, finansielt ustabile boligforeninger (også gennem helhedsplaner), både indenfor den samme boligforening, men også til den almene boligsektor som helhed. På denne måde vil en ældre, stabil afdeling, ideelt set, ikke få en konkurrencefordel i forhold til nyere afdelinger, selv om lånevilkår og renter ændres. Den anden effekt er en konsekvens af den første, og kan udtrykkes som en normalisering af huslejeniveauet. Gennem øget omfordeling inden for sektoren og ved at lægge budgetmæssige begrænsninger på nye byggeprojekter er huslejeniveauet i almene boliger blevet

92 Landsbyggefonden, *Regulativ om tilskud til boligsocial indsats i udsatte almene boligafdelinger*, 22. marts 2011, http://www.lbf.dk/Dokumenter/Regulativer/~/media/lbf/LBF %20orienterer/Regulativ %20og %20vejledning %20til %20boligsocial %20indsats.ashx (tilgået 11. september 2014).

mere homogent og på et niveau, der stort set svarer til efterspørgslen på boliger. Hovedformålet med disse tiltag var at øge mobiliteten på boligmarkedet.[93]

7.3 | PROBLEMERNE I DEN ALMENE BOLIGSEKTOR

Formålet med almene boliger er som sagt, at skaffe boliger til en overkommelig husleje for alle, og at skaffe boliger til dem, der ikke har råd til boliger på det almindelige, private boligmarked. Men opdelingen mellem den offentlige og private boligsektor er markant og har en stærk segregeringseffekt. Det private boligmarked er underlagt de frie markedskræfter (bortset fra at skattereglerne (montagebyggeri) i Danmark historisk set har favoriseret ejere i forhold til lejere på flere måder), mens de almene boliger reguleres både politisk og gennem afgørelser i Landsbyggefonden. De to boligtyper har meget forskellige beboergrupper. Andelen af beboere med indvandrerbaggrund i den offentlige boligsektor er stor og stigende,[94] og der er mange beboere, som oplever forskellige former for marginalisering, såsom afkobling fra arbejdsmarkedet, lav indkomst og lavt uddannelsesniveau. For eksempel var den gennemsnitlige indkomst for beboere (15-64 år) i den offentlige boligsektor i 2009 kun 188.284 kr, mens den på landsplan var 275.851 kr.[95] Andelen af beboere, som i forhold til officielle definitioner anses for at være fattige, er også meget højere i den almene boligsektor end andre steder.[96] Andre kategorier af beboere, som er overrepræsenterede i alment boligbyggeri er kvinder, enlige forsørgere (enlige mødre i særdeleshed), ældre (50+, og især 64+) og børn og unge under 25 år.[97, 98] Den høje koncentrationen af beboere med indvandrerbaggrund og den uddannelsesmæssige kløft mellem den offentlige boligsektor og resten af Danmark er vokset betydeligt i løbet af de sidste 30 år, og den almene boligsektor er blevet mindre attraktiv for dem, der har et valg mellem det offentlige og private boligmarked.[99]

Arbejdsmarkedsdeltagelsen er generelt lavere i områder med socialt boligbyggeri og har også været faldende i forhold til befolkningen som helhed. Denne forskel er blevet større i løbet af den seneste økonomiske krise.[100] Generelt betragtet er offentlige boliger ofte beboet af etniske mindretal, lavindkomstfamilier, arbejdsløse og beboere med relativt lavt uddannelsesniveau. Denne segregeringsproces har været på den politiske dagsorden siden starten af 2000, hvor regeringen lancerede "Ghetto-strategien" til at bekæmpe dannelsen af parallelsamfund i visse udsatte boligområder.

93 Velfærdsministeriet, *Den almene boligsektors finansiering*, kapitel.5.

94 A. Schultz og E.A., Højbjerre, *Beboere i de større almene boligområder*.

95 Landsbyggefonden, *Statistik – Beboere i den almene boligsektor 2011*, juni 2012.

96 J. S. Juul og M. Baadsgaard, *Den sociale arv tynger Danmark – Fordeling og levevilkår 2011*, AE-Rådet 2011.

97 Landsbyggefonden, *Statistik – Beboere i den almene boligsektor*.

98 Socialministeriet, *Den almene boligsektors fremtid*, Kapitel 5.

99 H. Kristensen og H. S. Andersen, *Befolkningens boligønsker*. Center for Bolig og Velfærd, August 2009, p. 28. http://boligforskning.dk/sites/default/files/Rapport.hsa-als %285 %29.doc.pdf (tilgået 14. september 2014).

100 A. Schultz og E.A., Højbjerre, *Beboere i de større almene boligområde*.

7.4 | BOLIGMARKEDET I AARHUS

Som den næststørste by i Danmark har urbanisering og øget søgning på uddannelse og beskæftigelse været med til at lægge pres på boligmarkedet i Aarhus. Det private ejendomsmarked er ophedet til trods for den seneste finanskrise i 2008 – ikke mindst fordi, at mange forældre køber lejligheder til deres børn med henblik på investering. Ejendomsmæglerkæden *Home* fortæller, at forældrekøb udgør 50% af lejlighedssalget i Aarhus,[101] hvilket er en langt større andel end i resten af Danmark. Den høje efterspørgsel og de deraf høje priser på det private boligmarked afspejler sig i den offentlige boligsektor. Ventelisterne bliver længere – også i Trigeparken, hvor der for år siden altid stod tomme lejligheder klar til indflytning.

7.5 | TRIGEPARKEN

Trigeparken består af to afdelinger indenfor boligforeningen Ringgården. Konstruktionen er typisk for socialt boligbyggeri bygget i 1960'erne og 1970'erne. Byggeriet har tre etager, en kælder og 3-4 opgange i hver blok. Det er et af de første boligområder, som blev opført med præfabrikerede konstruktioner i Danmark. Disse præfabrikerede konstruktioner (montagebyggeri) blev siden brugt i det meste af Vestdanmark til ca. 24.000 identiske lejligheder.[102] Trigeparken ligner en lang række andre offentlige boligprojekter over hele landet. Lejlighedernes funktionalistiske design anses generelt for at være godt, selv i dag, men den geografiske planlægning har ikke været en succes alle steder. Projekterne er blevet kritiseret for at være for store, for at have en lav arkitektonisk kvalitet – æstetisk set, og ikke mindst for at være utilstrækkeligt integrerede i de omkringliggende byområder. De fleste af disse projekter er senere blevet til problemområder. Udformningen af bygningerne var inspireret af 1930'ernes funktionalisme, og byggeriet blev igangsat på grund af boligmangel i 1950'erne og 1960'erne og med et ønske om effektivitet og øget produktivitet i byggesektoren.[103]

Boligtyperne i de to afdelinger i Trigeparken var meget lig hinanden da de blev bygget, men efter den sidste afdeling blev færdig, er de to afdelinger blevet mere forskellige både med hensyn til udseende og kvalitet. Den første afdeling gennemgik for nylig en omfattende renovering af facader, badeværelser og køkkener, mens den anden afdeling ser forholdsvis nedslidt ud udefra og har problemer med indeklima og nedslidte faciliteter.

101 P. Simonsen, "Købelystne forældre kan ryste boligmarkedet" i Morgenavisen Jyllands Posten, 18. aeptember 2013, http://jyllands-posten.dk/aarhus/ECE5964579/koebelystne-foraeldre-kan-ryste-boligmarkedet/ (tilgået 11. september 2014).

102 E. Nygaard, *Tag over hovedet*, s. 137

103 E. Nygaard, *Tag over hovedet*, s. 146.

7.5.1 | SAMMENLIGNING AF AFDELING 19 OG 20

Den gennemsnitlige husleje pr. kvadratmeter er 18,8% højere i Afdeling 20 end i Afdeling 19[104] på trods af, at lejlighederne i Afdeling 19 er nyrenoverede og har bedre køkkener og badeværelser, og også bedre indeklima og isolering.[105] Denne ubalance hænger sammen med en forskel i lånebetingelserne og timingen af byggeriet i de to projekter. Afdeling 19 blev bygget omkring 1974, mens afdeling 20 blev forsinket indtil 1981. På grund af forsinkelsen havde de makroøkonomiske betingelser ændret sig såvel som reguleringen af udlån. Dette gjorde Afdeling 20 dyrere end oprindeligt planlagt. Byggeomkostningerne pr. kvadratmeter blev derved mere end dobbelt så høje i Afdeling 20 som i Afdeling 19.[106] Afdeling 20 blev primært finansieret via inkonvertible lån, mens Afdeling 19 fik mulighed for at omlægge realkreditlån af Landsbyggefonden. På denne måde er finansieringen i Afdeling 19 blevet billigere end i Afdeling 20,[107] idet Afdeling 20 hænger på fastforrentede lån, der ikke let kan omlægges og dermed på et højt huslejeniveau.

Set i sammenhæng med det omgivende boligmarked er Trigeparkens Afdeling 20 sjældent det første valg for dem, der bor der. Lejen er omkring 4% højere end gennemsnittet i den offentlige boligsektor i Aarhus, og lejlighederne er af ringere kvalitet end de fleste andre almene boliger i Aarhus.[108] Dertil kommer at Trigeparken ligger langt væk fra byens centrum. Priserne i Trigeparken svarer simpelthen ikke til markedsværdien. Dette forklarer både den relativt korte venteliste og også den høje andel, som flytter igen efter kort tid.

Ifølge en medarbejder fra Landsbyggefonden har den type lånefinansiering Afdeling 20 har, kun været åben for omlægning ved en enkelt lejlighed. I dag kan huslejen kun falde, når lånene er betalt ud, eller ved ad-hoc tilskudsordninger fra Landsbyggefonden. Disse subsidier er dog sparsomme. En embedsmand fra Landsbyggefonden udtrykker det på følgende måde: "De penge vi har i øjeblikket til de formål er meget begrænsede – de når ikke rundt til alle de bebyggelser, som har det behov".[109] At der er utilstrækkeligt med midler til rådighed til at justere huslejen i den offentlige boligsektor, er også et spørgsmål om prioriteringer på politisk plan, idet Landsbyggefonden opererer inden for rammer udstukket af den siddende regering.

104 Ifølge egne beregninger baseret på 2012 data fra Landsbyggefondens database.
105 Ifølge egne beregninger baseret på 2012 data fra Landsbyggefondens database.
106 Ifølge egne beregninger baseret på 2012 data fra Landsbyggefondens database.
107 Ifølge en repræsentant fra Landsbyggefonden og en repræsentant fra Ringgården.
108 Ifølge egne beregninger baseret på 2012 data fra Landsbyggefondens database.
109 Interview med Birger Kristensen, Landsbyggefonden. 14. juli 2013.

7.5.2 | BEBOERNES EGNE TANKER OM BOLIGERNE I TRIGEPARKEN

Beboerne var godt klar over forholdet mellem pris og kvalitet. Under et fokusgruppeinterview fortalte en ung respondent om sine overvejelser om at flytte. Som ung mor og studerende på Aarhus Universitet følte hun sig udfordret i hverdagen både med hensyn til det høje huslejeniveau i Trigeparken, afstanden fra Trigeparken til Aarhus midtby og af børnehavens åbningstider:

> *Taget i betragning af hvad det koster, så er det meget dårlig kvalitet herude. Fordi man kan få nogle helt nyrenoverede fuldstændig samme type lejligheder i Viby til 1000 kroner mindre og i Lystrup også. Samme typer lejligheder. Det synes jeg nogle gange kan være sådan lidt ... underligt. Det er lidt underligt man skal betale så meget mere, det er også en af grundene til, at jeg overvejer at flytte til en anden lejlighed.* (...) *Men hvis jeg kan spare nogle tusinde kroner, det er mange penge, når man ikke har så mange penge i forvejen, og når man så oven i købet skal bruge så meget tid på transport* ... (Kvinde, 23 år)

Hendes overvejelser understreger vigtige aspekter ved det at bo i Trigeparken. Fra et økonomisk synspunkt står "boligpakken", som tilbydes i Trigeparken, simpelthen ikke mål med omkostningerne til husleje, og den tid man bruger til at transportere sig fra og til Trigeparken. Tidligere i interviewet, forklarede hun, hvordan hun oprindeligt valgte Trigeparken, fordi hun havde brug for noget at bo i hurtigt, på grund af sine studier og sin lille søn. Men på lang sigt, er hun helt klart bedre stillet ved at flytte et andet sted hen. I et andet interview talte respondenterne om forholdet mellem de to afdelinger, og forskellen på pris og kvalitet:

> *Kvinde (ca. 40 år): Men kvadratmeterprisen er noget højere, og lejligheden har en lavere standard. Så derfor har vi også haft den højere flytteprocent oppe ved os. I forhold til pengene er det...*
>
> *Interviewer: Man får ikke nok for pengene?*
>
> *Kvinde: Nej, kvaliteten i lejlighederne er noget...*
>
> *Mand (ca. 34 år): Utætte vinduer og...*
>
> *Kvinde: Køkkener fra 1980 der ikke er råd til at blive skiftet, før skabene falder sammen.*
>
> *Interviewer: Men det er noget, der kun knytter sig mere eller mindre til afdeling 20?*
>
> *Flere respondenter: Ja!*
>
> *Kvinde: Men det er jo fordi, vi kører jo selvstændigt. Vi er jo to seperate afdelinger, og to forskellige økonomier.*

Beboere, der var bevidste om forskellene mellem afdelingerne i Trigeparken, forklarede dette med, at de to afdelinger har særskilte budgetter. Men kun få deltagere klagede over denne situation. Nogle syntes at acceptere forskellene som rimelige eller naturlige

i betragtning af de finansielle forhold hos de to afdelinger og de mindre favorable forhold, der karakteriserer Afdeling 20 i dag, hvor der er stor ind- og udflytning. Færre respondenter forbandt forskellene i boligkvalitet og nuværende husleje med forhold forbundet med konstruktionstidspunkt, makroøkonomisk udvikling eller manglen på huslejeregulering.

7.6 | DEN ONDE CIRKEL

Afdeling 20's økonomiske situation, den fysiske kvalitet af blokkene og lejlighederne, og den hurtige ind- og udflytning er tæt forbundne. Når den økonomiske situation i en afdeling forværres til det punkt, hvor huslejen ikke længere er konkurrencedygtig, vil beboerne blive boende i kortere tid, og ind- og udflytningsraten vil stige. Med højere ind- og udflytningsrater vil omkostningerne forbundet med tomme lejligheder og renovation også stige, hvilket medfører øget pres på afdelingens økonomi, som igen bremser den nødvendige renovation, som så medfører mindre attraktive boliger til en høj husleje. Dette bliver til en ond cirkel, som er svær at bryde. Der er for nylig igangsat en ordning, som skal afhjælpe nødlidende afdelinger. I marts 2013 vedtog Folketinget en lov, som pålægger boligforeningerne at dække en del af det potentielle underskud, der kan opstå hos en given afdeling, når fraflyttede lejere ikke betaler deres regninger, eller ikke istandsætter lejlighederne som påkrævet ved fraflytning.[110] Der er også blevet vedtaget lignende bestemmelser tidligere. I 2007 blev det således besluttet, at tab forårsaget af tomme lejligheder ikke længere skulle dækkes af hver afdeling på egen hånd, men af boligforeningen som helhed. Men fordi huslejeniveauet er så tæt knyttet til omkostningerne ved opførelsen af byggeriet, har disse bestemmelser vist sig at have utilstrækkelig virkning. Det skal også bemærkes, at disse tiltag ikke har bragt midler til den offentlige boligsektor som sådan, men blot har ændret den måde, som underskud fordeles indenfor sektoren; dvs. fra boligafdeling til boligforening.

7.7 | GENNEMSTRØMNING OG ØKONOMISK STABILITET

Årsagssammenhængen mellem ind- og udflytning, boligkvalitet og afdelingernes økonomiske stabilitet er imidlertid hverken klar eller enkel. For Trigeparken kan man ikke pege på én bestemt faktor, som kan forklare, hvorfor den ene afdeling opfattes markant dårligere end den anden, men hurtig ind- og udflytning og økonomisk pres er vigtige faktorer. Dertil kommer igen, at hele Trigeparken har et dårligt ry, som et belastet og uattraktivt boligområde. Figur 6 viser ind- og udflytningsrater for de to afdelinger i Trigeparken. Afdeling 20 har haft meget høje ind- og udflytningsrater især i 2010, hvor 27,9% af lejlighederne fik nye beboere. I 2012 og 2013 ser det ud til at ind- og udflytningsraten har nået et mere acceptabelt niveau. Dette er også tilfældet for Afdeling 19, som generelt har lavere ind- og udflytningsrater end Afdeling 20.

110 § 41 i BEK 332 af 25/03/2013: "Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om drift af almene boliger m.v.".

FIGUR 6: FRAFLYTNINGSRATE I TRIGEPARKEN SAMMENLIGNET MED ALLE UDSATTE BYDELE I AARHUS (ANDEL AF FRAFLYTTEDE HUSSTANDE), 2010–2013

Kilde: BoSocData juli 2013

I en undersøgelse fra 2009 fandt man, at to vigtige faktorer påvirkede ind- og udflytningsraten, dels de høje huslejer, dels den geografiske placering af Trigeparken.[111] Svarene var særligt typiske for beboere i Afdeling 20. Fokusgruppedeltagere mente også, at folk flytter pga. den relativt høje husleje, især i Afdeling 20, og på grund af afstanden ind til Aarhus. En af respondenterne udtrykker det meget rammende:

> *Jeg har købt et rækkehus nede i Trige. Grunden til, at jeg flytter, er at huslejen er ved at blive for dyr. Jeg kan sætte mig i sådan et rækkehus til 2100,- om måneden, i forhold til de her 7000,-. Så det var det, der slog hovedet på sømmet.* (Mand, ca. 65 år)

For nogle beboere er det en reel mulighed at købe eget hus, og ofte som i dette tilfælde, er det private boligmarked en meget mere attraktiv mulighed på mellem eller lang sigt. I Danmark er tanken om at se sin bolig som en investering en vigtig årsag til at flytte i eget hus.[112] Mens respondenten ovenfor kunne spare en masse penge ved at flytte til et hus blot et par hundrede meter fra Trigeparken, opfattes det at flytte ud til et privatejet hus af nogle med en vis irritation:

> *Kvinde 1 (ca. 65 år): Jeg får også indtryk af, at der er nogle mennesker, de bruger det her som et springbræt indtil de kan få noget nyt og bedre...*
>
> *Kvinde 2 (ca. 40 år): Ved at købe deres eget.*
>
> *Kvinde 1: Ja.*

Den vigtigste faktor er forskellen på ressourcer. De, der kun kan drømme om at opnå mulighed for at få et realkreditlån, eller få sparet sammen til udbetalingen, udtrykker i mindre grad at de føler trang til at flytte væk. De, som faktisk har råd til at flytte væk,

111 Boligforeningen Ringgården, *Trivselsundersøgelse 2009 blandt beboerne i Trigeparken*, p. 15.

112 H. S. Andersen et al., *Det danske boligmarked – udvikling i boligforsyning og boligønsker*, SBI og AKF, 2001.

opfatter generelt udsatte boligområder mere negativt end dem med begrænsede muligheder for at flytte.[113]

7.8 | BOLIGMARKEDETS ASSYMETRISKE KARAKTER

Problemerne i Trigeparken, hvor én afdeling lider økonomisk og betragtes som mindre attraktiv, har at gøre med regulering af boligsektoren, herunder det private boligmarked, generelt. En høj ind- og udflytningsrate indikerer et misforhold mellem udbud og efterspørgsel, hvor der er flere tomme lejligheder til rådighed i et område, end der er potentielle indflyttere, som vil betale den aktuelle pris. Troels Schultz Larsens grundige analyse[114, 115] af den almene boligsektor efter Anden Verdenskrig viser, at det dobbelte boligmarked (alment og privat) er blevet mere og mere asymmetrisk siden slutningen af 1950'erne, hvilket har været en væsentlig årsag til, at de offentlige boligprojekter på nationalt plan har fået flere sociale problemer og en territoriel stigmatisering.

Det vigtigste element er den politiske regulering, som vedvarende har favoriseret det private, markedsregulerede boligmarked, inklusive de private udlejere. Boligejere har fået stadig bedre vilkår og økonomiske fordele (skattefradrag for renovering og rentebetalinger, betydelige stigninger i den reelle værdi af den private ejendom, gæld som blev udlignet ved den høje inflation i 1970erne og 1980erne), mens den offentlige boligsektor er blevet forsømt, eksempelvis ved manglen på tilgængelige midler til at udjævne huslejen i Trigeparken. Troels Schultz Larsens skriver, at værdien af det skattemæssige rentefradrag for private grundejere voksede fra næsten 0 til 12 milliarder kroner om året fra 1960 til 1980, svarende til omkring 100 milliarder kroner i løbet af denne periode. Dette har været en vigtig drivkraft i opdelingen mellem den offentlige og den private boligsektor.

Samtidig har den offentlige boligsektor været udsat for nedskæringer samt utilstrækkelig regulering og huslejetilpasning. Derudover er statens finansiering af offentlige boliger blevet reduceret.[116] Dette er sket gradvist, i hvert fald siden slutningen af 1950'erne, hvor staten gik fra at yde lån til at give sikkerhed for lån, hvilket førte til store stigninger i huslejen i den offentlige sektor.[117] Også flere nylige ændringer i bolig- og skattepolitikken har påvirket den offentlige boligsektors konkurrenceevne negativt, f.eks. fastfrysningen af ejendomsskatten i 2002.[118, 119]

---

113 H. S. Andersen, *Why do residents want to leave deprived neighbourhoods?*

114 T. S. Larsen, Larsen, *De forsømte – Skitse til en socialvidenskabelig analyse om relationerne mellem produktionen af forsømte boligområder, de sociale kampe om det boligsociale integrationsarbejde og den boligsociale integration.* Roskilde: Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde Universitetscenter, 2009, pp. 122–126.

115 T. S. Larsen, "Med Bourdieu i felten – almene boligområders storhed og forsømmelse" i J. Andersen et al.: *Byen i bevægelse: Mobilitet – Politik – Performativitet*, Roskilde Universitetsforlag 2012.

116 Socialministeriet, *Den almene boligsektors fremtid*, s. 425.

117 T. S. Larsen, Larsen, *De forsømte*, ss. 122–124.

118 AE-Rådet, *Fordeling og levevilkår 2006*, Rapport. København, 2006, ss. 48–51.

119 Velfærdsministeriet, *Den almene boligsektors finansiering*, s. 161.

Herudover har en øget efterspørgslen på ejendomme i den private sektor ført til højere byggeomkostninger for boligbyggeri generelt.[120]

Selvom nogle af disse ændringer skete for årtier siden, har de stadig en kraftig indflydelse på de ulige vilkår på boligmarkedet, hvor den offentlige boligsektor har svært ved at konkurrere og har en langt højere grad af udsatte beboere end den private boligsektor. Det private boligmarked repræsenterer simpelthen en mere attraktiv pakke samlet set end det offentlige, især hvis man ser privat ejendom som en investering.

7.9 | TRIGEPARKEN SOM EN TYPISK CASE

Trigeparken har som case mange karakteristika, som gør den sammenlignelig med mange andre mere eller mindre marginaliserede boligområder. Som nævnt er typen af byggeri meget lig med andre offentlige sociale byggerier i Danmark – først og fremmest i Jylland. Mange mellemstore provinsbyer har et kvarter, der ligner Trigeparken. Disse områder består også af offentlige boligkomplekser, der er relativt isoleret fra resten af byen, og som generelt betragtet altid er socialt dårligt stillede kvarterer med en betydelig territorial stigmatisering tilknyttet. Mange af dem har været på Ghettolisten. Gullestrup i Herning, Aalborg Øst i Aalborg, Sundparken i Horsens, Høje Kolstrup i Aabenraa, Byparken/Skovparken i Svendborg, Korskærparken i Fredericia, og Varbergparken i Haderslev er alle eksempler på boligområder med en høj koncentration af sociale problemer, mange indvandrere, og hvor mange beboere kun bor for en kort stund. Disse områder har en social position i forhold til selve byen, som ligner Trigeparkens position i forhold til Trige og Aarhus. For de fleste udenforstående bliver de anset for at være uattraktive, men for beboere, som bliver boende, anses de ofte for at være ganske velfungerende boligområder trods lejlighedsvise problemer med kriminalitet og ballade. Det betyder, at disse kvarterer i andre dele af Danmark har tilsvarende problemer som i Trige – høje ind- og udflytningsrater, tomme lejligheder, og husleje, der overstiger, hvad potentielle beboere er villige til at betale for boliger i disse områder.

I en økonomisk undersøgelse af Danmark fra 2006 anbefalede OECD, at den danske regering skulle "Let tenants in social housing pay rents that better reflect differences in quality, location and demand."[121] Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold anerkender de samme huslejeforskelle i den almene boligsektor, og forklarer den dårlige tilpasning til boligefterspørgslen med, at den er en konsekvens af forskellige virkemidler anvendt i årenes løb.[122]

120 Velfærdsministeriet, *Den almene boligsektors finansiering*, ss.. 161–162.

121 Erlandsen, Espen, Jens Lundsgaard og Felix Huefner, "The Danish housing market: less subsidy and more flexibility. Working paper no. 513 from OECD Economics Department. 2006. http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=ECO/WKP %282006 %2941 (tilgået 23. oktober 2014).

122 Socialministeriet, *Den almene boligsektors fremtid*.

8.

SUNDHED

Retten til sundhedsydelser er nationalt reguleret i Danmark. De samlede udgifter til sundhedsydelser udgør omkring 11% af BNP, hvilket er lidt højere end i de fleste andre vesteuropæiske lande.[123] Private sygeforsikringer er sjældne, hvilket betyder at hovedparten af danskerne er fuldstændigt afhængige af den offentlige sundhedssektor. Det offentlige sundhedssystems gode dækning afspejler sig imidlertid ikke i nogen indikation af et bedre helbred hos danskerne.

I 2010 var den gennemsnitlige levealder 79,3 år i Danmark, hvilket er lige under gennemsnittet for OECD-landene og lavere end i alle andre vesteuropæiske lande. Alle andre skandinaviske lande har højere gennemsnitslevealder end Danmark og har haft en større stigning i levetiden siden 1960.[124]

I den danske befolkning er der betydelige og systematiske forskelle i sundhedsniveauet, primært afhængigt af uddannelsesniveau, indkomst, beskæftigelsestatus, køn, geografi, etnicitet og livsstil. Ufaglærte mandlige lønmodtagere, der er 30 år, forventes for eksempel at have 44,9 år tilbage at leve i, mens 30 årige mænd med en universitetsuddannelse kan forvente at leve i yderligere 52,2 år – en forskel på mere end 7 år.[125] For både kvinder og mænd er kløften mellem uddannelses- og sundhedsniveau blevet større og større siden midten af 1980'erne, Når man kigger på indkomstniveauet, har de øverste 25% af de mandlige lønmodtagere næsten 10 år mere at leve i end mændene i den nederste kvartil.[126] Forskellen er mindre signifikant for kvinder. Effekterne af indkomst og uddannelsesniveau overlapper selvfølgelig i nogen grad med arbejdsløshed, men især langtidsledighed har significant negativ effeckt på sundheden – især den mentale sundhed. Selvom årsagssammenhængen nogle gange er omvendt, tyder det på, at arbejdsløshed hænger sammen med højere risikio for depression, selvmord og alkoholisme.[127] Hvis arbejdsløshed kombineres med andre kritiske livsbegivenheder såsom skilsmisse, eller hvis man gentagne gange mister sit job bliver de negative virkninger forværret. For mænd, især i den højproduktive alder, er de negative virkninger også stærkere end for kvinder.[128]

8.1 | SUNDHEDSFORHOLD I TRIGEPARKEN

Der synes at være tilstrækkeligt med praktiserende læger og tandlæger i Trige. Hospitaler og speciallæger kan nemt nås med offentlig transport. Der findes ikke

123 Worldbank 2013, Tabel 2.15, http://wdi.worldbank.org/table/2.15 (tilgået 11. september 2014).

124 OECD, "Health outcomes and expenditures", in *Government at a Glance 2011*, OECD Publishing 2011, p. 189, http://dx.doi.org/10.1787/gov_glance-2011-63-en (tilgået 11. september 2014).

125 J. S. Juul et al., *Det danske klassesamfund: Sundhed i de sociale klasser*, AE-Rådet 2012.

126 M. Baadsgaard og H. Brønnum-Hansen, *Social ulighed i levetiden*, AE-Rådet, 2012.

127 F. Diderichsen et al., *Ulighed i sundhed – Årsager og indsatser*, Sundhedsstyrelsen 2011, pp. 74–75.

128 F. B. Larsen et al. *Hvordan har du det? 2010 – SundhedSprofil for region og kommuner*, Center for Folkesundhed, Region Midtjylland 2011, p. 30.

nogen præcis information om det generelle sundhedsniveau hos Trigeparkens beboere, idet der ikke findes offentligt tilgængelige konkrete data på dette område. Hvis man kigger på antallet af arbejdsløse i Trigeparken sammenholdt med sundhedsstatistikken ovenfor, er det dog rimeligt at antage, at beboerne er mere syge end gennemsnitsborgeren. Lokale interessenter og kommunale embedsmænd er klar over dette, hvilket også er grunden til, at der blev igangsat et særligt initiativ i 2010 til at håndtere de sundhedsmæssige problemer i nogle af de underprivilegerede kvarterer i Aarhus. I et forsøg på at forbedre sundheden hos beboerne, har fem aarhusianske boligforeninger samarbejdet med kommunen om at etablere "Sundhedscaféen", som er et mobilt sundhedscenter, som normalt bemandes af en sygeplejerske og en assistent.

Sundhedscaféen besøger hvert boligområde cirka en gang om ugen (i Trigeparken er det lidt sjældnere pga mindre efterspørgsel) for at tilbyde sundhedscheck som f.eks. måling af blodtryk, BMI, eller blodsukker, eller for at snakke om sundhedsrelaterede emner. Dette drejer sig både om fysisk og psykisk sundhed og om livsstil og vaner, som påvirker helbredet – f.eks. kost, alkohol, rygning og brug af stoffer. Formålet er altså ikke kun den fysiske undersøgelse, men også at nå ud til dem, som ellers ikke ville tage tilstrækkeligt hånd om deres sundhed og helbred. Sundhedscentret skal forsøge at opmuntre beboerne til at ændre livsstil og slippe fri af dårlige vaner ved f.eks. at arrangere forskellige aktiviteter, som på forskellig vis knytter sig til sundhed. Dette omfatter foredrag af sundhedspersonale, eller arrangementer med fokus på sunde madvaner.

Blandt dem, som besøgte Sundhedscaféen i Trigeparken i 2011 og begyndelsen af 2012, var der 19%, der vurderede deres eget helbred som dårligt.[129] Dette er lidt højere end gennemsnittet på 14% i regionen,[130] men bemærkelsesværdigt lavere end dem, der besøgte Sundhedscaféen i andre dele af Aarhus. I de fire andre boligområder udgjorde den andel, som anså sig selv for at have dårligt helbred mellem 33 og 43% af Sundhedscentrets besøgende. Dette tyder på, at sundhed ikke er et stort problem i Trigeparken – eller måske snarere at mange af dem, som burde besøge Sundhedscentret, ikke gør det. Trigeparken har en større andel af besøgende i Sundhedscaféen, som diskuterer rygning og alkoholvaner, men dette kan skyldes, at flere i Trigeparken er villige til (og har behov for) at ændre deres vaner, eller at Trigeparken har en væsentlig lavere andel af Muslimer, der, fordi de typisk ikke drikker alkohol, i sagens natur ikke har brug for at diskutere det som et problem. Selvom antallet af besøgende i Sundhedscaféen er blevet færre, ser det ud til, at den har haft en virkning. Omkring hver tredje besøgende i Sundhedscaféen er genganger, og for mange af disse har besøgene i Sundhedscaféen været et første skridt imod en bedre sundhed, for eksempel ved, at de har fulgt et rygestopprogram, eller ved at de har fået

129 Ifølge data fra Sundhedscaféen.

130 F. B. Larsen et al. *Hvordan har du det?*, s. 29.

lavet en aftale med deres egen læge.[131] Beboerne er ikke desto mindre svære at nå, og især mændene er svære at engagere i spørgsmål om sundhed.

DEN MOBILE SUNDHEDSCAFÉ

Et af de initiativer, som er igangsat af boligforeningerne og Aarhus Kommune i fælleskab, er en mobil sundhedscafé. Den er et ret succesfuldt forsøg på at imødegå sundhedsproblemer i nogle af de særligt ressourcesvage områder i Aarhus, heriblandt Trigeparken. Der tilbydes med jævne mellemrum basale sundhedsydelser og rådgivning i disse kvarterer, hvis beboere også får mulighed for en uformel snak om forskellige aspekter af sundhed, livsstil og velvære, som rækker ud over rygproblemer eller forhøjet blodtryk. Sundhedscaféen er et sted, hvor udsatte borgere kan tale om personlige problemer, som nogle vil opleve som vanskelige at komme ind på i den mere klassiske sundhedssektor.

8.2 | SUNDHEDSTILTAG PÅ DET LOKALE NIVEAU: TABUER OMKRING SUNDHED

Blandt de involverede i Sundhedscafén blev man hurtigt klar over, at det kunne være svært at komme i kontakt med beboerne, og en af de interviewede, som var involveret i sundhedsarbejdet i Trigeparken forklarede, at det især var sundhedstilstanden og det at få kontakt til de mandlige beboere, som var en udfordring:

> *... det er ikke sådan, at mænd ikke er sunde, men den der grundlæggende viden om sundhed, det er ikke noget alle mænd har.* (...) *Typisk dem, der har været 3F mener, at de har den sundhed de skal have. "Det er ikke noget for mig", "jeg går til lægen hver tredje måned" Det er måske også noget mandigt, det der med at det kan være svært at bede om hjælp.* (Kvinde, ca. 45 år)

Den interviewede understregede yderligere, at den anonyme og helt ukomplicerede adgang til Sundhedscaféen er en vigtig grund til, at den er et alternativ til andre sundhedsydelser:

> *Man behøver ikke have sit sygesikringskort frem oppe hos os. Hvis man kommer og siger: I skal hverken skrive, hvilket køn jeg er, hvilken fødselsdag jeg har, eller hvad jeg hedder. Så respekterer vi det. Vi forsøger selvfølgelig at sige, at det bliver brugt til data, men folk bliver respekteret.* (Kvinde, ca. 45 år)

Fordelen ved den uformelle tilgang til sundhedsemner forklares mere detaljeret i det samme interview:

131 Ifølge data fra Sundhedscaféen.

> *Og vi prøver rent faktisk at lytte os frem til hvad der er forhindringerne i folks liv. Der er ikke kun fokus på diagnoser. Du kan få taget blodtryk og blodsukker. Og det er fordi, vi ved at mange går rundt uden at vide, at det egentlig er forhøjet. Men også fordi det ... kan være en legitimitet for at komme. "Jeg vil bare lige have taget mit blodtryk." Der kom en og ville snakke om det, men så begyndte hun også at snakke om seksuel sundhed. Og det viste sig, hun var stresset fordi hun gik til eksamen og hun ikke følte sig anerkendt på skolen, hun blev mobbet. Så der rullede sig en hel masse problematikker op. Men hendes indgang til det var, at hun gerne ville have taget sit blodtryk. Jeg kunne faktisk se, at hun havde fået taget det ugen forinden, hvor det lå normalt. Hvor jeg så tænker: hvad er der lige her? Og så åbner man lige ørerne.* (Kvinde, ca. 45 år)

Den uformelle adgang til Sundhedscaféen kan således også give mulighed for at tale med beboerne om emner, der er vigtige for deres sundhed og trivsel i en langt bredere forstand, end hvad den traditionelle sundhedssektor kan tilbyde.

8.3 | UDFORDRINGER FOR DEN MOBILE SUNDHEDSTJENESTE

Sundhedscaféens relativt uformelle karakter er dog en sjældenhed i intiativer rettet mod belastede områder. Processen med at finde penge til og etablere et projekt som dette tager ofte lang tid og involverer flere forskellige institutioner. Dette er også tilfældet i den daglige drift, hvor der skal tages hensyn til de forskellige interessenter, undertiden endda inden for den samme organisation. I første omgang blev Sundhedscaféen forvaltet centralt fra Aarhus Kommune, men administrationen blev senere overført til de lokale sundhedscentre. Nu samarbjder Sundhedscaféen med en række forskellige aktører på tværs af flere af kommunens magistratafdelinger. Dette er en vedvarende udfordring for projektet og for stabiliteten af den service, der kan ydes af Sundhedscaféen. For at få folk til at bruge Sundhedscaféen, skal de kunne regne med, hvilke dage den er åben, men åbningstiderne har allerede ændret sig flere gange. En af de interviewede mente, at noget af ustabiliteten skyldes opdelingen i den kommunale forvaltning, hvilket så har haft effekt på Sundhedscaféen. Dette har ført til nogen forvirring blandt de regelmæssige besøgende i Sundhedscafén og sikkert også hos dem, som overvejede et besøg, og det kan måske også være en del af forklaringen på faldet i antal besøgende.

8.4 | FOKUSGRUPPEN OM SUNDHED

Personlig sundhed blev kun drøftet ved få lejligheder i fokusgrupperne, og i så fald var det mest i forbindelse med fysiske eller aldersrelaterede handicap. Kun en enkelt nævnte psykisk lidelse. Men deltagerne bekræftede, at der var relativt mange beboere

i Trigeparken med fysiske eller psykiske problemer. Der er ingen tvivl om, at det er svært at tale med fremmede om helbredsproblemer, og det kan have haft indflydelse på diskussionerne. Der var kun få, som refererede til Sundhedscaféen og aldrig fra et personligt perspektiv. Der var også en tendens til, at beboere med fysiske eller psykiske problemer ikke ønskede at deltage, eller ikke mødte op i fokusgrupperne. I forbindelse med den første kontakt i gadedøren var der nogle beboere, som afstod fra at deltage på grund af enten aldersrelaterede problemer, handicap, eller fordi de følte ubehag ved at indgå i gruppesammenhænge på grund af psykisk sygdom. I få tilfælde blev det besluttet at undlade at invitere beboere på grund af oplagte og betydelige mentale problemer, der kunne påvirke samspillet i fokusgruppen. Ved opfølgende telefonopkald til beboere, der oprindeligt havde ønsket at medvirke, var der nogle, som nu afslog, fordi de havde fået helbredsproblemer eller handicap. Alt dette giver tilsammen et signifikant bias i interviewmaterialet, men det understreger også det faktum, at helbredsproblemer faktisk påvirker mange beboeres liv.

9.

POLITI, KRIMINALITET OG TRYGHED

Øget kriminalitet og utryghed har været centrale elementer i den diskussion om marginaliserede offentlige boligbyggerier i Danmark. Som allerede omtalt er kriminalitet – målt som procentdel af dømte voksne[132] – en af de indikatorer, der hele tiden monitoreres, og som afgør om et område er klassificeret som en "ghetto". Et centralt mål i anti-ghettoiseringspolitikken hos de skiftende regeringer og lokale byråd – også Aarhus – har været at nedbringe kriminaliteten ved hjælp af en række strategier, politiske foranstaltninger og institutioner. De forskellige tiltag har også til formål at reducere folks opfattelse af utryghed – følelsen af sårbarhed, angst og ubehag – der dog sjældent stemmer overens med den faktiske kriminalitet, og som varierer betydeligt mellem forskellige befolkningsgrupper – indenfor (såvel som udenfor) disse områder. Mens unge mænd i tyverne oftest er de egentlige ofre for voldsforbrydelser, kan ældre mennesker, unge kvinder og familier med børn anse sig for at være forholdsvis sikre.

Ud over angst for egentlige strafbare handlinger, er utryghed[133] oftest forbundet med, at man kan opleve asocial, truende adfærd, folk, der råber af forbipasserende, grupper af støjende unge og sovende alkoholikere og narkomaner. Men også tegn på og effekter af sådan adfærd, såsom hærværk, graffiti, udbrændte bildæk og affaldscontainere og brugte kanyler i kælderskakter, skaber utryghed.

9.1 | KRIMINALITET – DEN REELLE OG DEN ANTAGEDE

Kriminaliteten har været faldende i Danmark gennem de sidste år, både på generelt niveau og i socialt marginaliserede områder. Faktisk er kriminaliteten faldet markant i nogle af de mere udsatte områder. Forskning viser, at selvanmeldt kriminalitet blandt helt unge (10-17 år) begyndte at falde signifikant i firserne,[134] og en nyere rapport fra Justitsministeriet viser et kraftigt fald (som i næsten alle lande i Vesten) i børne- og ungdomskriminalitet fra 2001-2012 og især fra 2006 (60% for de 10-14-årige; 43% for de 15-17-årige).[135] Børn og unge mennesker, noterer forfatteren, ser mere og mere ud til, at være drevet af et uformelt normpres om *ikke* at begå småkriminalitet – fordi dette ikke er normalt – og mere specifikt, at det kan bringe deres fremtid i fare[136] Faldet gælder alle former for kriminalitet, men med et mindre fald i butikstyveri end

132 Selvom discussion af kriminalitet og den locale monitorering af den I høj grad vedrører unge og skolesøgendes, altså gruppen fra 12-18 år.

133 Der tænkes her på den type utryghed, der er relateret til den opfattede risiko for at blive udsat for kriminalitet – ikke andre former for utryghed (fx frygten for at blive arbejdsløs).

134 F. Balvig, *Lovlydig Ungdom*, Glostrup, Det Kriminalpræventive Råd, 2011, http://www.dkr.dk/sites/default/files/lovlydig-ungdom.pdf (tilgået 11. september 2014).

135 Justitsministeriets forskningskontor, *Udviklingen i børne – og ungdomskriminaliteten 2001-2012*, Justitsministeriet, 2013, s. 6-8, http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2013/unge- %202012.pdf (tilgået 11.september 2014).

136 F. Balvig, *Lovlydig Ungdom*, Glostrup: Det Kriminalpræventive råd, s. 128-144, http://www.dkr.dk/sites/default/files/lovlydig-ungdom.pdf (tilgået 11.september 2014).

i vold og hærværk. Det er meget mere udtalt for drenge end piger, hvilket mindsker den traditionelle kløft mellem kønnene. Disse tal er også opdelt geografisk, og Aarhus ligger pænt – også med hensyn til mere alvorlig (og gentagen) kriminalitet.[137]

FIGUR 7: ANDELEN AF BØRN OG UNGE I ALDEREN 10-17 MED KRIMINALITETSSIGTELSER, 2007–2013

Kilde: BoSocData juli 2013

Den faldende kriminalitet blandt unge er i overensstemmelse med en generel, omend mindre dramatisk tendens for hele Danmark. Der har været et signifikant fald på 20% (især siden 2007) i simpel kriminalitet,[138] hvilket er det laveste niveau af registreret kriminalitet i 30 år (med et fald på 6,1% fra 2011 til 2012).[139] Sandsynligheden for at man selv bliver udsat for vold er faldet fra 2% til 1,5%.[140] Der er også sket et signifikant fald med hensyn til i hvilken grad folk føler sig utrygge – hvor andelen, som siger, at de ofte, eller altid frygter at blive udsat for kriminalitet, er faldet til 10%. Der er stadig grund til stor bekymring hvad angår grovere voldsforbrydelser – selv om også disse tal er faldet i nogle områder, herunder i mange områder i Aarhus. Der har desuden været stigninger i specifikke områder, især tyveri og hjemmerøverier, fænomener der tilsyneladende i vidt omfang skyldes international kriminalitet på grund af åbne grænser I EU. Der er også grund til bekymring over den sociale polarisering, man ser i forhold til kriminel adfærd, hvor en relativt lille del af befolkningen (også en meget lille andel af de unge) tegner sig for de fleste af de forbrydelser, der bliver begået. Der er nemlig stor sandsynlighed for, at kriminaliteten begås af unge, som er droppet ud

137 Aarhus Kommune og Østjyllands Politi, *Lokalråd for SSP-indsatsen i Aarhus*, Årsrapport 2011, Afrapportering af kriminalitetstal http://www.aarhus.dk/da/omkommunen/nyheder/2013/April/Faerre-unge-begaar-alvorlig-kriminalitet.aspx (tilgået 11. september 2014).

138 Danmarks Statistik, *Nyt fra Danmarks Statistik*, no. 133, 'Kriminalitet 2012' http://www.dst.dk/pukora/epub/Nyt/2013/NR133.pdf. (tilgået 11. september 2014).

139 S. P. Lilmoes, Rekordlav kriminalitet i Danmark, Jyske Vestkysten, 8. januar, 2013, http://www.jv.dk/artikel/1515254:Kri-mi--Rekordlav-kriminalitet-i-Danmark (tilgået 11. september 2014).

140 F. Balvig, B. Kyvsgaard og A. J. B. Pedersen, *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet – Offerundersøgelserne 2005 – 2011 samt registrerede ofre 2001-2009*, http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2012/Offerrapport %202012.pdf, p. 5. (tilgået 11. september 2014).

af skolen, er trætte af at gå i skole, klarer sig dårligt fagligt, er blandt de socialt dårligst stillede, og er efterkommere af indvandrere.[141]

Der har været mange debatter i de senere år om den stigende forekomst af voldelige, narkotikarelaterede forbrydelser begået af hardcore kriminelle gadebander med et uforholdsmæssigt højt antal indvandre og eller efterkommere af indvandrede, herunder en kraftig stigning i "drive-by" skyderier, rekruttering af unge teenagere og patruljering i gaderne. Skønt disse problemer hovedsageligt er centreret i og omkring København, er de forbundet med folks opfattelse af ghettoer. Bekymringen er, at ungdomskriminaliteten bliver endnu mere rå i de socialt udsatte forstæder, ligesom det er sket rundt om København. Den gode nyhed er imidlertid, at den anmeldte kriminalitet i 22 ud af de 36 særligt udsatte boligområder faldt med mere end dobbelt så meget (12,7%) som det generelle nationale gennemsnit i 2012 sammenlignet med 2009-2011,[142,143] og i nogle tilfælde faldt den endda til under landsgennemsnittet. Dette hænger sammen med nye offentlige foranstaltninger og en aftale med de nationale politimyndigheder om at øge den forebyggende og efterforskningsmæssige indsats i disse områder i 2012–2015.

Nyere undersøgelser af følelsen af tryghed og sikkerhed i de særligt udsatte boligområder viser også nogle forbedringer, skønt befolkningen her – til en vis grad med god grund – er lidt mere tilbøjelige til *ikke* at føle sig trygge i deres dagligdag. Følelsen af utryghed hænger sammen med mange andre ting, end om man personligt har været udsat for kriminalitet, har oplevet voldsom adfærd, eller har set tegn på kriminelle handlinger. Ud over faktorer som alder og køn, hvor kvinder og ældre føler sig mere utrygge, føler folk sig mere trygge, hvis de ved, at der bliver gjort noget ved kriminaliteten (politi, information om forebyggende initiativer), hvis de fysiske omgivelser i området forbedres (belysning, fældning af træer, mere trafik og aktivitet om natten i områder med gående), hvis de har større og bedre sociale netværk, hvis naboer snakker sammen og har noget med hinanden at gøre, hvis folk kommer ud af deres lejligheder i stedet for at leve isolerede liv, og især hvis forskellige etniske grupper interagerer, og hvis man oplever fælles, lokalt engagement og deltagelse (mange frivillige og velfungerende foreninger).[144] Alt dette blev demonstreret i fokusgrupperne.

141 F. Balvig, Lovlydig Ungdom.

142 C. Klement, B. Kyvsgaard and A. J. B. Pedersen, "Rockere, bander og risikofaktorer, Justitsministeriets Forskningsenhed, 2010, http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapprter/2011/Rockere %20og %20bander %202011.pdf (tilgået 11. september, 2014).

143 Rigspolitiet, "Resultatopfølgning på indsatsen i SUB-områder for 2012", Nøgletalsanalyse 2013, https://www.politi.dk/NR/rdonlyres/23CBE7C8-1050-4876-8340-3B42D1DE37C5/0/N %C3 %B8gletalsanalyse2012Sigtelsesprocentoganmeldelser.pdf (tilgået 11. september 2014) (herefter, Rigspolitiet, "Resultatopfølgning").

144 Center for Boligsocial Udvikling, *Tryghed i udsatte boligområder*, København, 2012.

Denne positive udvikling, som bestemt ikke er lige tydelig alle steder i Aarhus,[145] selvom ungdomskriminaliteten er faldet meget,[146] kan have flere årsager. Den tydelige forskel, der er på de forskellige boligområder, tyder på, at særlige indsatser, lokalpoliti og institutioner har en effekt.

Situationen i Trige kan kun beskrives som positiv. Trigeparken fik sin tvivlsomme status som ghetto delvis på grund af høj kriminalitet. I tråd med den generelle tendens i Danmark er omfanget af ungdomskriminalitet også her faldet meget siden 2009 – antallet af officielt registrerede sigtelser mod 10-17 årige unge i sidste periode var faktisk nul.[147] En anden indikator er beboerforeningernes og skolens store fald i udgifter til udbedrelse af skader efter hærværk.[148] Der var konsensus i alle interview med f.eks. skolepersonale, socialarbejdere og politi om, at disse statistikker viser en varig, positiv udvikling. En udvikling, som i følge en kriminalpræventiv konsulent, der arbejder med unge i Trigeparken, har at gøre med en overordnet identitetsændring i området – at de, der bor der, især de unge, ikke længere opfatter Trigeparken som et råt sted med uvorne drenge og forbrydere, men som et almindeligt sted, hvor det, at unge vil bruge deres tid på at gå i skole, til sport og fritidsaktiviteter, vil lave lektier og gå videre i gymnasiet og på universitetet, ikke længere er "uncool".[149] Men at det i stedet er vigtigt, at være med til at skabe og fastholde et godt image i og udenfor Trigeparken.[150]

9.2 | FOKUSGRUPPE OM POLITI OG KRIMINALITET

Denne udvikling kom også frem i fokusgruppekommentarerne. Det er klart, at det ikke er sådan, at der ikke forekommer kriminalitet i Trigeparken, ej heller er det sandsynligt, at alt bliver indrapporteret. Men kriminalitet og utryghed på grund af oplevet kriminalitet er ifølge de adspurgte et betydeligt mindre problem, end det har været før.

Det første generelle indtryk fra alle fokusgrupperne var, at folk ikke betragter Trigeparken som et farligt sted, eller som et sted uegnet for børn, eller til at stifte familie. Også de, der mente, at der stadig er problemer, eller som havde betænkeligheder ved antallet af narkomaner og natlige husspetakler, fastholdt, at

145 Der var således en markant stigning i den anmeldte kriminalitet i Aarhus fra 2010–2011, efterfulgt af et mindre fald. To store områder, Gellerupparken og Bispehaven, havde begge to markante signinger efter 2009. Mens denne negative udvikling i vidt omfang er blevet standset og rullet tilbage i Gellerup, er dette ikke sket endnu i den nærliggende Bispehaven-bebyggelse; Rigspolitiet, "Resultatopfølgning".

146 Aarhus Kommune og Østjyllands Politi "Handlingsplan 2012 for en sammenhængende indsats i forhold til ungdomskriminaliteten i Aarhus Kommune", https://www.politi.dk/NR/rdonlyres/56142B58-ABDF-405D-BB3D-537534F31D-CC/0/Handlingsplan2013.pdf (tilgået 11. september 2014).

147 BoSocData statistik.

148 H. L. Jørgensen, "Det går godt i Trigeparken", *Aarhus Stiftstidende*, 1. november, 2010, p. 9.

149 Interview med Poul Seier Petersen, politimand, 28. september 2013.

150 Interview med Bent Nielsen, leder af HotSpotCentret, 13. maj 2013.

Trigeparken er et sikkert sted at bo – et sted, hvor du kan gå hjem om aftenen uden frygt, eller hvor dine børn kan lege udenfor alene. Der kan være noget, som er mindre behageligt, sådan som larm og forstyrrelser, hvis man er uheldig med sine naboer, men der er ikke fare eller angst, kun ubehag og irritation, ikke mindst over de udgifter, som kriminalitet påfører lokalsamfundet, boligforeningen og institutionerne.

Alligevel havde næsten alle haft førstehåndsoplevelser med kriminalitet, især tyveri og indbrud. Én person havde fået sin bil stjålet, to havde fået dækkene på deres biler stjålet, en anden havde fået stjålet nummerpladerne, og en havde været vidne til et butikstyveri i det lokale supermarked. Flere respondenter havde været vidne til, eller overhørt, vold i hjemmet, eller havde oplevet politikfolk, som greb ind. En havde været nødt til at tilkalde politiet for at få arrestret en mand med en kniv, mens en anden havde hjulpet en nabo, som var mentalt forstyrret og pillemisbruger. Det at opleve stofmisbrug og hærværk nær sit hjem var hverdagskost, og alle kunne fortælle lignende historier, som de havde hørt fra andre, men der var ikke meget, der handlede om hård vold.[151]

Der var generel enighed om, at mange af de mere alvorlige problemer hørte fortiden til, og at Trigeparken var blevet et meget mere sikkert og fredeligt sted at bo, faktisk var det mere trygt at bo i Trigeparken end i lignende boligområder, eller inde i Aarhus. "Jeg oplever det som meget fredeligt og roligt" og "Det her er ikke en ghetto" var typiske udsagn, såvel som beklagelsen over at folk udefra – inklusive venner og familie – overdrev forestillingen om fare.[152] Men folks reaktioner viste også en vis trodsighed eller tendens til at nedtone den kriminalitet, der faktisk fandt sted, og nogle lod endda som om, de var helt uvidende om det. En af "Natteravnene" – en af de frivillige, som patruljerer i området i smågrupper om natten – påpegede, at et stisystem, som andre medlemmer af en fokusgruppe anså for sikkert, faktisk for nylig havde været plaget af en række røverier.[153] Nogle respondenter bemærkede, at ikke al kriminalitet blev anmeldt, og der var en, som mente, at narkohandel og hærværk var så almindelig i området, at de kriminelle vidste, at det var usandsynligt, de ville blive anmeldt, eller at folk måske endda kunne være bange for repressalier, hvis de gjorde, eller hvis de skulle vidne i retten.

Først og fremmest var næsten alle (også nytilflyttere) bevidste om, at tingene var meget bedre nu end få år tidligere med hensyn til kriminalitet. De var også bevidste om, hvad de lokale myndigheder og boligforeningerne havde gjort for at sætte ind og om politiets indsats. Især var der mindre kriminalitet og utryghed. Der var stadig en lille gruppe unge med blandet etnisk sammensætning, herunder danskere, som hang ud i gaderne, men dem som blev betragtet som særligt problematiske var blevet ældre,

151 Fokusgruppe om politi og kriminalitet.

152 Tilsvarende reaktioner noteredes også i locale mediers historier om Trigeparken I forbindelse med dens modtagelse af ghettostemplet i 2010: *Aarhus Stiftstidende*, 1. november 2010, p. 8.

153 Fokusgruppe om politi og kriminalitet.

og var nu enten i fængsel, eller var kommet på ret kurs. Og deres yngre søskende så ikke ud til at vile følge i deres fodspor. Mange mente, at en stor del af kriminaliteten nu blev begået af nogle udefra:

> *Mand 1 (ca. 40 år): Altså, det skulle have været værre for de der 10-15 år siden.*
>
> *Mand 2 (ca. 60 år): Ja, bare gå 6-7 år tilbage. Da var det helt tosset herude.*[154]
>
> *Kvinde (ca. 40 år): Nok især, det jeg har bemærket med de kliker der, de var noget hårdere.*
>
> *Mand 2: De var meget hårdere de kliker. Vi mærker ikke ret meget til dem i dag.*

I en anden fokusgruppe:

> *Kvinde (ca. 50 år): De rødder der var her og de bander, de er blevet store nu. Og deres små søskende er ikke fulgt med på samme måde som man normalt ser det ske. De er der selvfølgelig, men det er ikke i den grad det var. De var altdominerende på et tidspunkt. Mine børn turde jo ikke gå uden for en dør...*

Mange af respondenterne havde selv prøvet at ringe til politiet for at anmelde kriminalitet. Mens det blev bemærket, at politiet klart ville prioritere deres ressourcer, og mens en eller to kritiserede politiet for at forvente, at folk var villige til selv at løbe en risiko (for eksempel ved at gå ned i en kælder for at undersøge, hvad der foregik), var det opfattelsen, at politiet kom hurtigt ud og i tilstrækkeligt antal, når det var nødvendigt, at de ofte kom forbi i området, og at dette var bedre end tidligere – noget som også bekræftes af politiet. Mange roste de nye overvågningskameraer på gange og i kældre, de automatiske dørlåse i hoveddøre og ståldøre i nogle kældre – alle tiltag, som var blevet indført af boligselskabet indenfor de seneste år.[155] Fældning af træer og rydning af områder blev opfattet som forbedringer. Det var også opfattelsen, at politiet, skolen, ungdomsklubben og de sociale myndigheder samarbejdede om gode initiativer (selv om folk havde uklare forestillinger om, hvad initiativerne gik ud på) for at forhindre ungdomskriminalitet.

En respondent påpegede også vigtigheden af, at alle påtager sig et ansvar med at holde øje med de unge og sikre et god kontakt mellem naboer, så man kan skabe en god stemning og en følelse af tryghed:

> *Det er rigtigt ærgerligt, når det er her i perioder, men vi må holde øje med hinanden. Og vi ved jo også godt lidt om ... de der er nok ikke Guds bedste børn. Og det er den der gruppering, vi lige skal holde øje med lige for tiden. Vi har altså også selv et ansvar.* (...) *Men også et ansvar på den måde, at selvom det er med til at gøre nogle ting. Positive ting i hverdagen, som det jo netop er overfor andre, at*

154 Et andet sted i fokusgruppen siger denne person, der er "natteravn", at der var mellem fire og fem år siden.

155 Der mangler at blive installeret overvågningskameraer i Afdeling 20.

det er et rart sted at være. Gøre nogle ting for naboerne. Det her gode naboskab, være med til at møde hinanden, lige meget med hvad vi så hedder, og hvor gamle vi er (Kvinde, ca. 40 år)

9.3 | ÅRSAGER TIL DEN ØGEDE TRYGHED

Det er svært at sige, hvad der præcis er grunden til succesen i forhold til bekæmpelse af kriminalitet og følelsen af øget tryghed i Trigeparken. Forbedringen falder sammen med det generelle fald i kriminalitet, navnlig ungdomskriminalitet, i Danmark, og især sammen med kriminalitet i socialt udsatte boligområder. En del af forklaringen er uden tvivl de forskellige iværksatte foranstaltninger (hvilket forklarer, hvorfor nogle kommuner og lokalområder klarer sig bedre end andre), mens en anden grund er, at de nye generationer af unge er langt mindre modtagelige for kriminalitet, hvilket hænger sammen med andre sociale faktorer.

Kriminologen Flemming Balvig forklarer, at faldet i kriminalitet til dels skyldes tidens større individualisering, der øger de unges bevidsthed om, hvad der er på spil, hvis man vælger at eksperimentere med kriminalitet. I en tid hvor det meste er muligt for unge mennesker, er der meget mere på spil, og det sociale pres går derfor i retning af at opføre sig mere ansvarligt. I hvilket omfang en sådan selvstyring er effektiv, vil dog afhænge af mange faktorer (hvor nogle af disse kan påvirkes af nye sociale politikker) – især hvor meget den unge "hænger ud" på gaden, hvor stort det sociale pres er, hvilken overvågning der pågår i lokalområdet og frem for alt af oplevelsen af succes eller fiasko, tilpashed eller fremmedgørelse i skolen.[156]

Det ovenstående er sikkert også det, der sker i Trigeparken, der derved passer til det bredere billede om forebyggelse af ungdomskriminalitet i Aarhus, hvor tiltagene rummer en række forskellige instrumenter og institutioner. Som i andre store byer pågår der et formelt samarbejde mellem politimyndigheder, skoler og socialforvaltning. Socialforvaltningen og SSP-samarbejdet anvender særlige unge-ansvarlige politifolk, og der er også SSP-repræsentanter blandt lærerne, således også på Bakkegårdsskolen.[157] SSP-arbejdet dækker den tidlige forebyggelse af kriminalitet gennem overvågning og *outreach* til unge op til 18 år, helst før der har været tale om nogen domfældelse.[158]

I Aarhus er dette institutionelle samarbejde blevet udvidet med nye tiltag til støtte af unges eftermiddagsaktiviteter efter skolen og for nylig med et såkaldt SSP+ initiativ der også skal omfatte unge helt op til 25 år. Siden 2003 er det endvidere blevet indlejret i

156 F. Balvig, *Lovlydig Ungdom*.

157 For information om dette initiative se http://www.aarhus.dk/da/borger/familie-boern-og-unge/Skole/SSP-Aarhus.aspx (tilgået 11. september 2014).

158 Interview med Søren Mide Andersen, SSP-konsulent, 13. september 2013..

et bredere tværgående og tværinstitutionelt myndighedssamarbejde (Det tværgående områdesamarbejde, DTO), som faciliterer samarbejde mellem adskillige, til tider overlappende, men til en vis grad organisatorisk afhængige, administrative områder under Aarhus komune.[159]

SSP/DTO-repræsentanter med kendskab til området betragtede Trigeparken som et positivt eksempel på et tæt samarbejde mellem græsrødder, en samordnet og koordineret overvågning samt tidligt og effektivt opsøgende arbejde i forhold til de unge. En SSP-person der arbejdede i marken, er til stede på skolepsykologens kontor på skolen flere gange om ugen for både at tale med børn og personale og for at sikre et tæt samarbejde med skoleledelsen. Måske vigtigst af alt arrangerede SSP-personen månedlige møder for de centrale interessenter og for det personale, som har med de unge at gøre i Trigeparken – det drejer sig blandt andet om skole- og ungdomsskolepersonale, Hotspot-repræsentanter, boligforeningens socialarbejdere og endda folk fra sportsklubberne. Disse møder skabte et uformelt rum, hvor det var muligt i fælleskab at identificere unge mennesker med problemer. Møderne fandt ideelt set sted mellem de mere formelle møder (§115-møder) mellem socialrådgivere og politi, der er nødvendig før mere håndfaste administrative tiltag med retsvirkning blev overvejet. Ifølge denne person var nøglen til hurtig og effektivt opsøgende arbejde viljen til at arbejde tæt sammen og til at dele lokal viden fra alle de institutioner og "arenaer", som de unge har daglig kontakt med.

Sagen var, at unge havde brug for at føle, at der ikke blot var velmenende mennesker, som ville dem det godt, men også, at der faktisk blev holdt aktivt øje med dem. Det var også essentielt at sætte ind, så børn ikke blev marginaliseret i skolen (følte sig isoleret, undlod at lave lektier, undlod at tale med lærerne), eller helt droppede ud. Det var vigtigt at sikre, at hvert barn havde mindst én voksen, som var ansvarlig for at følge med i barnets trivsel. Et andet nøgleelement i Trigeparkens tilgang var fokus på at etablere kontakt med forældrene for at få viden om barnets situation derhjemme.[160] Først og fremmest skulle der dog etableres en kultur i boligområdet, især i skolen og ungdomsklubben, hvor enhver voksen, der så et ungt menneske, som var trist, eller som ikke trivedes, ville føle sig ansvarlig for at gøre noget ved det.[161]

Mange respondenter var klar over, at en sådan indsats nok var lettere at få i gang i et lille, geografisk afgrænset område som Trigeparken, men var også af den mening, at det var værd at forsøge andre steder også. I Trigeparken var arbejdet ifølge SSP-markarbejderen nået til et stadie, hvor det faktisk var muligt spotte og hjælpe unge mennesker, inden de kom ud i alvorlige problemer – ja måske allerede, mens de blot

159 Aarhus Kommune, "Handleplan 2011–2012, for Det Tværgående Områdesamarbejde Lokalråd SSP Aarhus", 2012, http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/MBU/Kommunikation/Organisation/Job/SSP-konsulent/Det-Tvaergaaende-Omraadesamarbejde---handleplan-2011-2012.pdf (tilgået 11. september 2014).

160 Interview med Ane Justesen og Poul Seier Nielsen, politifolk med ansvar for SSP i Trige, 13. september 2013.

161 Interview med Poul Seier Nielsen, 13. september 2013.

var en af de ulykkelige, stille outsidere i skolen, som statistikken viser, har høj risiko for at løbe ind i problemer.

Et andet vigtigt initiative, der allerede er blevet nævn, er HotspotCenteret, der er placeret under den kommunale forvaltning, og som yder støtte, rådgivning og kriminalitetsforebyggende indsatser i særligt udsatte områder med en høj forekomst af kriminalitet og sociale problemer. Ideen bag centrene og tilgangen med at koncentrere sig om enkelte lokale områder, kommer fra Rotterdam i Holland, og er også importeret til København. Den accepterer at tryghed ikke kun er et spørgsmål om kriminalitetsbegrænsning, og at der er behov for en holistisk tilgang i samarbejdet mellem sociale myndigheder og politiet, der også fokuserer på at begrænse de synlige tegn på kriminalitet og den subjektivt oplevede tryghed.[162] Ifølge lederen af Aarhusafdelingen er ideen at arbejde direkte med lokalsamfundet og hjælpe det med at løse sine egne problemer, idet man anvender lokale frivillige og ressourcepersoner.[163]

Hotspot-centrets hovedinitiativ har været oprettelsen af *Unge-4-Unge*, hvor unge fra 15-25 år fungerer som rollemodeller for yngre børn i alderen 8-18 år. De skal som rollemodeller være med til at påvirke de unges selvforståelse og opfattelse af, hvordan det er at bo i et socialt belastet boligområde, og hvad der karakteriserer et normalt ungdomsliv. Unge, som har deltaget i *Unge-4-Unge*, har mulighed for selv at blive "mentorer", når de bliver ældre. Idéen med *Unge-4-Unge* er at skabe et positivt selvbillede for de unge; et billede om at det er muligt at få en uddannelse, selv om man er vokset op i Trige. De unge, som bliver udvalgt til at spille f.eks. fodboldturnering, er måske ikke holdets bedste spillere, men snarere dem, som kan opføre sig ordentligt og behandle andre med respekt både på og udenfor banen.[164]

I Trige og Trigeparken blev den lokale afdeling af *Unge-4-Unge* oprettet af en lille gruppe unge, som gerne ville lave en forening, der kunne organisere aktiviteter for unge mennesker i Trige. Da de skulle i gang med at fundraise, var der en lokal socialarbejder, som satte dem i forbindelse med *Unge-4-Unge*s hovedorganisation. Via dette samarbejde har det været lettere at lave fundraising og kampagner samt udveksle erfaringer og udvikle programmet i fælleskab med andre unge.

Ifølge en af de lokale hovedinitiativtagere i *Unge-4-Unge* giver aldersforskellen en særlig dynamik, hvor de yngre ser op til de ældre rollemodeller. Ikke desto mindre er det vigtigt for de ældre at sikre, at der fokus på de positive værdier:

> *Man skal være opmærksom på, hvem man får ind i sådan et netværk, man skal have nogle produktive ind.* (...) *Man kan altid ændre på folk (...). Man kan hurtigt*

162 En evaluering af Hotspot-modellen kan findes på http://www.cfbu.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/Hotspot-modellen_-_faelles_fodslag_for_tryggere_boligomraader.pdf (tilgået 11. september 2014).

163 Interview med Bent Nielsen, Hotspot-leder.

164 Interview med Bent Nielsen, Hotspot-leder.

> *mærke hvis, nu tipper skålen til den ene side, så bliver det lidt infiltreret af nogle typer, der måske råber lidt de forkerte ting, men det er nogle styringsmekanismer man bare skal trykke lidt på* (...). *Lige nu arbejder vi meget i projekt grupper,* (...) *på den måde arbejder vi meget i grupper så vi ligesom kan holde fokus.* (Mand, 25 år)

Fysiske forbedringer såsom fældning af træer og sikring af kældre har sikkert også spillet en positiv rolle i Trigeparken, fordi en sådan indsats ikke blot fremmer følelsen af tryghed, men også reducerer nogle former for småkriminalitet. Et andet vigtigt initiativ har været boligforeningens brug af private forsikringskonsulenter, der har gennemført særlige sikkerhedscheck (ved at gå rundt i Trigeparken både i dag- og nattetimerne for at udpege områder, som potentielt kan være centrum for uro/kriminalitet) sammen med forskellige lokale aktører (bl.a folk fra boligforeningens bestyrelse) i Trigeparken.

Et kontroversielt emne har været udsættelsen af et lille antal beboere (bl.a. dysfunktionelle familier, hvor børnene har været tiltalt af politiet adskillige gange), som har voldt særlige problemer. Det kom ofte frem i interview og fokusgrupper, at unge fra særligt dårligt fungerende familier ofte var ansvarlige for den største del af kriminaliteten, og at udsættelsen havde været meget effektiv til at reducere problemerne. Der var også flere respondenter, som mente, at flytningen af problemfamilier fra det berygtede Gellerupparken til Trigeparken til gengæld havde medført en stigning i kriminaliteten. Respondenter – uanset om det var socialarbejdere eller politifolk – var ikke særligt begejstrede for at smide beboere ud, og selv i de større boligforeninger i det vestlige Aarhus er det en absolut sidste udvej, som kun har været anvendt meget få gange. Holdningen var, at dette i virkeligheden bare ville flytte problemet et nyt sted hen og samtidig være med til at komplicere vidensdeling og koordinering.

En faktor, som blev nævnt af næsten alle, og som blev set som en forudsætning for successen af andre initiativer, var en god og velfungerende skole. Man kan i vidt omfang undgå kriminalitet ved at sikre et godt skoleliv. Et godt skoleliv handler om både faglige og sociale aspekter. Man skal blive så dygtig som muligt, men man skal også lære at begå sig socialt, så man får gode relationer til både børn og voksne. Skolen var – som en af respondenterne udtrykte det – et knudepunkt, simpelthen fordi det var her, så meget af den daglige kontakt med de unge foregik. Den gode stemning og den gode lærerkultur på Bakkegårdsskolens, såvel som skolens lydhørhed og vilje til at initiere, støtte og deltage i projekter blev positivt bemærket af mange respondenter. Skolen gik ofte foran og var bevidst om dens rolle og ansvar for at facilitere samarbejdet mellem de forskellige aktører, for eksempel som vært for møder i det lokale skoledistrikt.

Skolens centrale betydning i kriminalitetsforebyggelse og i socialt arbejde med unge afspejler sig i andre initiativer igangsat af Aarhus Byråd – for eksempel det såkaldte "AarhusEksperiment", som fokuserer på "social pejling". Ideen bag social pejling er

at gøre de unge opmærksomme på, at deres forestillinger ikke stemmer overens med virkeligheden, at der i virkeligheden er langt færre som f.eks. ryger, drikker og begår kriminalitet, end de tror der er. På den måde kan social pejling bruges til at forebygge f.eks. kriminalitet, misbrug og anden risikoadfærd.[165]

Aarhus Kommune investerer mange ressourcer, herunder arbejdskraft, i overvågning og opsøgende arbejde i socialt marginaliserede områder, herunder Trigeparken. Kommunen har særlig fokus på børn og unge, og de forskellige tiltag er i tråd med kommunens strategier for overvågning af risikoadfærd, forebyggelse og kontingensplaner, og de involverer alle interessenter og sikrer en klar ansvarsdeling og inddragelse af lokalsamfundet. Det kan til tider være et problem, at disse initiativer er organiseret på tværs af kommunens forskellige magistrater og afdelinger, der kan konkurrere med hinanden og som kan være svære at navigere imellem for personalet. Disse problemer er blevet anerkendt, og der gøres en indsats for at løse dem.

Det kom frem i fokusgruppediskussionerne, at man nogle gange oplevede, at administrative reformer var med til at forsinke eller stå i vejen for lokale initiativer. Noget af det man frygtede var, at den nye skolereform (se kapitel 5) ville sluge så meget tid og og så mange ressourcer på skolerne, at det præventive arbejde kunne komme til at lide under herunder og forhindre nye initiativer i at komme i gang.

Respondenterne bemærkede endvidere, at det var meget vigtigt, at få de forskellige fagpersoner, det være sig lærere, socialarbejdere og politifolk, til ikke blot at insistere på at gøre det, de var specialiseret til, men til at dele viden. Alle skulle blive ved med at tale med hinanden og en opsplittet tankegang skulle undgås.

165. Se https://www.aarhus.dk/da/borger/familie-boern-og-unge/Skole/SSP-Aarhus/AarhusEksperimentet/Social-pejling.aspx (tilgået 23. oktober 2014).

10.

DELTAGELSE OG MEDBORGERSKAB

Deltagelse er begrebsmæssigt knyttet til statsborgerskab på en række måder, der er relevante i en sammenhæng som Trigeparken. Når marginaliserede menneskers deltagelse styrkes, faciliteres politisk lighed og autonomi.[166] Enkeltpersoner og grupper kan "styrke" deres statsborgerskab i den forstand, at de bliver i stand til at fremme deres rettigheder og interesser og påvirke deres egen situation også i forhold til regler og retningslinjer, der strukturerer deres hverdag. Det gælder både på nationalt og lokalt plan – helt ned til detaljer som, hvordan legepladsen skal se ud, eller hvilken udbyder af satellit-TV, der skal vælges til boligblokken. Udover denne konkrete mægtiggørelse, indebærer det aktive medborgerskab en mulighed for større selvtillid og følelse af at være med i fællesskabet og en oplevelse a kompetence, omend disse elementer typisk afhænger af at deltagelsen "virker", og ikke til stadighed frustreres.[167]

10.1 | AKTIVT MEDBORGERSKAB SOM EN NY POLICY-IDÉ

Aktivt medborgerskab er blevet en indflydelsesrig politisk idé overalt i Vesteuropa, hvor alle lande i stigende grad betoner at moderne samfund har brug for gode borgere for at fungere godt. Her betyder aktivt medborgerskab ikke kun traditionel politisk deltagelse, men snarere viljen til at udføre frivilligt arbejde i lokalsamfundet, at være med til få velfærdsstaten til at fungere, at lægge vægt på pligter frem for rettigheder, og frem for alt at være selvforsørgende.[168]

Idéen om aktivt medborgerskab er også til stede i Aarhus Byrådspolitik, der er under indflydelse af nye lokale administrationsfilosofier, hvor den finanspolitiske klemme og store efterspørgsel på serviceydelser fører til et fokus på "samskabelse" og borgerinddragelse tidligt i den politiske og økonomiske planlægningsproces med henblik på at fremme borgernes ansvarlighed, reducere velfærdsstatens forbrugerisme og øge følelsen af ejerskab. I 2004 lancerede Byrådet deres "Aarhusmodel for borgerinddragelse", hvor det blev obligatorisk at overveje og fastlægge en konkret borgerinddragelsesstrategi for alle faser af et nyt projekt, eller en ny service, fra planlægning til gennemførelse.[169] Fra 2007 har Aarhus Kommune også brugt medborgerskab som en del af sin integrationspolitik[170] sammen med de traditionelle mål om uddannelse, beskæftigelse og bolig – med vægt ikke kun på værdiintegration,

166 R. Dahl, *Democracy and Its Critics*, Yale University Press, New Haven, CT, 1989.

167 D. Heater, *Citizenship: The Civic Ideal in World History, Politics and Education*, 3rd edn, Manchester University Press, Manchester, 2004.

168 P. Mouritsen, "The resilience of national citizenship traditions", *Ethnicities* 13 (1) (2013), pp. 86–109; P. Mouritsen, "Beyond Postnational Citizenship: Access, Consequence, Conditionality", i Anna Triandafyllidou, Tariq Modood and Nasar Meer (eds), *European Multiculturalisms*, Edinburgh University Press, London, 2012, pp. 88–115.

169 Se http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/Teknik-og-Miljoe/Ledelsessekretariatet/Modellen-for-borgerinddragelse/Aarhusmodel-for-borgerinddragelse.pdf (tilgået 11. september 2014).

170 Se http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/Borgmesterens-Afdeling/Kommunikation/Politikker/Integrationspolitik.ashx (tilgået 11. september 2014).

forældreansvar og beskæftigelse (selvforsørgelse), men også på kommunens pligt til at sikre lige adgang til service og lige muligheder for deltagelse.

I 2013 implementerede Aarhus Kommune en omfattende politik til styrkelse af aktivt medborgerskab, der skal videreudvikles over perioden fra 2013-2015 bl.a. ved at nedsætte et medborgerskabsudvalg med borgere og politikere. Ud over blot at anvende en traditionel høring af borgerne er formålet at blive bedre til at udnytte borgernes ressourcer, arbejde og frivillige engagement inden for alle aspekter – fra socialpolitik til uddannelse, ældre og byudvikling – som en del af en bredere velfærdstatsstrategi.

De vigtigste indsatområder er samskabelsesinitiativer, brugerdreven innovation, borgerstyret budgettering, hverdagsrehabilitering og andre former for innovativ velfærdsteknologi, og forskellige former for socialøkonomiske virksomheder for de udsatte og marginaliserede. I stedet for den traditionelle fokus på sociale rettigheder og lovbestemte ydelser, lovede Byrådet endvidere at engagere sig med lokale interessenter på et meget tidligt tidspunkt, på en meget transparent og kontinuerlige måde ogmed en klar ansvarsfordeling – for at lokalisere ressourcer og sikre en reel beslutningsproces og løsningsorienteret deltagelse. Det klare fokus på aktivt medborgerskab og involveringen af frivillige grupper skal også ses som en del af en større strategi, der skal sikre, at byen er fremtidsorienteret og en åben og involverende by. En by – en "DemocraCity"[171] (et særligt udtryk som stammer fra en nyere tværmagistratslig indsats) – hvis etos og styrke ligger i mangfoldighed og kosmopolitisk udsyn mod verden og som symboliseres på den årlige *Mangfoldighedens dag*, som er et af projekterne, der indgår i kommunens medborgerskabspolitik.

Udviklingen hen imod et aktivt medborgerskab er dog også vinklet mod lige muligheder for alle "aktivt medborgerskab handler om fælleskab og inklussion, så også marginaliserede grupper og minoriteter får reelt lige muligheder for at handle konkret og blive inddraget i konkrete handlinger", sådan som et notat fra den socialdemokratiske borgmester Jacob Bundsgaard til Byrådet understreger.[172] Hvordan resultaterne af disse ambitiøse, men også i nogn grad lidt luftige politiske undmeldinger og annoncerede politiske ændringer vil kunne mærkes i f.eks. Trigeparken, er vanskeligt på nuværende tidspunkt at forudsige.[173]

171 Se http://www.aarhus.dk/da/aarhus/FremtidensAarhus1/DemokraCity-Aarhus.aspx (tilgået 11. september 2014).

172 Indstilling fra Borgmesteren til Byrådet om en aktiv medborgerskab, 13. september 2013, http://www.aarhus.dk/~/media/eDoc/9/6/8/968004-1237345-21-pdf.pdf (tilgået 23. oktober 2014)

173 Se http://www.medborgerskabiaarhus.dk/~/media/Subsites/Medborgerskab-I-Aarhus/Dokumenter/Indstilling-om-aktivt-medborgerskab.pdf (tilgået 11. september 2014).

10.2 | EN DANSK TRADITION FOR DELTAGELSE

At forstå tilgangen til aktivt medborgerskab og deltagelse i en udsat, fattig dansk forstad som Trigeparken kræver lidt mere national kontekst. Siden 2. Verdenskrig har Danmark været præget af en stærk ideologi og politisk selvforståelse om deltagelsesdemokrati, som deles på tværs af hele det politiske spektrum. Antagelsen, som er en stærk del af den danske nationale identitet[174] er, at denne tradition med dens konsensussøgende og uformelle konversationsdemokrati (problemløsning over sofabordet, som en statsminister udtrykte det), er overlegen i forhold til, hvad der findes andre steder.

Og rent faktisk har Danmark en institutionelt og kulturelt indlejret tradition for beslutningstagning med bred deltagelse, der kommer helt naturligt – det er noget man naturligt lærer i skolerne, i de lokale foreninger og i det frivillige arbejde, og som yderligere styrkes af en meget egalitær socialpolitisk kultur. På nationalpolitisk niveau indebærer det en mindre konfronterende, mere mindelig form for parlamentarisk demokrati. Lokalt understreges det ved at involvere og engagere borgerne.[175] Desuden er deltagelsesniveauet i Danmark faktisk fortsat højt, til trods for påstande om, at den demokratiske deltagelse er i krise ligesom andre steder i verden.

Mens de fleste andre lande har oplevet markante fald i valgdeltagelsen, har den nationale valgdeltagelse i Danmark ligget omkring 85% siden 2000.[176] Ligesom andre steder er de unges valgdeltagelse lidt lavere, især ved lokalvalg (om end den er begyndt at stige),[177] men danskere viser generelt en stigende interesse for politik, især for national politik og størst i omkring folketingsvalgene. Kvinder deltager ligeså meget som mænd. Forskning viser, at oplevelsen af at være i stand til at forstå og følge politik, ja forventningen om, at man er i stand til at påvirke den, er større (og stigende) end i de fleste andre lande.[178] Medmindre politik vedrører den fjerne Europæiske Union (som danskerne dog er mere tilbøjelige til at identificere sig med og forbinde med gode ting, end de var for 20 år siden)[179] er danskernes oplevelse, at "magtdistancen" (et politologisk udtryk, som beskriver graden af hierarki i et samfund)[180] er lav i dansk politik. Der blev fundet lignende resultater i en spørgeskemaundersøgelse foretaget

174 P. Mouritsen, "The Particular Universalism of a Nordic Civic Nation", i Tariq Modood, Anna Triandafyllidou, Ricard Zapata-Barrero (eds), *Multiculturalism, Muslims and Citizenship : A European Approach*, Routledge, London 2006, pp. 70–93.

175 O. Korsgaard, *Kampen om Folket*, Gyldendal, København, 2004.

176 J. G. Andersen, *Et ganske levende demokrati*, Aarhus Universitetsforlag 2004, pp. 78–79: 86,6 procent ved folketingsvalget i 2007. Ved kommunalvalg, hvor valgdeltagelsen altid er væsentlig lavere, men hvor den på det seneste har været faldende, var andelen der stemme nede på 65,8 procent i 2009.

177 Y. Bhatti og K.M. Hansen, "Valgdeltagelsen blandt danske", Arbejdspapir, 2010. Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

178 Andersen, *Et ganske levende demokrati*, Kapitel 3–4.

179 J. G. Andersen, "Evige skeptikere, men bedre europæere. EU-modstanden i Danmark 1972–2002" Udenrigsministeriets Festskrift: Danmark, 30 år i EU), Gyldendal, København, 2003.

180 Andersen, *Et ganske levende demokrati*, Kapitel 4.

af Aarhus Kommune om integration og medborgerskabspolitik,[181] hvor borgerne bl.a. blev spurgt om deres oplevelse af politisk indflydelse og evne til at forstå de politiske og sociale emner.

Selvom medlemskab af politiske partier ligesom medlemskab af foreninger er faldet drastisk, er danskerne (herunder unge mennesker) villige til at påtage sig frivilligt arbejde. Flere borgere melder sig til at deltage i f.eks. forældre/lærer samarbejde, eller som medhjælpere i sportsforeninger, eller ved kulturelle aktiviteter i deres lokalområde, men der er også flere end tidligere, der melder sig til frivilligt socialt arbejde, hvor de fx hjælper til på et hospice, besøger ensomme ældre, fungerer som mentor for unge, er lektiehjælpere eller voksenven for en sårbar teenager.[182] I dag har frivilligt arbejde en tendens til at være mindre permanent, mere ad-hoc præget og projektrelateret, især blandt de unge.

Det er almindeligt, at folk i ufaglærte jobs, med lav uddannelse, eller på overførselsindkomst, føler sig mindre politisk kompetente, mere passive og mere fremmedgjorte end dem med en videregående uddannelse, men forskellen er mindre, end man kunne forvente.[183] Det tyder på, at en effektiv, omfordelende velfærdsstat, snarere end at pacificere enkeltpersoner og skabe en fremmedgjort underklasse, giver folk flere ressourcer til aktivt at deltage, end de ellers ville have gjort – både politisk og i civilsamfundet.[184] Et samfund, som er økonomisk mere lige, gør ikke sine borgere lige i forhold til social og politisk magt, eller giver dem samme kapacitet til at påvirke deres egen livssituation, men det øger deres følelse af politisk og social kompetence og deres evne til at deltage.

10.3 | DELTAGELSE I TRIGEPARKEN

Med hensyn til deltagelse i Trigeparken må man sondre mellem forskellige typer deltagelse. Fokusgruppeinterviewene gav imidlertid ikke nogen "hårde" data, så man må enten ekstrapolere fra andre kilder eller fortolke indirekte. Fokusgrupperne diskuterede ikke traditionel politisk valgdeltagelse. Man kunne forvente her, at den socioøkonomiske sammensætning af beboere i området, med så mange arbejdsløse og marginaliserede, ville føre til lavere valgdeltagelse. Hvis man skulle måle dette, ville det kræve en lokal undersøgelse foretaget på samme tidspunkt som de almindelige danske valgmålinger. Vi har ikke sådanne data. Men der er indicier på, at valgdeltagelsen i Trigeparken ved nationale valg, ikke var meget lavere end

181 Se statistik og grafer på http://www.aarhus.dk/da/politik/Politikker-og-planer/Mangfoldighed/Integrationspolitik/Integrationsbarometer/Medborgerskab.aspx, indicators 3-5 (tilgået 11. september 2014).

182 Center for Frivilligt Arbejde, *Den frivillige sociale indsats – Frivilligrapport 2012,* Socialministeriet, 2012.

183 Andersen, *Et ganske levende demokrati*, pp. 69–73, 85.

184 J. G. Andersen, *Over-Danmark og Under-Danmark*, Aarhus Universitetsforlag, 2003, Kapitel 8.

det nationale gennemsnit, hvis man kigger på Trigeparkens beboere med dansk oprindelse.[185]

Fokusgrupperne, som diskuterede deltagelse, fokuserede først og fremmest på beboerdemokrati og repræsentation og på viljen til at deltage i forskellige frivillige aktiviteter i og omkring Trigeparken, og herunder på hvor svært det var at finde nok folk, som ville påtage sige at igangsætte og organisere nye aktiviteter.

Ledere fra begge de lokale afdelinger var ikke blege for at indrømme, at deltagelsen, f.eks. i de halvårlige lejermøder, var temmelig lav (selv om den var højere end i andre af Ringgårdens afdelinger). Som en af lederne formulerede det:

> *Når der er beboermøder, og man ser på hvor mange lejemål vi har, så er der ikke mange, der møder op til beboermøderne. Det er der ikke. Det er forsvindende lidt for at sige det pænt. Vi ligger på omkring 60 ud af 289 lejemål, og det er faktisk godt, kan man høre rundt omkring. Også hvad de andre afdelinger har. Men hvis man skal se på det, så er det ikke der demokratiet kommer frem i hvertfald. Der bliver selvfølgelig valgt en afdelingsbestyrelse, men ...*

Demokratiet var ifølge denne leder mere uformelt. Han sagde, at alle vidste, hvem han var, og folk opsøgte ham bare på gaden for at snakke, så det nogle gange tog mere end to timer at gå ned til supermarkedet. Den anden afdeling havde ifølge deres leder et lignende deltagelsesniveau, og andre respondenter var enige om at den nogenlunde stabile deltagelse omfattede så få som en snes personer eller færre. Selvom den regelmæssige deltagelse beklageligvis var forholdsvis lav, syntes lederne ikke, at det var et stort problem, så længe der var nok, som mødte frem, når der var alvorlige problemer på spil. Som en anden leder formulerede det:

> *I princippet gør det jo ikke ret meget, men det er lidt tamt. Når der er 289 lejemål, og så kommer der måske fra 30. Det er, efter min overbevisning, lige lidt nok. Man kan vende den om og sige: det må være fordi de er tilfredse med det, vi laver.*

Dette udsagn blev støttet af en af de mere aktive lejere:

> *Det er jo det. Når det bare er almindeligt, så er der ikke noget. Men kommer der en ekstraordinær sag, så kommer der mange folk. Generelt er folk tilfredse, indtil der et af de store spørgsmål, som virkelig kan bringe pisset i kog.*

Alle var enige om, at der kun var stort fremmøde, når der var mere alvorlige emner på programmet, og dette blev generelt bekræftet i andre fokusgrupper. Det kunne

185 Trige er midt i et lille valgdistrikt med ca. 2.500 vælgere, hvor valgdeltagelsen ved 2009-valget var så høj som 86%, hvilket var tæt på landsgennemsnittet. Med et estimeret antal vælgere i Trigeparken på ca. 600, ville blot en 10% lavere valgdeltagelse her have sænket stemmeprocenten i valgdistriktet med ca. 2,5%.

være emner som affald i området, valg af tv- og internet-udbyder, og om det bør være tilladt at have katte i lejlighederne,[186] samt vigtige diskussioner om renovering (hvor Afdeling 20 halter bag Afdeling 19), som kan få lejerne til at komme til møderne. Større kontroverser sættes til almindelig afstemning, hvor hver lejlighed i Trigeparken har to stemmer, og ved sådanne afstemninger stiger deltagelsen til omkring 50%.

Beboere med anden etnisk baggrund end dansk kommer også i nogen grad til sådanne møder. Det er dog værd at bemærke, at det almindelige lejerdemokrati, med en enkelt undtagelse for nogle år tilbage, udelukkende er et dansk anliggende, da det kun er danskere, som bliver valgt ind i lejerbestyrelserne. Dette afspejler sig også i den måde møderne bliver afholdt på i den ene afdeling, hvor der efterfølgende serveres traditionelt dansk mad og øl. Dette kan måske afskrække lejere med andre kulturelle baggrunde, der ellers ønsker at deltage. Fokusgruppedeltagere mente, at indvandrerne ikke i samme grad havde tradition for deltagelse i deres hjemlande, og at nogle måske ikke ønskede at blive registreret på de deltagerlister, som er obligatoriske på de almindelige boligforeningsmøder. De mente også, at det var nødvendigt med incitamenter som f.eks. (ikke-dansk) mad for at få dem til at møde op.

Mange sagde i fokusgruppediskussionerne, at de syntes, at alle skulle deltage mere, men at der var få, som havde lyst og tid. Fokusgrupperne var for de flestes vedkommende ikke i stand til at angive specikke barrierer eller forhindringer, der gorde at kun borgere med flertalsetnisk oprindelse deltog. Deltagerne mente dog, at bestyrelsen blev kørt af en etableret, lille elite bestående af ældre mænd, som havde været ved roret i lang tid, og som tog alle de store beslutninger. De var faktisk aldrig rigtigt blevet udfordret i forhold til deres lederskab. Denne ledelse var tilbøjelig til at slå sig til tåls med "output-legitimering", der havde mere at gøre med effektiviteten af de forskellige, politikker end med deres processuelle kvalitet. Disse ledere var også selv tilfredse med deres evne til at påvirke de centrale beslutninger i Ringgården, med at sikre ordentlige ydelser, og de fandt sig generelt ikke i noget, men protesterede, når Trigeparken interesser stod på spil. Ifølge en af lederne var Trigeparken "blandt dem, som råbte højest", men den havde også ry for at være et sted, hvor tingene fungerede godt.

Mange af interviewene med socialarbejdere og administratorer indikerede en forskel mellem de to afdelinger i form af ledelsesstil og fremmødefrekvens, som var så tydelig, at den ikke kunne overses. Samme oplevelse kom frem i en fokusgruppe, hvor der var flere beboere, der havde boet længe i Trigeparken. Bestyrelsesformanden i den ældre og mere velhavende Afdeling 19 havde en langt mere konfronterende og gammeldags ledelsesstil, var mindre imødekommende overfor nye ideer, især ideer fra kommunen og Ringgården, og han var åbenlyst imod Helhedsplanen. Nogle informater i forvaltningen oplevede, at denne ledelsesstil kunne være en hindring for samarbejde med de centrale myndigheder og stod i vejen for nye aktiviteter i Trigeparken, og

186 Man må holde kat i den ene afdeling, men ikke i den anden.

frem for alt var den en hindring for samarbejdet med den fattigere Afdeling 20. Nogle sagde, at denne ledelsesform kunne afholde lejere fra at deltage i det regelmæssige lejerarbejde og påpegede, at antallet af deltagere i de seneste lokale lejermøder havde været langt højere i Afdeling 20 end i Afdeling 19. Problemet blev tydeligt ved en afstemning i begyndelsen af 2014 om hvorvidt en ny Helhedsplan skulle gennemføres. I modsætning til alle andre interessenter anbefalede bestyrelsen i Afdeling 19 sine beboere, at de skulle stemme nej til Helhedsplanen. Imidlertid stemte 76% af beboerne i Afdeling 19 for planen og kun 24% stemte imod (126 stemmer for og 40 imod). Denne uoverensstemmelse mellem bestyrelsens og beboernes holdning synes at demonstrere, at bestyrelsen ikke repræsenterede flertallets interesser i afdelingen på et meget vigtigt emne.

Eksemplet viser, at for at det unikke danske lejerdemokrati skal lykkes, er der behov for, at et tilstrækkeligt antal lejere er villige til at deltage, om ikke andet så ved at give deres lokale ledere et klart mandat gennem afstemning og ved de årlige generalforsamlinger. Hvis ledelsen af lokalafdelingerne i boligforenigen på vigtige spørgsmål fjerner sig fra, eller ikke er i kontakt med, beboernes opfattelser – eller måske kun en bestemt del af dem – kan der opstå den situation, at enten kommunen eller den centrale boligforeningsadministration begynder at se den som blokerende for kommunikationen med lejerne, ja som forhindringer for initiativer og løsninger, der er i områdets og beboerflertallets interesse. Der var klare tegn på, at man i det kommunale system i nogen grad så lokaldemokratiet – især i Afdeling 19 – som en hindring, man skulle manøvrere i forhold til.

Deltagelsen i frivillige aktiviteter i Trigeparken varierer. Der er stor forskel på initiativernes succes og evne til at mobilisere et tilstrækkeligt antal personer med ressourcer og engagement – især på den lange bane. At øge antallet af kulturelle, musikalske og sportslige aktiviteter i området og sikre et bæredygtigt antal deltagere til hver aktivitet, var et centralt emne i Helhedsplanen. Flere af initiativerne er blevet igangsat af to boligsociale medarbejdere i samarbejde med lokale frivillige, skolen og andre institutioner, mens andre er resultaterne af en indsats fra de etablerede frivillige foreninger i Trige. Et af de mest succesfulde initiativer er Børnekulturfestivalen, som afholdes en gang om året, og som hovedsageligt bliver organiseret i samarbejde mellem socialarbejderne og skolen. Denne begivenhed var en af de få, der var i stand til at engagere et bredt udsnit af beboerne i Trigeparken, selvom beboere uden tilknytning til skolen muligvis var underrepræsenterede.

Andre succesfulde projekter er Pigeklubben, Café Spisestuen (hvor to meget engagerede kvinder laver mad til områdets beboere om torsdagen), Lektiecaféen (drevet af frivillige), Sundhedscaféen (omtalt i kapitel 8), Unge4Unge-initiativet (omtalt i kapitel 9) og haveforeningen "De grønne fingre", hvor de, der er interesserede, kan få et lille stykke jord til at dyrke grøntsager. Derudover er der foreninger og aktiviteter for etniske mindretal (srilankanere og grønlændere) og klubber for modeltog, dartspillere, dansere, billardspillere mv. Disse er alle stabile aktiviteter, der kører regelmæssigt.

10.4 | DEN VANSKELIGE DELTAGELSE OG TORDENSSKJOLDS SOLDATER

Adskillige emner gik igen i de forskellige fokusgrupper – f.eks. hvordan man kan finde nok nye frivillige i lokalsamfundet, og hvordan man sikrer kontinuiteten af nye aktiviteter. Alle var enige om, at projekter ikke var bæredygtige uden en engageret gruppe af 2 til 3 frivillige. Antallet af motiverede, opofrende arrangører med den rigtige fælleskabsånd var begrænset og det var et særligt problem, at mange af disse var ved at blive ældre. At rekruttere unge i Trigeparken var svært, både på grund af områdets begrænsede størrelse og det faktum, at mange unge flytter fra området, eller er væk det meste af dagen. At rekruttere frivillige andre steder fra var temmelig vanskeligt pga. transporten.

Et andet emne, der blev diskuteret, var om der var nok forskellige slags aktiviteter til at sikre, at der var noget for alle. Nogle respondenter mente, at der ikke var nok aktiviteter for de unge, men der var også nogle af de ældre deltagere i fokusgrupperne, som sagde, at de gerne ville have denne eller hin aktivitet. Det er her muligt at stille spørgsmålstegn ved, hvor mange flere nye aktiviteter, der rent faktisk er plads til, i lyset af den målrette indsats, som de boligsociale medarbejdere og andre allerede har lagt for dagen. Det ville helt sikkert være godt at støtte aktiv deltagelse blandt flere af de potentielt ensomme og isolerede beboere, men det var ikke klart, at der var nogen indlysende uopfyldte ønsker.

Imidlertid var der nogle af respondenterne, som mente, at det var et problem, at mange af initiativerne i Helhedsplanen sluttede omkring kl. 16.00 og altid blev lagt på hverdage, så folk der arbejdede ikke kunne deltage. Mange syntes, at aktiviteterne skulle tilrettelægges, så de ikke blot var til glæde for folk, som var arbejdsløse, eller som havde sociale problemer og var hjemme i dagtigmerne. Der er naturligvis en trade-off – aktiviteter i dagtimerne er gode for enlige forældre, ældre og arbejdsløse, som tilsammen udgør en stor andel af lejerne i Trigeparken, men de er uhensigtsmæssige for folk, som har arbejde. Og den sidste gruppe – folk med ressourcer – har man netop en erklæret ambition om at fastholde i Trigeparken.

Et tredje emne handlede om integration. Mange respondenter bemærkede fraværet af etniske mindretal, deriblandt grønlændere, i de mange forskellige sportsklubber og kulturelle foreninger, som køres efter danske foreningsmæssige regler med bestyrelser, formelle medlemskaber og årlige generalforsamlinger. Man mente, at de forskellige etniske mindretal mødtes i deres egne kulturelle og religiøse sammenslutninger,[187] men at der var meget lidt interaktion på tværs af kulturer. Det var noget de danske

187 Men de må ikke længere anvende Trigeparlens forskellige mødrum i blokkenes kældre. Idet de henviste til helhedsplanens mål om integration, forklarede de to lokale boligforeningers ledere, at man nu efterlevede en politik, hvorefter det ikke var tilladt at anvende fællesrummene til sådanne gruppeaktiviteter (fx religiøse), der i deres natur udelukkede andre etniske eller religiøse grupper.

respondenter generelt var ærgerlige over. De nævnte en række forskellige grunde til denne manglende integration, såsom forskellige kulturelle traditioner, kønsspørgsmål, om der blev serveret mad og i givet fald hvilken slags, sprogbarrierer og det velkendte problem med, at det er svært at komme tæt på danskere.

Et fjerde emne var den rolle, som Helhedsplanen og dens to lokale boligsociale medarbejdere spillede i forsøget på at øge den sociale deltagelse i Trigeparken. På den ene side tog sidstnævnte mange initiativer og afprøvede nye projekter – både på baggrund af beboernes idéer, men også på eget initiativ, Er af dem var den ovenfor nævnte børnekultur-festival, et andet var pigeklubben, der også har haft succes i sin fireårige levetid. På den anden side var der tegn på visse spændinger mellem de lokale boligforeninger og såvel Ringgården som de boligsociale medarbejdere.

Helhedsplanen var ilde set af nogle, fordi en betydelig del af de bevilgede midler anvendtes til at betale lønninger til de to boligsociale medarbejdere og til dækning af de administrative omkostninger. På den måde bliver der ikke tilstrækkelig finansiering til nye, permanente aktiviteter, hvilket også er et problem for lignende Helhedsplaner i Danmark. Folk i beboerforeningerne var ikke sikre på, at denne professionalisering var et skridt fremad, fordi de boligsociale medarbejdere ikke boede i Trigeparken og gik hjem, når deres arbejdsdag var forbi. Dertil betød deres medvirken, hørte vi, at det tidligere helt frivillige arbejde nu blev "forvaltet", hvilket kunne skræmme nogle af de ældre frivillige bort, fordi det var vigtigt for dem at have autonomi. Der var imidlertid ikke konkrete eksempler på at Helhedsplanens initiativer og boligsociale medarbejdere fortrængte eventuelt frivillige initiativer, og heller ikke på at frivillige faktisk følte sig forvaltede eller overflødige.

Hvad der imidlertid fremgik tydeligt, var et generelt ønske om, at de boligsociale medarbejdere, som har deres kontor i Oasen (det lokale medborgerhus i midten af Trigeparken), bør gøre mest muligt for at komme ud og være synlige og gøre en indsats for at få et godt forhold til alle. Helhedsplanen stod helt klart overfor en demokratisk legitimitetsudfordring. Planen er primært finansieret af Landsbyggefonden, med penge der oprindeligt er kommet fra en del af den husleje, som lejere i det almennyttige boligbyggeri på landsplan indbetaler. Mens politikere og bureaukrater mener, at Landsbyggefonden er en form for skattefinansieret offentlig fond, synes beboerforeningerne, at det er deres penge, som de selv har lov til at forvalte. Under alle omstændigheder er det klart, at lejerne skal involveres i og informeres om Helhedsplanens processer, så meget som muligt for at sikre en vis grad af ejerskab.

11.

MEDIERNES ROLLE

Dette afsnit handler om de lokale mediers dækning af Trigeparken og om Trigeparkens omdømme. Det er tydeligt at Trigeparken og dens beboere er stigmatiseret i et vist omfang, hvilket medfører at beboerne selv og folk udefra opfatter området som et sted med sociale problemer, kriminalitet og ballade. Denne opfattelse medieres af de etablerede medier, såvel som via folks almindelige talen med hinanden, og opfattelsen forværres yderligere af den politiske diskurs og den tidligere regerings ghettostrategi, der ikke for alvor erændret af den efterfølgende Socialdemokratisk ledede regering.

11.1 | TRIGEPARKEN I MAINSTREAM-MEDIERNE

Trigeparken er et lille lokalsamfund med blot 1000 beboere. Dette er sjældent nok til, at de store mediekanaler dækker hvad der sker, især da det meste næppe er relevant udenfor Trige. Trigeparken har dog været i mediernes søgelys, når de har dækket historien om det dårlige kvarter, hvor boligsociale medarbejdere, lokale myndigheder, boligforeningen og beboerne kæmper med sociale problemer, kriminalitet og områdets negative omdømme. I de landsdækkende medier kobles historien ofte til regeringens ghettostrategi eller til lokale kommunale initiativer, der skal forhindre ghettodannelse eller anden marginalisering af udsatte boligområder. I disse sammenhænge nævnes Trigeparken (med avisartikler som "Kriminalitet giver flere ghettoer";[188] "Ny strategi skal bekæmpe ghettoer"[189]), som et af områderne på ghettolisten, hvilket som nævnt betyder, at den bliver konkret og offentligt monitoreret af de nationale myndigheder.

I de lokale medier dominerer det samme mønster – idet nyheder om Trigeparken næsten udelukkende handler om Trigeparkens status som marginaliseret eller som ghetto. De lokale medier er dog lidt mere nuancerede i deres dækning. Sædvanligvis fokuserer historierne på kriminalitet, arbejdsløshed og konflikter blandt beboere, eller på de lokale institutioners meninger om området ("Boligforening: Det er ikke til at bære";[190] "Jobindsatsen i Trigeparken øges";[191] "Flere dømte i ghettoer"[192]). Et andet gennemgående mønster i den lokale mediedækning kan beskrives som forsøg på at "generobre" områdets normalitet. Det er en form for journalistisk praksis, som har til formål at vende den generelle opfattelse af Trigeparken ved at fremhæve aspekter af livet der, der få folk til at betragte området som helt normalt. Eksempler herpå er artikler som "Det går godt i Trigeparken",[193] en nyhedsartiklen om det seneste fald i udgifterne til udbedring af skader efter hærværk. "Trige er et rigtigt smørhul",[194] er en historie om, hvordan Trigeparkens omdømme på uretfærdig vis bliver beskrevet som

188 Artikel i *Jyllands-Posten*, 5. oktober 2011.
189 Artikel i Berlingske, 6. oktober 2011.
190 Artikel i *Aarhus Stiftstidende*, 25. maj 2003.
191 Artikel i *Jyllands-Posten Aarhus,* 5. oktober 2011.
192 Artikel i *Jyllands-Posten Aarhus,* 10. februar 2012.
193 Artikel i *Aarhus Stiftstidende*, 1. november 2010.
194 Artikel i *Aarhus Stiftstidende,* 28. maj 2010.

dårligt, og "Hverdagen er ikke ballade og kriminalitet",[195] er en historie om, hvordan Trigeparkens ghettostatus slet ikke stemmer overens med boernes egen opfattelse. Det fælles tema i disse artikler er deres forsøg på at tilbagebevise den dominerende opfattelse af området – hvor områdets ghettostatus igen er det mest fremtrædende emne. Et andet eksempel er artiklen "Gys i Ghettoen",[196] som portrætterer en af Trigeparkens beboere, som er ved at lave en gyserfilm, der foregår i Trigeparken. Artiklen bruger ordet "ghetto" ironisk og understreger, at Trigeparken kun er skræmmende i filmen og ikke i virkeligheden.

11.2 | EFFEKTEN AF MAINSTREAM MEDIER OG RYGTER UDENFOR TRIGEPARKEN

Overordnet betragtet er både den nationale og den lokale medieeffekt begrænset. Det skyldes både den ringe dækning af Trigeparken som sådan, og at mange af beboerne tilsyneladende ikke påvirkes nævneværdigt af mediernes historier om Trigeparken og dens status som ghetto. Dette understøttes af en undersøgelse fra 2009,[197] hvor kun 5% af respondenterne anså mediernes beskrivelse af området som årsag til det negative omdømme. Til sammenligning var der også 5% af beboerne, som mente, at det var trafik og parkeringsforhold, som gav Trigeparken et dårligt ry.[198] Den samme undersøgelse viste også en vis ambivalens i beboernes opfattelse af, hvordan Trigeparken blev skildret i de lokale medier. Mens mange ser dækningen som negativ, er der endnu flere beboere, som ser den som positiv. I den fokusgruppe, som beskæftigede sig med mediernes rolle, blev der fundet en lignende ambivalens – nogle respondenter beskyldte de etablerede medier for at beskrive Trigeparken overdrevent negativt og for kun at være ude efter frygtindgydende historier. Men når de blev bedt om at give konkrete eksempler, var der meget få. Det er måske ikke fordi, der ikke findes negative historier, men snarere fordi de ikke har en væsentlig indvirkning på beboernes opfattelse af livet i Trigeparken. De læser godt nok historien, men det lader ikke til, at den ændrer deres opfattelse af deres eget nabolag. En beboer og en socialarbejder udtrykte det med følgende ord:

> *Jeg synes medierne er gode til at eksponere det på en meget negativ måde, men det finder man hurtigt ud af, at det... sådan er det sgu ikke, det får det ene stempel efter det andet, det er ikke berettiget.* (Mand, 25 år)

I modsætning til den begrænsede effekt som de etablerede medier har på folks opfattelse af Trigeparken, tyder forskning på, at det er rygter om Trigeparken blandt beboere og folk udefra, som er en vigtig faktor i opretholdelsen af Trigeparkens dårlige

195 Artikel i *Aarhus Stiftstidende*, 1. november 2010.

196 Artikel i *Aarhus Stiftstidende*, 28. august 2013.

197 Ringgårdens Boligforening, "Trivselsundersøgelse 2009".

198 Ringgårdens Boligforening, "Trivselsundersøgelse 2009", p. 26.

omdømme. Respondenterne i fokusgrupperne var bevidste om både Trigeparkens omdømme og omtale, og begge dele havde en indvirkning på beboernes hverdag og af deres oplevelse af deres eget nabolag.

Der blev lavet et lille survey af Boligforeningerne i Aarhus i 2010 for at undersøge byens borgeres opfattelse af forskellige nabolag i byen. Surveyen estimerede at kun omkring 10% af borgere udenfor Trigeparken vurderede den meget eller overvejende positivt, mens 50% vurderede den negativt eller overvejende negativt; mens 40% vurderede den neutralt.[199] Disse andele af negative opfattelser var ret lig de tilsvarende for de to andre udsatte boligområder på den officielle liste, Gellerup og Bispehaven, og de understøtter det generelle billede, der også fremgik af interviews og fokusgrupper.

Mange udenfor Trigeparken anser Trigeparken som et sted man skal undgå, et område med kriminalitet, fare og alvorlige sociale problemer. Blandt fokusgrupperespondenterne blev dette ofte nedtonet, men der var også flere som forklarede, hvordan deres familie og venner var bange for at besøge dem i Trigeparken, fordi de f.eks. var bange for at efterlade deres bil på parkeringspladsen. Mange af respondenterne blev ofte konfronteret med Trigeparkens status som ghetto, når de talte med folk udenfor området. Dette understøttes af 2009-undersøgelsens resultater blandt beboere i Trigeparken,[200] der antyder, at den vigtigste årsag til dens dårlige omdømme er "rygter/fordomme".

Til trods for Trigeparkens blakkede ry blandt folk udefra udtrykte langt størstedelen af fokusgruppedeltagere selv en positiv holdning. De erkendte, at der var en række problemer, og at de fleste udefra betragtede området som et uattraktivt sted at bo, men ud fra deres egne erfaringer var de generelt glade for at bo der. Dette understøttes også af 2009-undersøgelsen, som viste, at 73% af beboerne i Trigeparken var "tilfredse" eller "meget tilfredse" med at bo i Trigeparken.[201] Tilsyneladende var opfattelsen kun negativ hos dem, der ikke rigtigt kendte området. Mange af de adspurgte havde valgt at bo i Trigeparken, fordi de kunne lide det, ikke på grund af presserende boligbehov, eller fordi der var lange ventelister hos andre boligforeninger. Selv dem, som ikke i første omgang havde ønsket at bo der, var faktisk blevet glade for det med tiden. Igen er det vigtigt at understrege, at der kan være kommet en vis bias ved udvælgelsen af respondenter, idet det sandsynligvis var de mest veletablerede og engagerede beboere med en stærk tilknytning til området, som valgte at deltage, mens beboere på vej væk fravalgte at deltage i fokusgruppeinterview.

199 M. Jørgensen og S. B. Sørensen, *Informationsstrømme – Erfaringer fra tre udsatte boligområder i Aarhus*, Ministeriet for Børn, Ligestilling, *Integration og Sociale Forhold*, 2011.

200 Boligforeningen Ringgården, "Trivselsundersøgelse 2009".

201 Boligforeningen Ringgården "Trivselsundersøgelse 2009", p. 12.

11.3 | POLITISKE OG LOKALE LØSNINGER

Trigeparkens blakkede omdømme var et centralt emne for beboere, boligforeningerne, de lokale boligsociale medarbejdere og andre interessenter. Lige siden boligforeningerne og kommunen begyndte at fokusere på de sociale problemer i Trigeparken via Helhedsplanerne, er områdets image blevet vigtigt. Det er blevet et centralt element at forsøge at forbedre områdets omdømme blandt folk udefra i indsatsen for at gøre Trigeparken til et bedre sted at bo og til et sted med færre sociale problemer. Den voldsomme ind- og udflytning af beboere er en årsag til bekymring i denne henseende. Denne ustabilitet med hensyn til beboere har påvirket de to afdelingers økonomi negativt, fordi fraflyttere ikke har dækket udgifter til reparationer ved fraflytning. Den høje ind- og udflytningsrate kan også udtrykke utilfredshed hos beboerne. Men data understøtter ikke rigtigt, at det skulle være områdets dårlige ry, eller en generel utilfredshed med at bo der, som får folk til at flytte.

Alligevel anses en forbedring af områdets image både i og udenfor Trigeparken som et vigtigt skridt i retning af at genskabe områdets attraktion for både nuværende og kommende beboere. Et af de tre hovedtemaer i den nye Helhedsplan for Trigeparken (som ved rapportens udarbejdelse var ved at blive vedtaget) vedrører da også områdets dårlige image.[202] Ved at tilbyde alternative kanaler til at dække aspekter af livet i Trigeparken, forsøger Helhedsplanen at ændre den generelle opfattelse af Trigeparken. Et af Helhedsplanens initiativer er en beboerhjemmeside – 8380.dk, hvor man forsøger at engagere beboerne og de lokale socialarbejdere til at skrive positive historier om dagliglivet i Trigeparken.

Blandt de interviewede var der kun få, som besøgte 8380.dk regelmæssigt, og der var endda nogle, som slet ikke vidste, at den eksiterede. Hjemmesiden opdateres regelmæssigt med nye historier, interview og længere artikler. Nogle beboere fungerer som journalister og har taget et kursus, hvor de har lært at skrive og arbejde med nyheder. Der bliver i det hele taget gjort en stor indsats for at ændre mediernes opfattelse af Trigeparken. Men opgaven er vanskelig. Det er et forsøg på at ændre fortællingerne om området i håbet om at gøre det mere attraktivt. Imidlertid er offentlighedens opfattelse af socialt belastede kvarterer i høj eller i hvert fald nogen grad formet af den nationale ghettostrategi og de diskurser, som omgiver den.

11.4 | HVORDAN KAN MAN ÆNDRE DISKURSEN OM 'GHETTOEN'?

Den afgørende hindring for at forbedre den måde, der tales om Trigeparken, både lokalt og udenfor, er omtalen af bydelen som en ghetto. Det skyldes simpelthen

202 Boligforeningen Ringgården, "Trivselsundersøgelse 2009", p. 19.

at denne term konnoterer en hel række dårlige betydninger om fattigdom, lav uddannelse, kriminalitet, og etiske parallelsamfund. Begrebets betydning bliver hele tiden genforhandlet og nyfortolket af forskellige aktører og *stakeholders* – politikere, beboere, socialarbejdere, embedsmænd, naboerne til Trigeparken, institutioner i Trigeparken osv. Den oprindelige betydning af ordet er naturligvis meget gammelt, mindst 500 år, og det blev traditionelt anvendt til at betegne afsondrede jødiske nabolag. Siden blev begrebet stærkt forbundet med de bydele i USA, der er helt eller overvejende dominerede af afro-amerikanere. I lyset af de sidste årtiers stærke fascination, for eksempel indenfor unges musik- og medieforbrug, med amerikansk *street culture* – er begrebet potentielt flertydigt og ambivalent i den danske kontekst.

I forhold til socialt udsatte boligområder som Trigeparken er anvendelsen af begrebet således i bedste fald en misforståelse. Den oprindelige betydning af mono-etnisk, afsondret enklave har simpelthen ingen relevans i Danmark. De fleste udsatte boligområder er præcis det modsatte: Befolkningen er etnisk og racemæssigt blandet, mange bor her ret kort tid, og samfundets (velfærds)institutioner er kun alt for nærværende her. I Aarhus omfatter disse institutioner kommunens HotSpotCenter i Bispehaven, et af de andre af de ialt tre områder i Aarhus, der er på listen over udsatte boligområdert. Som i alle andre lignende områder i Danmark, er der så mange socialrådgivere, pædagoger, boligsociale medarbejdere, politifolk, institutioner og forsøg på enten officielle eller NGO-drevne frivillige initiativer, at al denne opmærksomhed faktisk kan tænkes at medføre yderligere stigmatisering. En informant i Christensen & Jensen's etnografiske arbejde i Aalborg Øst[203] formulerede det på følgende måde:

> *Lige så snart de sætter nogle projekter i gang, så kommer der også mange rygter om Aalborg Øst. Fordi, hvordan kan det være, når Aalborg er så stor, at det kun er Aalborg Øst, der skal udføres sådanne projekter i?*

Bortset fra at det altså er så helt igennem misforstået, er ghettobegrebet også potentielt skadeligt med sin stærke negative identitetsskabelse, både i de områder der er på den officielle liste og i de områder, der er tæt på tærsklen på en eller flere af de monitorerede indikatorer. Trigeparkens status som ghetto har uden tvivl forværret områdets i forvejen lave ry, omend langt mere udenfor end blandt områdets egne beboere. Det skyldes i et ikke ubetydeligt omfang bevidste politiske forsøg på at politisere og indholdsudfylde begrebet.

Tidligere statsminister Lars Løkke Rasmussen italesatte således i sin tale ved Folketingets åbning i 2010, lige før ghetto-strategien blev lanceret, områderne på listen på den følgende måde:

203 A-D. Christensen and S.Q. Jensen, *Stemmer fra en bydel*, Aalborg Universitetsforlag, 2012, p. 84.

> *Men der er opstået en slags huller i Danmarkskortet. Steder, hvor de danske værdier tydeligvis ikke længere er bærende. Når brandmænd kun kan komme ind og udføre deres arbejde under politibeskyttelse. Når skoler og institutioner bliver udsat for hærværk. Når chikane og kriminalitet er trådt i stedet for respekt. Når parallelle retssystemer vokser frem. Så er værdier som tillid, frihed og ansvar ikke-eksisterende.* (Lars Løkke Rasmussen, 5 October 2010).

Her konstrueres ghettoes om områder, der er fuldstændigt løsrevne og afvigende fra det sunde danske samfundsfælleskab. De anses for at være helt isolerede, selvberoende, fjerne parallelsamfund. De fleste borgere i Trigeparken er i en vis forstand lidt ligeglade, med disse beskrivelser, fordi de simpelthen ved bedre end regeringen og politikerne. Men de udefrakommende, der måtte overveje at flytte til Trigeparken, kunne nok tænkes at overveje det en ekstra gang. I Trigeparken, som i en lang række andre tilsvarende områder i Danmark – også nogle af dem, der er knap så fredelige – er det sandsynligt, at effekten af den fortsatte anvendelse af denne diskurs vil være en øget stigmatisering og isolation af disse udsatte, men i øvrigt meget heterogent sammensatte boligområder.

12.

KONKLUSION

Trigeparken ligner mange andre danske, almene boligbyggerier. De funktionalistiske betonblokke er opført sidst i 70'erne og er et sted, hvor folk typisk bor, fordi de har få andre valgmuligheder. Mange af områdets beboere bliver dog godt tilfredse med at bo i området, da der er grønt, trygt og der er let adgang til f.eks. indkøb og Aarhus. Området er sammenlignet med mere privilegerede områder i højere grad belastet af en kronisk høj arbejdsløshed, mange mennesker med dårligt helbred og har flere beboere med psykiske, eller fysiske handicap. Flere er også misbrugere. Flere beboere er indvandrere, eller efterkommere af indvandrere. Flere børn og unge er udfordret af psykiske problemer og indlæringsvanskeligheder, fordi deres forældre mangler ressourcer i forhold til forældre i mere velstående områder. Alligevel betragter hverken Trigeparkens beboere, eller dem med professionel tilknytning til stedet, området som dårligere end lignende steder i resten Aarhus, eller i Danmark generelt.

Trigeparken er på mange måder "normal." Det er vanskeligt at forestille sig byer uden overgangszoner og socialt baseret adskillelse – og der har altid været sådanne zoner. En nærmere undersøgelse understreger dog, at der findes nogle strukturelle begrænsninger, hvor nogle er genstand for langsigtede, politiske strategier, mens andre kan afhjælpes mere umiddelbart.

Trigeparken har karakteristika, som giver den en særlig kant. Området er ikke så stort. Det ligger langt fra byen og andre udsatte områder og er dermed lettere at overvåge og administrere, lettere at få på ret kurs og interagere med ved hjælp af institutionelt samarbejde og personlige møder. Trigeparken er en del af landsbymiljøet i Trige, hvorfra den opnår en vis prestige, omend den også er adskilt derfra af sociale og psykologiske skel. Der bor ikke så mange indvandrere og den etniske diversitet anses af respondenterne for at være værdifuld og en styrke, selvom det også kan give konkrete problemer. At området ligger langt væk fra byen betyder imidlertid også færre busforbindelser og jobmuligheder og måske lidt mindre bevågenhed fra kommunen.

Trigeparkens plads på den liste der ikke længere hedder "ghettolisten" er bredt fordømt som en unødvendig forværring af den sociale og territoriale stigmatisering, som lokale aktører kæmper hårdt, og med en vis succes, for at vende. Især er der set gode resultater med at fastholde unge i uddannelsessytemet og med at skabe gode fysiske rammer, der forebygger kriminalitet og skaber tryghed.

I et samfund hvor arbejdsløshed påvirker social marginalisering, medfører en kombination af industriel tilbagegang og outsourcing, høje adgangsbarrierer til arbejdsmarkedet, få ufaglærte jobs og konkurrence om arbejspladser pga. indvandring, at et lands arbejdsstyrke bliver sårbart overfor kriser. Men Danmark er med sine velfærdsstatsstabilisatorer ikke blevet ramt så hårdt i forhold til arbejdsløshed som resten af Eruopa, omend andelen af arbejdsløse i Trigeparken er steget fra 38% til 46% på fem år. Selvom socialarbejdere i Trige ikke kan gøre meget for at finde flere job, betyder den vedvarende høje indkomstunderstøttelse, at få beboere er meget fattige. Projektets udvælgelsesmetoder betød, at man kom i kontakt med relativt

ressourcefulde mennesker, men forskerne var generelt overraskede over, hvor mange mennesker, der uden rigtige job dog var i stand til at leve et materielt anstændigt, selvstyret og aktivt liv.

Alligevel vil kortere dagpengeperioder, skrappere aktiveringsregimer (med en tilsvarende hård retorik om pligt til at arbejde) og en tendens til at overbebyrdede velfærdssamfund sparer på de meget personaleintensive og institutionelt dyre ydelser til de allerhårdest ramte og mest udsatte 2-3% af borgerne, ramme hårdere et sted som Trigeparken, hvor der er få, som er i stand til at hive sig selv op ved håret.

Det eksterne boligmarked og boligsegregering har også indfyldelse på forholdene i Trigeparken. Effekten af den oprindelige finansiering og sekvensen i byggeriet – nogle afdelinger fik meget gunstigere betingelser end andre – er blevet yderligere forstærket af skatteregler, der favoriserer ejere over lejere. Områder som Trigeparken er mere særlige, fordi det bliver mindre almindeligt at bo i almennyttigt boligbyggeri, simpelthen fordi der i de senere år bliver bygget mindre.

Trods landspolitiske ambitioner om at udligne huslejer, er huslejen i den bedst renoverede Afdeling 19 meget lavere end i Afdeling 20, hvor huslejen simpelthen ikke længere stemmer overens med boligens markedsværdi, og hvor det økonomiske råderum til at igangsætte nye initiativer er tilsvarende lavt. Denne historisk skabte ubalance mellem de to afdelinger opleves som uretfærdig og ulogisk af lejerne, og den er med til at skabe en ond cirkel af hurtig ind- og udflytning og dermed stigende udgifter til vedligeholdelse. Dette er endvidere brændstof for en vis intern splittelse og rivalisering og mangel på solidaritet mellem de to afdelinger. Situation gøres ikke bedre af at beboerhuset ejes af den rigere afdeling. Forsøget på at løse disse problemer ved at sammenlægge de to afdelinger ved hjælp af Trigeparken beboerdemokrati er endnu ikke lykkedes. Ja, beboerdemokratiet ser ud til at kunne være mere en hindring end en hjælp her.

To positive og sammenhængende udviklinger i Trigeparken skiller sig ud. Den første er kriminalitetsforebyggelse og oplevelsen af øget tryghed. Både interview og fokusgruppediskussioner understøttede den statistiske opfattelse af, at kriminalitetssniveauet er faldet i Trigeparken. Området opleves generelt som et sikkert sted at bo, og faldet i ungdomskriminalitet er forbundet med en ændret ungdomskultur, hvor de unge ikke længere ser sig selv som halvkriminelle i udkanten af samfundet, men i stand til at forme deres fremtid ved hjælp af uddannelse. Målrettede indsatser i marken, stærke rollemodeller og anvendelse af uformelt normpres, og et godt samarbejde mellem forskellige aktører så som socialarbejdere, skolelærere, ungdomsklub og politi ser ud til at have spillet en central rolle.

Den anden solstrålehistorie handler om skolen, der fortsat er en central institution i Trigeparken. En af de største sociale udfordringer i Trigeparken hænger sammen med fremtidsudsigterne for de unge, der ikke fortsætter uddannelse efter folkeskolen – især

dem med få faglige og sociale færdigheder. Skolen har taget en række vigtige initiativer, såsom at opretholde kontakten til dem, som forlader folkeskolen (og ikke går i gang med en uddannelse), og ved at organisere et cykelhold, der skal være med til at styrke selvtilliden og selvdisciplinen hos dem, som ikke står så stærkt fagligt. Disse initiativers success, Bakkegårdsskolens evne til at bevare og øge sit faglige niveau og skolens evne til at fungere som knudepunkt i området bør kunne sikre, at den forbliver en topprioritet for både kommunen og for beboerne i Trigeparken.

En sidste vigtig udfording i Trigeparken, som også er en udfordring for demokratiet og deltagelsen, er hvordan man får informeret om og legitmerer den nye Helhedsplan. I Trigeparkens tilfælde er Helhedsplanen først og fremmest en måde at rejse penge til at betale socialarbejdernes løn, hvis arbejde, selv de mest skeptiske indrømmer, har været meget nyttigt og nødvendigt. Men endnu mere end det var tilfældet ved første ansøgning om midler fra Landsbyggefonden hertil gælder det, måske i sagens natur, at det nærmest udelukkende er en top-down process. Nogle respondenter udtrykte en følelse af fremmedgørelse og manglende inddragelse, endsige ejerskab, mens enkelte medlemmerne i de lokale afdelinger af boligforeningen var åbenlyst fjendtlige. For nogle lejere er det ikke åbentlyst en god idé, at bruge pengene på denne måde. I Trigeparken synes det derfor vigtigt at blive med at forklare og demonstrere, ved opsøgende arbejde og tilstedeværelse i området, hvordan Helhedsplanen medvirker til aktiviteter, der er i alles interesse.

13.

RAPPORTENS NØGLEBUDSKABER

1. *Til trods for Tripeparkens "ghettostatus" og relativt dårlige ry, og til trods for dens lave score på almindelige nøgleindikatorer for socioøkonomisk marginalisering, er og bliver Trigeparken et ret fredfyldt og godt sted at bo. Specielt når man sammenligner med områder af samme type andre steder i Danmark og Europa.*

Det overordnede budskab fra Trigestudiet er forbavsende positivt. Hvor objektive faktorer som arbejdsløshed, indkomstniveau, fysisk og psykisk sygdom og skoleproblemer også i de fleste andre vesteuropæiske lande ville medføre, at et sted som Trigeparken ville blive betegnet som et udsat eller marginaliseret lokalsamfund, er det som fremstår mest karakteristisk ved området, at det faktisk er så velfungerende. Kriminaliteten er faldet markant, skolen og lokale frivillige organisationer, især indenfor sporten, har succes med at integrere lokalsamfundet, og den sociale og politiske deltagelse er ikke markant lavere her end andre steder. Trigeparken er et eksempel på, at kommunale tiltag, f.eks. indenfor forebyggelse af ungdomskriminalitet og udvikling af den lokale skole, faktisk kan gøre en forskel. Men lige så vigtigt er det, at man i Danmark har et stærkere socialt sikkerhedsnet sammenlignet med de fleste andre lande, som er repræsenteret i *At Home in Europe*-projektet om *Europe's White Working Class Communities*.

Effekterne af den økonomiske krise mærkes tydeligere i Trigeparken end andre steder. Og de sidste års stramninger af socialpolitikken med f.eks. afkortning af dagpengeperioden, stramning af retten til førtidspensionen og indførelsen af gensidig forsørgelse for samlevende par har forværret situationen for nogle af de mest udsatte grupper i Danmark, uden at det tilsvarende har øget deres chancer for at opnå beskæftigelse nævneværdigt – og slet ikke i Trige. Det til trods viser forskning stadig, og vores resultater underbygger, at Danmark fortsat har et relativt effektivt omfordelingssystem, hvor sociale ydelser og service øger muligheden for, at de grupper af mennesker, som ellers ville være blevet marginaliseret, kan have meningsfulde liv og deltage i rimelig grad i de almindelige sociale, kulturelle og politiske aktiviteter og institutioner, der er en del af deres samfund.

2. *Den såkaldte ghettoliste, som inkluderer Trigeparken, blev for nyligt præsenteret for 6. gang. Listen opleves som stigmatiserende og provokerer områdets beboere, og den bliver bredt kritiseret af forskellige aktører.*

Den såkaldte ghettoliste, der er et forsøg på at rette politisk fokus på de mest udfordrede boligområder i Danmark, er med til at øge den sociale stigmatisering af områderne. Ghettolisten afskys af de lokale og den anses af de fleste relevante aktører for at virke modsat hensigten. Selvom listens officielle navn er blevet ændret, og kriterierne er blevet gjort bredere, er den stadig med til, til trods for sin gode hensigt, at kaste et negativt fokus på en lille skare af boligområder i Danmark. Listens indikatorer anses af nogle for at være ret arbitrære, og den tilføjer meget lidt til den boligsociale monitering, som allerede pågår i forvejen. Denne offentligt tilgængelige registrering af data er allerede både detaljeret og finmasket og kortlægger

alle væsentlige aspekter af demografiske ændringer og social og økonomisk marginalisering af områder som Trigeparken.

Listen er også med til at undergrave de lokale tiltag, der ellers skulle være med til at gøre beboerne stolte af deres lokalområde og forbedre områdets offentlige image. Den er med til at fastholde mediernes stereotype (vrang)billeder, hvilket gør det vanskeligere at få den gode historie frem, både til den brede offentlighed og til de lokale borgere. Her bærer medierne bestemt også en stor del af skylden. Set på denne baggrund ville det være bedre at droppe hele idéen med at publicere den slags lister i fremtiden. I stedet kunne man bruge kræfterne på at forbedre og dele *best practice* indenfor dataindsamling og problemmonitorering på tværs af sammenlignelige boligområder og derved hjælpe kommuner og andre lokale aktører i den indsats, de yder for at forbedre livet for beboerne i disse områder. En national indsats til reduktion af marginalisering og isolation i disse boligområder ville også kunne drage fordel af en tværsektorial enhed, hvor forskellige aktører, herunder socialarbejdere og embedsmænd kunne dele deres viden og erfaring med hvilke lokale tiltag, der virker.

3. *Den etniske diversitet blev af fokusgrupperne og i interviewene anset for at være et positivt kendetegn ved Trigeparken, ja endda en kilde til en vis stolthed. Denne positive holdning skaber alt andet lige et godt grundlag for at øge indvandrernes og efterkommernes deltagelse i lokalsamfundet og for at overvinde både sproglige og andre barrierer.*

Selvom den etniske diversitet er relativt høj i Trigeparken, er den noget lavere end i andre lignende boligområder i Aarhusområdet. Selvom der blev udtrykt bekymring i forhold til nogle etniske grupper, især til en række grønlændere med stort alkoholmisbrug, understregede både fokusgrupper og interviewpersoner, at forholdet mellem de etniske grupper er fredeligt og uproblematisk. Dertil anså mange diversiteten i Trigeparken og i dens institutioner for at være en ressource – f.eks. i forhold til at lære børn og unge værdien af tolerance og gensidig anerkendelse. Mens mange af de ældre beboere beklagede indvandrenes lave deltagelse i en række frivillige aktiviteter og i beboerdemokratiet, ser det ud til, at de yngre generationer er gode til blande sig på tværs af etnicitet, og at de har få konflikter. Især syntes ghettolistens automatiske kobling af etnisk diversitet med kriminalitet og konflikt at stemme ret dårligt overens med den iøjnefaldende mangel på egentlig racisme, ja den ofte udtrykte stolthed over mangfoldighed i Trigeparken.

4. *Boligkvaliteten og renovationshastigheden er markant dårligere i den ene af de to afdelinger i Trigeparken, omend huslejen er højere. Dette anser beboerne for uretfærdigt, og det medvirker til en fortsat opdeling af Trigeparkens beboere. Foranstaltninger til at sikre, at huslejen i Trigeparken reelt afspejler markedsværdien af boligerne, ville kunne bidrage til at skabe et mere stabilt og stærkt lokalsamfund.*

Det var et tilbagevendende klagepunkt hos de interviewede, at huslejen i Trigeparken ikke afspejler boligernes markedsværdier. Det er med til at afskrække folk fra at blive boende i området, og det bidrager til den høje ind- og udflytningsrate. Forskelle i finansieringstruktur, som skyldes forskellig lånindexering og rentesatser bevirker endvidere, at den ene afdeling (den ældste Afdeling 19) forbliver "rigere" end den anden, hvilket er en situation, der også ses i andre lignende boligområder i Danmark. Den deraf følgende større udskiftning af beboere i den "fattigere" afdeling (Afdeling 20) står således også i vejen for, at man kan opbygge et stærkt fællesskab og mindske marginaliseringen. Forskellen mellem de to afdelinger er splittende, ja stigmatiserende. Den blev oplevet af fokusgrupperespondenterne som uretfærdig, men uundgåelig. Det er tidligere blevet foreslået – og afvist – at fusionere de to afdelinger, men der bør tages yderligere skridt for at facilitere en sådan fusion i fremtiden.

Der gøres i Danmark en særlig indsats fra Landsbyggefonden for at støtte de almene boliger, der kæmper med høje ind- og udflytningsrater og høje huslejeniveauer. Da listen over denne slags boliger er lang, har ansøgninger om huslejestøtte dog i mange tilfælde lange udsigter. På nationalt niveau bør man i fremtiden sikre, at finansieringsstrukturerne kan fremme et mere ensartet lejeniveau indenfor afdelinger og boligforeninger i det samme lokalsamfund. Det bør overvejes at øge omfordelingen og statsstøtten, hvilket ville tillade afdelinger og boligforeninger at opkræve en husleje, der afspejler markedsværdien af boligerne. For Trigeparken ville det betyde, at de almene boliger ville blive et mere attraktivt valg for et bredere udsnit af de boligsøgende, og ikke kun for dem, som har et akut boligbehov.

5. *At der opstår boligområder med vedblivende, særlig høj arbejdsløshed, som det er tilfældet i Trigeparken, er hovedsageligt et strukturelt fænomen, snarere end et resultat af enkeltindividers uhensigtsmæssige beslutninger.*

De dårlige vilkår i den offentlige boligsektor er primært en konsekvens af ubalancen mellem det private og offentlige boligmarked og de fordele og ulemper, de to boligtyper hver især rummer. Disse ubalancer afspejler historiske stiafhængigheder – der igen afspejler tidligere politiske valg, f.eks. indenfor boligskattepolitik og organiseringen af boligsikring i Danmark. Disse stiafhængigheder betyder, at køb af ejerbolig er det umiddelbare valg for ressourcestærke mennesker, mens arbejdsløse, enlige forsørgere, kronisk syge og (mentalt) handicappede overvejende er nødt til at bo i lejelejligheder, som oftest er dyre. Denne særlige segregering i forskellige typer af boligområder, som oprindeligt skyldtes dårlig planlægning, intensiveres imidlertid af de valg, som forskellige socialgrupper træffer, f.eks. ved det frie valg af folkeskole. At der findes sådanne særligt udsatte boligområder, er dermed en naturlig konsekvens af den ulige fordeling af ressourcer og muligheder, der eksisterer selv i et så egalitært samfund som Danmark. Både lokal- og nationalpolitiske tiltag, der sigter mod at styrke individer og lokalsamfund i Trigeparken og lignende områder, bør holde sig disse strukturelle begrænsninger for øje. Politikere bør også undgå at tale om en særlig

underklassekultur præget af afhængighed og passivitet. Derved klandres de mest udsatte borgere på en måde, der opleves som uretfærdig, for deres manglende evne til at finde og fastholde job netop på et tidspunkt, hvor de økonomiske konjunkturer skaber stor arbejdsløshed i almindelighed, men for denne gruppe i særdeleshed.

Beboerne i Trigeparken bliver ikke marginaliseret af at bo i Trigeparken, f.eks. fordi der er dårlige uddannelsesmuligheder (der er f.eks. en ret velfungerende folkeskole), men de flytter snarere dertil, fordi de i forvejen er marginaliserede. Derfor kan udviklingspotentialet i et sådant område også være mere begrænset. Men af samme grund – bør politikerne også overveje, om den traditionelle arbejdsformidling – med henblik på at matche eksisterende kompetencer til ledige stillinger – er den rigtige tilgang i et område, hvor der er mindre af begge dele. I stedet for at satse på kortsigtede aktiveringsindsatser, der ikke for alvor hjælper dem der aktiveres, bør man måske i stedet søge at identificere de personer, som har potentialet til mere langsigtede kompetenceløft og så sætte mere socialfagligt (i stedet for arbejdsmarkedsmæssigt) ind på at hjælpe dem, som ikke har forudsætningerne. I den henseende kan den stramme administration af krav til især kontanthjælpsmodtagere udgøre en udfordring.

6. *Helhedsplanen for Trigeparken rummede en række planer og aktiviteter, som bl.a. skulle understøtte beskæftigelsesindsatsen og styrke lokalsamfundet ved at forbedre sundheden og sikkerheden for områdets beboere, facilitere de frivillige aktiviteter samt gøre det muligt at fortælle den gode historie om Trigeparken. I forbindelse med den nye Helhedsplan for Trigeparken bør det prioriteres at få evalueret effekten af disse initiativer og sikret, at man fremadrettet fastholder dem, der har haft den største effekt.*

Den nyligt gennemførte Helhedsplan ser ud til at have haft relativt pæn succes med at igangsætte en række initiativer, som aktivt har involveret områdets beboere. Derimod er det sværere at dokumentere, at planen har opfyldt sine mål om forbedring på særlige fokusområder. Det er en udfordring for både politiske beslutningstagere og lokale interessenter at vurdere effekten af specifikke initiativer og den deraf følgende effekt på udvalgte nøgleindikatorer. Den nye Helhedsplan ville kunne nyde større opbakning og blive et stærkere redskab, hvis man tidligere i processen sikrede, at beboerne deltager aktivt og er med til at definere mål og udbytte af projekterne. Hvis den gøres mere evidensbaseret, vil den kunne opnå større overordnet effekt på området. Kriterierne for tildeling af midler til Helhedsplaner er imidlertid ret rigide, da der er kraftig efterspørgsel på midler fra Landsbyggefonden. Dette kan være med til at hindre de involverede beboeres motivation til at søge indflydelse. Man bør i fremtidige helhedsplaner her og andetsteds gøre en endnu større indsats for at forklare og kommunikere, hvor stor en betydning disse planer har for de involverede beboere.

Intet tyder på at de igangsatte aktiviteter underminerer eller udkonkurrerer eksisterende frivillige aktiviteter i området. Men aktørerne bag handlingsplanerne (dvs. Landsbyggefonden i samarbejde med kommunen og boligforeningen) bør tage den

ofte ytrede bekymring alvorligt, om at de økonomiske midler i planen "kun" går til at finansiere lønnen for de boligsociale medarbejdere og til de omkostninger, der knytter sig direkte til deres arbejde – uanset hvor vigtigt og værdsat dette arbejde i øvrigt er. Man bør således overveje om der findes muligheder for at allokere midler, i begrænset omfang, til nye frivillige aktiviteter – som *seed money*.

7. *Beboerdeltagelsen i Trigeparken er forholdsvist høj, især set i lyset af områdets lille størrelse og status som en transitionszone med stor ind- og udflytning. Deltagelsen kunne dog gøres endnu bedre, hvis man blot kunne involvere lidt flere af beboerne – især fra de yngre generationer og blandt beboere med indvandrerbaggrund. Beboerdeltagelse og igangsættelse af aktiviteter i lokalsamfundet er begge effektive måder at udbrede kontakten mellem områdets beboere, også blandt grupper med forskellig etnisk baggrund. Man ville fremme deltagelsen af beboere med anden etnisk baggrund, hvis man understøttede dem med sprogundervisning og andre initiativer, som fjerner sprogbarrieren.*

Muligheden for øget deltagelse bør ses i lyset af Aarhus Kommunes satsning på "samskabende" borgerinddragelse, ligesom den understøttes af den generelle deltagelsesorienterede kultur i den danske folkeskole, klubberne og foreningslivet. Undersøgelsen peger dog på muligheder for forbedringer. Boligforeningerne og andre organer bør være mere aktive i forsøget på at øge deltagelsen og tage skridt til at sikre indflydelse for beboere med forskellige baggrunde. Den nye Helhedsplan bør søge at fremme beboernes mulighed for at arbejde sammen og identificere praktiske tiltag for en mere inkluderende deltagelse. Man bør således sikre, at der også tilrettelægges beboeraktiviteter, hvor også beboere, der har arbejde, eller som ikke opholder sig i Trigeparken i dagtimerne, kan deltage, f.eks. ved at lægge dem om aftenen eller i weekenden. Opdelingen mellem de to boligforeninger og den ene boligforenings ledelsesstil står også i vejen for beboerdeltagelsen.

8. *Den koordination på tværs af organisationer og sektorer, som Aarhus Kommune har implementeret, ser ud til at have forbedret effektiviteten af de foranstaltninger, der er igangsat til forebyggelse af kriminalitet og øget tryghed blandt beboerne. Det er vigtigt, at denne tilgang bevares i forbindelse med den administrative reorganisering og yderligere styrkes ved at sikre, at der indsamles evidens for og deles viden om den opnåede succes, til gavn for fremtidige projekter.*

Det fald, man har set i kriminaliteten i Trige, hænger delvist sammen med en nedgang, man også har set på nationalt niveau i de sidste år. Men det ser også ud til, at den tværsektorielle indsats har spillet en afgørende rolle i processen. De månedlige møder mellem skole, politi, boligforeningerne, de sociale myndigheder og beboerne i Trige fungerer som en platform for rettidig og effektiv dialog og intervention. Denne særlige tilgang er blevet udviklet i Aarhus indenfor de sidste ti år, og samme tilgang kunne også være et effektivt redskab til at håndtere ungdomskriminalitet i andre byer. Mens alle interessenter – herunder fokusgrupperne – udtrykker tilfredshed, er det ønskeligt

at tilgangens effektivitet yderligere underbygges med mere solid evidens for at fastholde *good practice* og styrke det gunstige tværsektorielle samarbejde i forbindelse med administrative reorganiseringer.

9. *Skolen er det vigtigste knudepunkt i Triges lokalsamfund. Den er et naturligt samlingspunkt og sikrer samspil mellem beboere og institutioner, og den har en positiv indflydelse på skolens elever.*

De fleste forældre, der deltog i fokusgrupper, havde en positiv opfattelse af den lokale folkeskole, og den anses for at have et fagligt niveau på højde med, eller bedre end skoler i tilsvarende udsatte områder. Forældre og andre understreger skolens betydning i forhold til at skabe en positiv holdning til den etniske og sociale mangfoldighed, der kendetegner lokalsamfundet, og i forhold til at mindske kløften mellem Trigeparken og villakvartererne i Trige. Skolen synes også at have været en vigtig faktor i en nylig ændring i den "ungdomskultur", der hersker i området, hvor det tilsyneladende er blevet mere vigtigt for de unge at kunne præstere og arbejde hårdt. Denne holdningsændring blandt de unge synes også at have reduceret hærværk og småkriminalitet i Trigeparken. Desuden er der igangsat nye initiativer, der skal være med til at øge trivslen og mindske frafaldet fra skolen. Blandt disse initiativer er et professionelt udstyret cykelhold og andre ikke-faglige aktiviteter.

10. *Flere børn fra dårligt stillede miljøer skal motiveres og støttes til at trives i skolen. Aarhus Kommune bør fremme og støtte skoleledere, videregående uddannelsesinstitutioner og lokale virksomheder i at arbejde sammen for at forbedre hele viften af uddannelsesmuligheder.*

Uddannelsesniveauet for nogle grupper, herunder etniske danskere fra dårligt stillede miljøer, er fortsat lavt. Tilslutningen og gennemførelsesraten på erhvervsuddannelser er også fortsat lav for unge fra Trigeparken som i tilsvarende områder. De nye danske reformer på folkeskoleområdet har fokus på denne problematik og afspejler også den debat, der fulgte i kølvandet på de middelmådige PISA-resultater og bekymringen over problemer med disciplin i klasserne. Aarhus Kommunes skoleforvaltning har indført foranstaltninger til at monitorere og bekæmpe forskelsbehandling og mobning og håndtere det høje antal elever med særlige behov.

Såvel det frie skolevalg som de boligmæssige segregeringsmekanismer fremmer høje koncentrationer af elever med særlige behov i de udsatte boligområder. Derfor er en skole som Bakkegårdsskolen i Trige også særligt følsom overfor pres på den uddannelsesmæssige infrastruktur. De aktuelle politiske tendenser med fusion af små klasser og inklusion, hvor elever med særlige behov går i almindelige klasser, i nogle tilfælde uden yderligere støtte, giver anledning til særlig bekymring. For at fremme de unges motivation og forbedre overgangen til ungdomsuddannelserne, er det vigtigt at eleverne bliver grundigt introduceret til en bred vifte af mulige karriereveje, jobtyper og beskæftigelsesmuligheder.

11. *Som et område, der er særligt sårbart overfor økonomiske konjunkturer, på grund af den lave arbejdsmarkedsdeltagelse og det lave uddannelsesniveau, er Trigeparken blevet hårdt ramt af faldet i efterspørgslen på arbejdskraft, de seneste arbejdsmarkedsreformer og den generelle politiske modvilje mod at øge de offentlige udgifter.*

Betydningen af Trigeparkens beboeres relativt svagere tilknytning til arbejdsmarkedet er blevet mere og mere tydelig med den nuværende recession. Arbejdsløsheden i Trigeparken er steget markant siden 2008 og mere end det gennemsnitlige niveau både kommunalt og nationalt. Desuden har de seneste reformer, hvor kravene for at opnå overførselsindkomster og dagpenge er blevet skærpet, betydet, at især lavtuddannede og langtidsledige har stået over for, hvad mange interviewede oplevede som urimelige restriktioner og unødigt bureaukratiske krav, herunder krav til dokumentation af ens jobsøgning. Samtidig lægger de generelle finanspolitiske stramninger efter finanskrisen et øget pres på dem, der befinder sig i yderkanten af arbejdsmarkedet.

Appendix 1. Litteratur

DANSK LITTERATUR

Andersen, H. L. *Forklarende analyse af ikke-vestlige indvandreres arbejdsmarkedstilknytning*. København: KORA, 2012.

Andersen, H. S., H. Vestergaard, G. Gottschalk, D. O. Pedersen, N. Groes, H. Christoffersen og K. B. Larsen. *Det danske boligmarked – udvikling i boligforsyning og boligønsker*. København: Statens Byggeforskningsinstitut, SBI og Anvendt Kommunalforskning, AKF, 2001.

Andersen, J. (red.). *Den rummelige skole: Et fælles ansvar*. København: Kroghs Forlag, 2006.

Andersen, J. G. "Evige skeptikere, men bedre europæere. EU-modstanden i Danmark 1972–2002", *Udenrigsministeriets Festskrift: Denmark, 30 år i EU*. København: Gyldendal, 2003.

Andersen, J. G. "Grænser for incitamenter på beskæftigelsesområdet", *Samfundsøkonomen*, 5. november 2010.

Andersen, J. G. *Et ganske levende demokrati*, ss. 78–79. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2004.

Andersen, J. G. *Over-Danmark og Under-Danmark*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2003.

Andersen, L. "Uddannelse i Danmark: Nye Tal viser stort frafald på erhvervsuddannelserne" Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, august 2011. http://ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_nye-tal-viser-stort-frafald-paa-erhvervsuddannelserne.pdf

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. *Fordeling og levevilkår 2006*, Rapport. København, 2006.

Baadsgaard, M. og H. Brønnum-Hansen. *Social ulighed i levetiden*, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2012. http://ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_social-ulighed-i-levetid_0.pdf.

Balvig, F. *Lovlydig Ungdom*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd, 2011. http://www.dkr.dk/sites/default/files/lovlydig-ungdom.pdf

Balvig, F., B. Kyvsgaard og A. J. B. Pedersen. *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet – Offerundersøgelserne 2005–2011 samt registrerede ofre 2001–2009*. http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2012/Offerrapport %202012.pdf

Bech-Danielsen, C., J. O. Jensen, I. M. Kirkeby, S. Ginnerup, A. Clementsen og M. Ø. Hansen. *Renovering af efterkrigstidens almene bebyggelser*. København: Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI), 2011.

Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om drift af almene boliger m.v., nr. 332, 25. marts 2013. https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=146135

Benjaminsen, L. og H. Hesselberg Lauritzen. *Hjemløshed i Danmark 2013 – National kortlægning*. København: København: Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI), 2013.

Beskæftigelsesministeriet. *Aftale om en reform af kontanthjælpssystemet – flere i uddannelse og job*, 2013. http://bm.dk/~/media/BEM/Files/Dokumenter/Pressemeddelelser/2013/Kontanthjaelp_april/Aftaletekst_kontanthjaelpsreform %20 pdf.ashx

Beskæftigelsesministeriet. *Flexicurity – Udfordringer for den danske model*, København, 2005. http://bm.dk/Aktuelt/Publikationer/Arkiv/2005/06/~/media/BEM/Files/Dokumenter/Publikationer/2005/Flexicurity_juni_2005.ashx

Bhatti, Y. og K. M. Hansen. "Valgdeltagelsen blandt danske unge", Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, Arbejdspapir, 2010.

Bhatti, Y. og K. M. Hansen. "Valgdeltagelsen og de sociale netværk – multivariat analyse baseret på registerdata af den kommunale valgdeltagelse 2009", Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, Arbejdspapir, 2010. http://www.cvap.polsci.ku.dk/valgdeltagelse/papers__og_rapporter/Rapport_Bhatti_Hansen_091110_1_.pdf

Boligforeningen Ringgården. *Boligsocial helhedsplan 2014–2018*, 2014. http://www.bf-ringgaarden.dk/media/82832/Helhedsplan-Trigeparken-2014-2018.pdf

Boligforeningen Ringgården. *Helhedsplan for Trigeparken Afdeling 19 og 20*, 2008. http://8380.dk/wp-content/uploads/images_8380/Helhedsplan_Trigeparken_21_10_08.pdf

Boligforeningen Ringgården. *Trivselsundersøgelse 2009 blandt beboerne i Trigeparken – Opstartsmåling for den boligsociale helhedsplan*, 2009. http://8380.dk/wp-content/uploads/images_8380/Trivselsu.pdf

Brandt, P., B. L. Henriksen, K. B. Jensen og N. C. Rasmussen (red.). *Udsat for forståelse – Antologi om socialt udsatte*. København: Rådet for Socialt Udsatte, 2009.

Bredgaard, T., H. Jørgensen, P. K. Madsen og S. Rasmussen. *Dansk Arbejdsmarkedspolitik*, Gylling: DJØF Forlag, 2011.

Caswell, D., H. L. Andersen, M. Høybye-Mortensen, A. M. Markussen og S. L. Thuesen. *Når kassen smækkes i: Analyser af økonomiske sanktioner over for kontanthjælpsmodtager*. København: Anvendt Kommunal Forskning, AKF, 2011.

Center for Boligsocial Udvikling. *Tryghed i udsatte boligområder*. København, 2012.

Center for Frivilligt Arbejde. *Den frivillige sociale indsats – Frivilligrapport 2012*. København: Social og Integrationsministeriet, 2012.

Christensen, A-D. og S. Q. Jensen. *Stemmer fra en bydel*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 2012.

Christensen, V. T., N. Egelund og C. P. Nielsen. *PISA København 2010: Kompetencer hos elever i 9. klasse i København*. Anvendt Kommunal Forskning, (AKF), 2011. http://edu.au.dk/fileadmin/www.dpu.dk/centerforgrundskoleforskning/internationaleundersoegelser/andreundersoegelser/pisa/5068_PISA_kbh_2010.pdf

Claesen, S. "Kompetenceprojektet Folkeskolens Fællesskaber", unpubliceret notat til Aarhus Byråd. http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/MBU/PPR/FFA/FF/Beskrivelse-af-kompetenceprojektet-Folkeskolens-Faellesskaber.pdf.

Danmarks Statistik. *Indvandrere i Danmark 2012*. København: Denmarks Statistik, 2012. http://www.dst.dk/pukora/epub/upload/16601/indv.pdf.

Danmarks Statistik. *Nyt fra Danmarks Statistik, no. 133*, "Kriminalitet 2012", 2013 http://www.dst.dk/pukora/epub/Nyt/2013/NR133.pdf

Davidsen, M. Pia Vivian Pedersen, Maria Holst og Knud Juel. *Dødelighed blandt socialt udsatte i Danmark 2007–2012 – Overdødelighed, middellevetid og dødsårsager*. København: Rådet for Socialt Udsatte, 2013.

Diderichsen, F., I. Andersen og C. Manuel. *Ulighed i sundhed – Årsager og indsatser*. Sundhedsstyrelsen, 2011. http://www.sst.dk/publ/Publ2011/SURA/Ulighed_i_sundhed/UlighedSundhedAarsagerIndsatser.pdf

Egelund, N. *PISA 2012-undersøgelsen: En sammenfatning*. København: KORA, 2013. http://www.uvm.dk/~/UVM-DK/Content/News/Udd/Folke/2013/Dec/~/media/UVM/Filer/Udd/Folke/PDF13/131203 %20PISA %20PIXI %20Sammenfatning.ashx

Egelund, N., C. P. Nielsen og B. S. Rangvid. *PISA Etnisk 2009: Etniske og danske unges resultater i PISA 2009*. København: Anvendt Kommunal Forskning, AKF, 2011. http://edu.au.dk/fileadmin/www.dpu.dk/viden/Pisa_etnisk_2009.pdf

Finansministeriet. *Indkomstudvikling og -fordeling i Danmark 1983–2007*. København, 2010. http://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2010/03/20100301-danmark-det-mest-lige-land-i-oecd/~/media/Files/Nyheder/Pressemeddelelser/2010/03/Indkomstudvikling %20og %20fordeling %20i&20danmark %2083 %20til %2007/indkomstudvikling_og_fordeling_i_danmark_83_07.ashx

Justitsministeriets Forskningsenhed. *Udviklingen i børne-og ungdomskriminaliteten 2001–2012*, 2013. http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2013/unge- %202012.pdf

Justitsministeriets forskningskontor, *Udviklingen i børne – og ungdomskriminaliteten 2001-2012*, Justitsministeriet, 2013. http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2013/unge- %202012.pdf

Juul, J, S., M. Baadsgaard og A. M. *Det danske klassesamfund – Sundhed i de sociale klasser*. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2012. http://www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_sundhed-i-de-sociale-klasser.pdf

Juul, J, S., M. Baadsgaard, M. D. Pihl, S. E. Sabiers, A. M., H. R. L. Wandsøe og S. N. Amini. *Uddannelse skal styrkes gennem hele livet – Fordeling og Levevilkår 2012*, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2012. http://www.ae.dk/files/dokumenter/publikation/ae_fl12.pdf

Juul, J. S. and G. Rosenlund. *Langvarig fattigdom er et stigende problem blandt indvandrere*. Rådet for Socialt Udsatte, København, 2010. http://www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_langvarig-fattigdom-er-et-stigende-problem-blandt-indvandrere.pdf

Juul, J. S. og M. Baadsgaard. *Den sociale arv tynger Danmark – Fordeling og levevilkår 2011*. København: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2011.

Jørgensen, H. L. "Det går godt i Trigeparken", *Aarhus Stiftstidende*, 1. november, 2010.

Jørgensen, M. og S. B. Sørensen. *Informationsstrømme – Erfaringer fra tre udsatte boligområder i Aarhus*. København: Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, 2011.

Katznelson, N., S. Murning og M. Pless. *Vejen mod de 95%: en erfaringsopsamling fra Ungdomsuddannelse til alle projektet*, Kommunernes Landsforening, 2009. http://www.kl.dk/ImageVault/Images/id_39259/ImageVaultHandler.aspx

Klement, C., B. Kyvsgaard og A. J. B. Pedersen. *Rockere, bander og risikofaktorer*. Justitsministeriets Forskningsenhed, 2010. http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2011/Rockere %20og %20bander %202011.pdf

Kofoed, A. og K. Weidmann. *På tværs: Trige – et lokalområde*, Magistratens 4. afd., Fritids- og Kulturforvaltningen, november 1985.

Korsgaard, O. *Kampen om Folket*. København: Gyldendal, 2004.

Kristensen, H. og H. S. Andersen. *Befolkningens boligønsker*, Center for Bolig og Velfærd, August 2009. http://boligforskning.dk/sites/default/files/Rapport.hsa-als %285 %29.doc.pdf

Kristensen, N. og L. Skipper. *Effektanalyser af voksenefteruddannelse – Analyse af individeffekter samt cost-benefit-analyse*. København: Anvendt Kommunal Forskning, AKF, 2009.

Landsbyggefonden. *Regulativ om tilskud til boligsocial indsats i udsatte almene boligafdelinger*, 22. marts 2011. Ahttp://www.lbf.dk/Dokumenter/Regulativer/~/media/lbf/LBF %20orienterer/Regulativ %20og %20vejledning %20til %20boligsocial %20 indsats.ashx

Landsbyggefonden. *Statistik – Beboere i den almene boligsektor 2011*, juni 2012. http://www.lbf.dk/Analyse/~/media/lbf/Almen %20Analyse/Statistikker %20og %20 analyser/Beboerstatistik %202011 %2012062012.ashx.

Larsen, F. B., P. V. Ankersen, S. Poulsen, D. Søe og S. M. Christensen. *Hvordan har du det? 2010 – Sundhedsprofil for region og kommuner*. Center for Folkesundhed, Region Midt, 2011. http://www.cfk.rm.dk/files/Sundhed/CFK/Projekter/HHDD %20- %20 sundhedsprofil/HVORDAN %20HAR %20DU %20DET_2010/Rapporter %20- %20 sundhedsprofil %202010/Hvordan %20har %20du %20det %202010_hovedrapport_samlet_til %20CFF.pdf

Larsen, M. R., S. Bisgaard og F. M. Sigurd *Hotspotmodellen – fælles fodslag for tryggere boligområder*. København: Center for boligsocial udvikling, 2010.

Larsen, T. S. "Med Bourdieu i felten – almene boligområders storhed og forsømmelse". I J. Andersen, M. Freudendal-Pedersen, L. Koefoed & J. Larsen (red.) *Byen i bevægelse: Mobilitet – Politik*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag, 2012.

Larsen, T. S. *De forsømte: Skitse til en socialvidenskabelig analyse om relationerne mellem produktionen af forsømte boligområder, de sociale kampe om det boligsociale*

integrationsarbejde og den boligsociale integration. Roskilde: Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde Universitet, 2009.

Lilmoes, S. P. "Rekordlav kriminalitet i Danmark", *Jyske Vestkysten*, 8. januar 2013. http://www.jv.dk/artikel/1515254:Krimi--Rekordlav-kriminalitet-i-Danmark

LO. *Dagpengesystemet. En analyse af dagpengesystemets dækning*, januar 2006. http://www.lo.dk/upload/LO/Documents/D/dagpengedaek_analyse_3284.pdf

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, *The Danish social housing sector*, 2013. http://mbbl.dk/sites/mbbl.dk/files/dokumenter/publikationer/the_danish_social_housing_sector.pdf

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. *Liste over særligt udsatte boligområder pr. 1. oktober 2010*, 2010. http://mbbl.dk/sites/mbbl.dk/files/dokumenter/publikationer/liste_over_saerligt_udsatte_boligomraader_pr_oktober_2010.pdf

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. *Liste over særligt udsatte boligområder pr. 1. oktober 2013*, 2013. http://www.mbbl.dk/sites/mbbl.dk/files/dokumenter/publikationer/liste_over_saerligt_udsatte_boligomraader_pr_1_okt_2013.pdf

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold. *Den almene boligsektors fremtid*. København, 2006.

Mouritsen, P. *Det moderne medborgerskab*. København: Gyldendal, 2015.

Müller, M., John Andersen, Morten Ejrnæs og Jørgen Elm Larsen. *Livet på de laveste sociale ydelser – En kvalitativ undersøgelse om livsbetingelser og copingstrategier*. København: CASA, 2010.

Nielsen, K., K. Nielsen, C. H. Jørgensen, P. Koudahl, M. D. Munk, T. P. Jensen, L. T. Pedersen, L. Grønborg, L. Hvitved, L. Ingemann, C. Jonasson og L. Lippke. *Slutrapport: Erhvervsskoleelever i det danske erhvervsuddannelsessystem*, Aarhus: Psykologisk Institut, Aarhus Universitet, 6. april 2013. http://psy.au.dk/fileadmin/Psykologi/Forskning/Forskningsprojekter/Fastholdelse_af_erhvervsskoleelever/Slutrapport28082013final.pdf.

Nygaard, E. *Tag over hovedet*. København: Arkitektens Forlag, 1984.

Olsen, L. *Den sociale smeltedigel*. København: Sohn, 2009.

Pedersen, P. V., M. Holst, M. Davidsen og K. Juel. *Susy Udsat 2012 – Sundhedsprofil for socialt udsatte i Danmark 2012 og udviklingen siden 2007*. København: Rådet for Socialt Udsatte, 2012.

Rasmussen, Lars Løkke. *Folketingets åbningstale*, 5. oktober 2010, http://www.stm.dk/_p_13260.html.

Rasmussen, Lars Løkke. Pressekonference, 12. oktober 2010. http://www.stm.dk/_p_13270.html.

Rigspolitiet. *Resultatopfølgning på indsatsen i SUB-områder for 2012*. Nøgletalsanalyse 2013. https://www.politi.dk/NR/rdonlyres/23CBE7C8-1050-4876-8340-3B42D1DE37C5/0/N %C3 %B8gletalsanalyse2012Sigtelsesprocentoganmeldelser.pdf

Rysgaard, K. K. "Unge dropper uddannelsen". *Ugebrevet A4* 35, 2011.

Rådet for Socialt Udsatte. *Nøgletalsanalyse 2013 Aarhus Kommune*, Rådet for Socialt Udsatte, 2013. http://www.udsatte.dk/dyn/Normalpage/9/29/Normalpage_Section/file/164/1370874862/aarhus-lokalrapport-2013.pdf

Schjerbeck, R. H., A. Isfeldt og J. Ø. Busk. *Strategi for Ressourcecenter for Inklusion og Specialundervisning*, Uddannelsesministeriet, 2013. http://inklusionsudvikling.dk/Service/~/media/Inklusion/Filer/PDF/ReIS/ReISper cent20-per cent20Strategi_151312_WEB.ashx

Schultz, E. A. og A. Højbjerre. *Beboere i de større almene boligområder*. København: Kraka, 2013.

Simonsen, P. "Købelystne forældre kan ryste boligmarkedet", *Morgenavisen Jyllands Posten*, 18. september 2013. http://jyllands-posten.dk/aarhus/ECE5964579/koebelystne-foraeldre-kan-ryste-boligmarkedet

Socialministeriet. *Den almene boligsektors finansiering – Anden rapport fra udvalget om den fremtidige styring af den almene boligsektor*. København, 2009.

Svarer, M. "Gode råd i arbejdsmarkedspolitikken", i *Jubilæumsskrift – Det Økonomiske Råd 1962–2012*. København: Det Økonomisk Råd, 2012.

Søgaard, J. E. "Sammenhængen mellem uddannelse og erhvervsdeltagelse", *Arbejdspapir no. 24*. Finansministeriet, 2011. http://www.fm.dk/publikationer/arbejdspapirer/2011/sammenhaengen-mellem-uddannelse-og-erhvervsdeltagelse/~/media/Publikationer/arbejdspapirer/2011/ Arbejdspapir_Uddannelse_og_erhvervsdeltagelse.ashx

Ugebrevet A4. "Fattig-Carina fik danskerne op af stolen", 2012. http://www.ugebreveta4.dk/Undersoegelser/2012/~/media/UBA4/Undersoegelser/20121219_Fattig_Carina_fik_danskerne_op_af_stolen.pdf

Ugebrevet A4. "Halvdelen af de ledige er stressede – Stop for dagpenge gør ledige syge", 2012. http://www.ugebreveta4.dk/Undersoegelser/2012/~/media/UBA4/Undersoegelser/2012/20120119_Stress_2.pdf

Velfærdsministeriet. *Den almene boligsektors finansiering – Anden rapport fra udvalget om den fremtidige styring af den almene boligsektor*. København 2009

Winter, S. C. og V. Lehmann Nielsen (red.). *Lærere, undervisning og elevpræstationer i folkeskolen*. København: Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. http://www.sfi.dk/Files/Filer/SFI/Pdf/Rapporter/2013/1309-folkeskoleanalyse.pdf.

Aarhus Kommune. *Handleplan 2011–2012 for Det Tværgående Områdesamarbejde Lokalråd SSP Aarhus*, 2012. http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/MBU/Kommunikation/Organisation/Job/SSP-konsulent/Det-Tvaergaaende-Omraadesamarbejde---handleplan-2011-2012.pdf

Aarhus Kommune. *Analyse af strukturen i Aarhus Kommune – Resumé*, Deloitte, 2012. http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/Borgmesterens-Afdeling/Byraadsservice/Oevrige-raad-og-naevn/Analyse-af-strukturen-i-Aarhus-Kommune---Resume-3-12.pdf

Aarhus Kommune. *Budget 2013–2016: Hovedkonto 7*, 2013. http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/Borgmesterens-Afdeling/Budget-og-Regnskab/Budget-2013/

Bemaerkninger-til-B2013-2016/Borgmesterens-Afdeling/Budgetbemaerkninger-HK7-B2013.pdf

Aarhus Kommune. *Budget 2014 – Hovedoversigt* (Budget 2014), 2014. http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/Borgmesterens-Afdeling/Budget-og-Regnskab/Budget-2014/Budget-2014-vedtaget/Oekonomiske-oversigter/Hovedoversigt-Budget-2014.pdf

Aarhus Kommune. *Forældretilfredshed, Bakkegårdsskolen*, officiel rapport om forældretilfreshed på skoler i Aarhus, 2011. http://ean2.aarhuskommune.dk/tilfredshed/1861.pdf

Aarhus Kommune. *HotSpotCentrets mission, vision og værdier*. http://www.aarhus.dk/~/media/Subsites/HotSpotcentret/Filer/HotSpot/Vision-mission-vaerdier/HotSpotscentrets-mission-vision-vaerdier.pdf

Aarhus Kommune. *Høringssvar ift. besparelser MSB (Katalog A + B) d. 14. januar 2011*. Socialforvaltningen 2011. http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/MSB/SOC/Organisation/Udsatteraadet/Hoeringsforslag-besparelser.ashx

Aarhus Kommune. *Høringssvar vedrørende forslag til håndtering af forventet merforbrug på Socialområdet samt revision af sektorens budgetbemærkninger for 2011*. Socialforvaltningen, 2011. http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/MSB/SOC/Organisation/Udsatteraadet/Hoeringssvar2.ashx

Aarhus Kommune. Kvalitetsrapport 2011 Bakkegårdsskolen, pp. 3–5. http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/MBU/VI/Statistik/Kvalitetsrapporter-2011/Skole/654-Baggrundsrapport-Bakkegaardsskolen.pdf

Aarhus Kommune. *Sammen om uddannelse til alle unge: Aarhus Kommunes Handlingsplan for 95%* målsætningen, 2011. http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/MBU/VI/95-pct-maalsaetningen/Arbejdsseminar/Handlingsplan-95-maal-kort.pdf

Aarhus Kommune. *Socialpsykiatri og udsatte voksne – Kommunale, frivillige og private tilbud samt bruger- og pårørendeforeninger og interesseorganisationer 2012*. http://www.aarhus.dk/~/media/Subsites/CSUVirksomhedsplaner/Filer-til-download/Faelles-maalsaetninger/Udvikling-af-det-sociale-arbejde/Tilbud-og-ydelser-i-SUV.pdf

Aarhus Kommune. *Unge4Unge*, 23. august 2013. http://www.aarhus.dk/da/borger/familie-boern-og-unge/Fritid/Unge4Unge.aspx

Aarhus Kommune. Økonomisk Redegørelse. September 2012. http://www.aarhus.dk/~/media/Dokumenter/Borgmesterens-Afdeling/Budget-og-Regnskab/Oekonomiske-redegoerelser/Oekonomisk-Redegoerelse-September-2012.pdf

Aarhus Kommune og Østjyllands Politi. *Handlingsplan 2012 for en sammenhængende indsats i forhold til ungdomskriminaliteten i Aarhus Kommune*. https://www.politi.dk/NR/rdonlyres/56142B58-ABDF-405D-BB3D-537534F31DCC/0/Handlingsplan2013.pdf

Aarhus Kommune og Østjyllands Politi. *Lokalråd for SSP-indsatsen i Aarhus, Årsrapport 2011, Afrapportering af kriminalitetstal*, 2011. http://www.aarhus.dk/da/omkommunen/nyheder/2013/April/Faerre-unge-begaar-alvorlig-kriminalitet.aspx

ENGELSKSPROGET LITTERATUR

Andersen, H. S. "Residents' Understanding of Deprived Urban Neighbourhoods and its Significance for Plans to Move", paper for European Network for Housing Research (ENHR) conference, Workshop 29 on Poverty Neighbourhoods. Cambridge, 2004.

Andersen, H. S. "Why do residents want to leave deprived neighbourhoods? The importance of residents' subjective evaluations of their neighbourhood and its reputation", *Journal of Housing and the Built Environment* 23, 2008. http://boligforskning.dk/sites/default/files/Why %20do %20residents %20want %20to %20 leave %20deprived %t20neighbourhoods__0.pdf

Andersen, H. S. *Housing policy in the Nordic countries and its implication for the housing of immigrants*. København: Statens Byggeforskningsinstitut, SBI, 2012.

Andersen, T. M. "The Scandinavian model – prospects and challenges", *International Tax and Public Finance* 15 (1) (2008), ss. 45–66.

Castells, M. *The Informational City: Information technology, economic restructuring, and the urban-regional process*. Oxford: Blackwell, 1991.

Dahl, R. *Democracy and Its Critics*. New Haven, CT: Yale University Press, 1989.

Erlandsen, Espen, Jens Lundsgaard and Felix Huefner, "The Danish housing market: Less subsidy and more flexibility". Working paper no. 513 from OECD Economics Department, 2006. http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=ECO/WKP %282006 %2941

Heater, D. *Citizenship: The Civic Ideal in World History, Politics and Education*, 3rd edn. Manchester: Manchester University Press, 2004. http://dx.doi.org/10.1787/gov_glance-2011-63-en, http://www.sbi.dk/download/pdf/enhr_2004b.pdf

Lex, S. and P. Mouritsen. *Approaches to Cultural Diversity in the Danish Education System: The case of public schools*, Report for the European Approach to Multicultural Citizenship: Legal, Political and Educational Challenges (EMILIE) Project. Athens: ELIAMEP, 2007. http://www.eliamep.gr/eliamep/files/MIgration_related_educational_challenges_Denmark.pdf

Madsen, P. K. "Activation Policy in Denmark". Conference paper, Korea Labour Institute, Seoul, 4. november 2009. http://vbn.aau.dk/ws/files/18792428/Madsen_Danish_Activation_Policy_Seoul_091009_v2.pdf

Ministry of Housing, Urban and Rural Affairs. *The Danish social housing sector*, 2013. http://mbbl.dk/sites/mbbl.dk/files/dokumenter/publikationer/the_danish_social_housing_sector.pdf

Mouritsen, P. "Beyond Postnational Citizenship: Access, Consequence, Conditionality", in Anna Triandafyllidou, Tariq Modood and Nasar Meer (eds.), *European Multiculturalisms*, ss. 88–115. London: Edinburgh University Press, 2012.

Mouritsen, P. "The Particular Universalism of a Nordic Civic Nation". In Tariq Modood, Anna Triandafyllidou and Ricard Zapata-Barrero (eds.), *Multiculturalism, Muslims and Citizenship: A European Approach*, ss. 70–93. London: Routledge, 2006.

Mouritsen, P. "The resilience of national citizenship traditions", *Ethnicities* 13 (1) (2013), ss. 86–109.

OECD. "Health outcomes and expenditures", i "Government at a Glance 2011", OECD Publishing 2011, s. 189.

Sassen, S. *The Global City*: *New York, London, Tokyo*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2001.

Savage, M., G. Bagnall and B. Longhurst. *Globalization and Belonging*. London: Sage, 2004.

Wellman, B. "The Community Question: The intimate networks of East Yorkers", *American Journal of Sociology* 84 (5) (1979), 1201–1231.

World Bank. *World Development Indicators*, Table 2.15, 2013. http://wdi.worldbank.org/table/2.15

Young, M. and P. Willmott. *Family and Kinship in East London*. London: Routledge & Kegan Paul, 1957.

Appendix 2. Liste over interviewede interessenter

Bent Nielsen,	leder af HotSpotCenter Aarhus
Helle Lykke Jørgensen,	projektleder for det boligsociale arbejde i Trigeparken
Teddy Weinreich,	bestyrelsesformand i Afdeling 20
Preben Sørensen,	skoleleder på Bakkegårdsskolen
Lise Reinholdt,	tidligere socialarbejder i Trigeparken
Allan Villadsen,	købmand og indehaver af Rema 1000 i Trige
Helle Dybdal,	sygeplejerske og sociolog, leder af Sundhedscaféen
Bertil Michael Mahs,	tidligere leder af Det Boligsociale Fællessekretariat i Aarhus
Jonas Strandholdt Bach,	informations- og sekretariatsmedarbejder på den boligsociale helhedsplan for Gellerup og tidligere boligsocial medarbejder i Trigeparken
Ib Christensen,	bestyrelsesformand i Afdeling 19
Danusan Gnanasegaran,	leder af Unge4Unge i Trigeparken
Holger Sandholm,	nngdomsklubleder i Trige
Finn Nissen,	lokal jobkonsulent i Trigeparken
Søren Mide Andersen,	SSP-konsulent
Poul Seier Petersen,	politibetjent, tilknyttet SSP-samarbejdet i Trige
Ane Justesen,	politibetjent, tilknyttet SSP-samarbejdet i Trige
Keld Albrechtsen, Boligforening	næstformand i bestyrelsen for Brabrand
Mette Jørgensen,	analytiker og konsulent ved Boligforeningernes Centralsekretariat i Aarhus
Christian Mariegaard,	bestyrelsesformand i Boligforeningen Ringgården
Anonym	kvindelig beboer i Trigeparken siden 1980'erne
Birger Kristensen,	sekretariatschef i Landsbyggefonden

OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS